

1977/78:24

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

Torsdagen den 10 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

*Fyllnadsval till
utskott*

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om industriella
beredskapsarbeten*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

TREDJE VICE TALMANNEN: Sedan Eric Enlund beviljats ledighet från riksdagsarbetet har folkpartiets partigrupp för uppdrag som suppleant i kultur- och jordbruksutskotten anmält hans ersättare Hugo Bergdahl.

Tredje vice talmannen förklarade därefter vald till
suppleant i kulturutskottet och jordbruksutskottet
Hugo Bergdahl (fp)

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:29 om planerade ändringar i lagen om anställningsskydd, m. m.
1977/78:45 om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att den interpellation om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Bohuslän som ställts till mig av Karl-Erik Svartberg av tidskäl kommer att besvaras senare under höstriksdagen.

Lars Ulanders interpellation om eventuella ändringar i lagen om anställningsskydd kommer jag att besvara i morgon den 11 november i samband med att jag besvarar två andra interpellationer i samma ärende.

§ 3 Om industriella beredskapsarbeten

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara Sune Johanssons (s) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:81, och anförde:

Herr talman! Sune Johansson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att de nu pågående industriella beredskapsarbetena skall få fortsätta i nuvarande omfattning och tar särskilt upp det industriella beredskapsarbetet i Arvika.

Beslut om anordnande och avbrytande av beredskapsarbeten ankommer på arbetsmarknadsverket. Detta gäller också i fråga om s. k. indu-

Torsdagen den
10 november 1977

*Om industriella
beredskapsarbeten*

striella beredskapsarbeten. Flertalet av de industriella beredskapsarbeten som f. n. är i drift berörs av den proposition om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering som tidigare i höst förelagts riksdagen. Den aktuella arbetsplatsen i Arvika är en av dessa.

I avvaktan på riksdagens behandling av propositionen anser jag det rimligt att Arvika kommun på nytt tar upp en diskussion med arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om den fortsatta driften vid det industriella beredskapsarbetet i Arvika.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Anledningen till att jag ställde frågan är att Arvika kommun fått ett meddelande från AMS om att det ena av de två industriella beredskapsarbeten som bedrivs i Arvika skall avvecklas fr. o. m. den 1 oktober 1978. AMS förutsätter då att kommunen genom en utbyggnad av sin skyddade verkstad skall kunna skapa arbete åt dem som nu är sysselsatta med det industriella beredskapsarbetet.

Kommunrepresentanterna har skrivit till arbetsmarknadsministern och begärt tid för uppvaktning för att få behålla det industriella beredskapsarbetet. Kommunen har fått besked om att ärendet ligger under AMS ansvarsområde, och någon överläggning med Per Ahlmark kommer inte till stånd. Jag har därför ansett mig nödsakad att ställa frågan direkt till Per Ahlmark.

AMS har, såvitt jag förstår, inte kunnat vika från sin ståndpunkt att beredskapsarbetet skall avvecklas, eftersom det har varit mycket osäkert när en proposition om den skyddade verksamheten kommer att läggas fram. Liksom så många andra har man kanske trott att åtgärderna för den skyddade verksamheten skulle vidtas tidigare än vad som nu tycks bli fallet.

En utbyggnad av den skyddade verksamheten minskar dock inte behovet av industriellt beredskapsarbete i Arvika. Alla de som nu sysselsätts i beredskapsarbete tillhör nämligen inte kategorin skyddad arbetskraft.

Inom arbetsförmedlingsdistriktet i Arvika fanns det enligt septemberstatistiken 1 113 människor som helt saknade arbete. Det har också nyligen varslats om nedläggning av flera mindre företag i Arvika. Inom distriktet finns även Åmotfors Pappersbruks AB, där Vänerskog kommer att avveckla sin sulfitmassetillverkning. Det innebär att ca 150 personer kommer att friställas.

Sysselsättningsproblemen i Arvika är och kommer att bli stora. Jag tolkar arbetsmarknadsministerns svar som åtminstone en förhoppning om att det aktuella industriella beredskapsarbetet kan få fortsätta så länge det behövs.

Men eftersom detta inte på långt när löser sysselsättningsproblemen i området, skulle jag vilja ställa en följdfråga: Vilka övriga initiativ tänker arbetsmarknadsministern och regeringen ta för att klara sysselsättningen

i Arvikaområdet? Hur skall det exempelvis bli för dem som kommer att friställas i Åmotsfors?

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om industriella
beredskapsarbeten*

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! I Arvika finns två AMS-verkstäder, en i Solvik för träbearbetning med ett tjugofemtal anställda och en mekanisk verkstad för tillverkning av pallställ och hyllinredningar. Det är denna senare som Sune Johansson har frågat om, och det är därför naturligtvis den som denna diskussion begränsar sig till.

Verkstaden sysselsätter ca 30 personer anvisade av arbetsförmedlingen, varav fem med deltidspension. Medelåldern är 53 år och dagsverkskostnaden ligger på omkring 300 kr.

De nuvarande verkstadslokalerna är utdömda av yrkesinspektionen. Arbetsmarknadsstyrelsen har, för att fortsätta driften, redan tidigare kommit överens med kommunen om att hyra nya lokaler i den industrihall som håller på att uppföras. Inflyttningen är planerad till början av nästa år.

Arbetsmarknadsstyrelsen har också hos regeringen begärt medel för utrustning av de nya lokalerna i första hand för installationer som berör arbetsmiljö och arbetarskydd. Regeringen kommer i sina förslag till anslag på tilläggsbudget för 1977/78, som vi nu lägger fram, att begära medel för de nödvändiga investeringarna i de nya lokalerna.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! En del av de uppgifter som arbetsmarknadsministern här lämnat har jag redan kännedom om, eftersom jag sitter i Arvika kommuns kommunstyrelse. Genom dessa nya åtgärder finns det kanske förutsättningar för att det industriella beredskapsarbetet i Arvika får fortsätta, och det är vad vi hoppas på inom kommunen.

Jag trodde dock att arbetsmarknadsministern skulle ha något ytterligare att komma med när det gäller möjligheterna att i övrigt klara sysselsättningssituationen inom Arvikaområdet. Låt mig bara till de lämnade uppgifterna lägga några som avser personer inom gruppen arbetshandikappade som är i behov av sysselsättning. Det redovisas inom Arvikaområdet att i dag ca 90–100 sådana personer är i behov av arbetsvårdande åtgärder och att det inom hela distriktet finns 166 sådana personer. Om inte arbetsmarknadsministern kan säga något om Åmotsfors, kanske han ändå kan ge en försäkran om att det industriella beredskapsarbetet får fortsätta så länge som det behövs inom Arvikaområdet.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Sune Johansson vet mycket väl om att det är den fråga han har ställt som jag har att besvara. Att sysselsättningsläget i stora delar av Värmland och även i Arvika kommun är besvärligt känner jag väl till, och där har regeringen också vidtagit flera åtgärder på senare tid. Men som jag just framhållit är arbetskraftssammansättningen vid

den aktuella arbetsplatsen i Arvika sådan – de anställda har hög medelålder och betydande sjukfrånvaro – att den i huvudsak motsvarar en verkstad för skyddat arbete. Med hänsyn till de förhandlingar som kommer att följa av riksdagens ställningstagande till regeringens proposition om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering anser jag det rimligt att verksamheten får fortsätta tills vidare i sin nuvarande form.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om verkan av för sen ansökan om lagerstöd

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK erhöll ordet för att besvara *Pär Granstedts* (c) den 27 oktober anmälda fråga, 1977/78:113, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat industriministern vilka möjligheter det bör finnas att överse med förseningar av ansökningar om lagerstöd och liknande bidrag för att undvika onödiga friställningar. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Lagerstödet var en tidsbegränsad insats för att hjälpa företagen att hålla sysselsättningen uppe under vissa perioder. Den senaste perioden omfattade första halvåret 1977, då företag som tidigare hade fått statsbidrag för att bygga upp lager kunde få bidrag för fortsatt lagerhållning fram till den 1 juli. Sista ansökningsdagen var enligt gällande författning den 1 april 1977. Alla företag som kunde komma i fråga för stöd till fortsatt lagerhållning fick av AMS information om villkoren och en blankett för ansökan.

Pär Granstedt tar i sin fråga upp ett enskilt ärende, där ansökningen hade kommit in först den 5 maj 1977, alltså 35 dagar för sent. AMS tog inte upp ansökningen till prövning. Sedan det aktuella företaget hade anfört besvär över AMS beslut lämnade regeringen den 18 augusti besvären utan bifall. I en senare skrivelse har bolaget åberopat vissa särskilda omständigheter som förklaring till att ansökningen hade lämnats in för sent. De omständigheterna var inte kända vid den tidigare handläggningen av ärendet. Vid dagens regeringssammanträde har regeringen därför beslutat medge att AMS får ta upp denna ansökning till prövning trots att den inte kom in i tid.

Allmänt sett anser jag att det av administrativa och andra skäl är nödvändigt att sätta ut en sista dag för ansökan om bidrag av det här slaget. Men regeringen får enligt regeringsformen medge undantag från föreskrift i förordning, om inte annat följer av lag eller av beslut om utgiftsanslag. Om en ansökan på grund av särskilda omständigheter har kommit in för sent, kan regeringen alltså som i detta och liknande fall medge undantag.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om polisens
arrestantbevakning*

ERIK JOHANSSON i Hållsta (c):

Herr talman! Jag ber att å Pär Granstedts vägnar få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Personligen vill jag göra det i dubbel bemärkelse, eftersom svaret också är positivt.

Jag är väl medveten om att bestämmelser måste följas även när det gäller datum m. m., men sjukdomar råder ju vi människor inte obegränsat över. Att det här lilla företaget i Norrtälje på grund av sjukdom missade att i rätt tid inlämna preliminär ansökan om lagerstöd men i god tid ingav den definitiva ansökan tycker jag, liksom regeringen, är motiv för att AMS omprövar ärendet.

Det är för mig som boende i Norrtälje med dess låga industriella sysselsättningsgrad ett mycket glädjande besked som arbetsmarknadsministern har lämnat i dag. Det är nu bara att hoppas att AMS visar samma förståelse som regeringen har visat vid sin bedömning av ärendet.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om polisens arrestantbevakning

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Arne Nygrens* (s) den 26 oktober anmälda fråga, 1977/78:104, och anförde:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig om jag har uppmärksammat effekterna av minskningen av anslaget till polישväsendet för arrestantbevakning och om jag överväger vidta åtgärder som syftar till att ge polisen tid för mer kvalificerade uppgifter.

Enligt föreskrifter i regleringsbrevet för budgetåret 1975/76 fick polישväsendet använda 8 milj. kr. för arrestantbevakning som utförs av timanställd personal eller bevakningsföretag. Efter framställning från rikspolisstyrelsen medgav regeringen senare att ytterligare 1 milj. kr. fick tas i anspråk för sådan bevakning.

Polisen har tidigare budgetår fått ta i anspråk s. k. vakansmedel för att betala särskild arrestantbevakning. Budgetåret 1974/75 användes drygt 4,2 milj. kr. för detta.

För budgetåret 1976/77 anvisades i regleringsbrevet 8 milj. kr. för sådan bevakning. Regeringen medgav emellertid i juni 1977 att ytterligare medel fick användas. Den faktiska förbrukningen blev emellertid så hög som 13,6 milj. kr. För innevarande budgetår har föreskrivits att 9,5 milj. kr. får användas, dvs. en ökning med 1,5 milj. kr. jämfört med 1976/77 års regleringsbrev.

Rikspolisstyrelsen har i dagarna hos regeringen hemställt att beloppet får ökas med 4,5 milj. kr. Framställningen behandlas f. n. inom regeringens kansli. Samtidigt undersöks vilka omständigheter som orsakat den stora medelsförbrukningen under förra budgetåret.

När det gäller det andra ledet i Arne Nygrens fråga vill jag erinra

Torsdagen den
10 november 1977

*Om polisens
arrestantbevakning*

om att medel fortlöpande sedan flera år tillbaka i ökad omfattning har anvisats för tjänster åt icke polisutbildad personal. Härigenom har många uppgifter, som inte kräver polisutbildning, kunnat föras över från polisutbildad till annan personal. Åtgärden att ställa särskilda medel för arrestantbevakning till förfogande har samma syfte. Jag anser det riktigt och angeläget att polisutbildad personal får koncentrera sig på arbetsuppgifter som verkligen kräver sådan utbildning. Jag avser därför att verka för fortsatt utveckling i denna riktning.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Enligt uppgift från rikspolisstyrelsen utnyttjade i fjol 109 polisdistrikt de särskilda medel för arrestantbevakning som har beviljats polisen. Fyra distrikt anlidade timanställd personal för bevakningsarbete och 35 distrikt nyttjade bevakningsföretag. Behovet av medel för bevakning har ökat kraftigt; det framgår av förbrukningen: 8,7 milj. kr. första budgetåret och 13,6 milj. kr. andra budgetåret.

För innevarande budgetår begärde rikspolisstyrelsen 12 milj. – alltså ett lägre belopp än den verkliga förbrukningen föregående budgetår – naturligtvis beroende på att ansökan ingick lång tid innan man fick kännedom om utfallet – men regeringen prutade anslaget till 9,5 milj. kr.? Den prutningen har skapat stor oro ute i polisdistrikten.

Innan jag ställde min fråga hade jag från flera håll fått påpekanden om att de beviljade medlen inte skulle komma att räcka längre än bara en bit in på år 1978. Den stora oro man kände ute i polisdistrikten berodde på att man där tidigare år hade fått besked om att det var ramanslag och att dessa skulle kunna överskridas. Regeringen hade också tidigare år beviljat tilläggsanslag, men nu hade man en känsla av att regeringen ansåg att årets anslag inte fick överskridas.

Jag har sedan jag ställde min fråga fått erfara att detta är ett verkligt stort riksintresse. Jag har nämligen fått påringningar från många polistyreledamöter och polismästare runt om i landet som har berättat för mig att därest ytterligare medel inte kommer att beviljas, tvingas man återgå till den gamla ordningen att sätta polismän på arrestantbevakningen, och det är, som jag har sagt i min fråga, en synnerligen otillfredsställande lösning.

Nu ger justitieministern besked om att rikspolisstyrelsen har inkommit till regeringen med begäran om ett tilläggsanslag på 4,5 milj. kr. Jag tycker att det skulle ha varit värdefullt om statsrådet i dag hade kunnat ge det lugnande besked som man hoppas på ute i polisdistrikten. Men låt mig åtminstone få fråga: Hur snabbt kommer det beskedet att ges? Det är väl inte meningen att man nu skall behöva vänta på ett långvarigt undersökningsarbete, innan man kan få besked om att ytterligare medel skall beviljas?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Som framgår av de siffror jag nämnde i svaret har de medel som anvisats i regleringsbrevet inte nedsatts under de senaste åren. Det som har hänt är att det under budgetåret 1976/77 visat sig uppkomma ett mycket stort underskott. Det får emellertid inte vara så att myndigheterna själva ökar sin ambitionsnivå utan att statsmakterna har godkänt detta i sådana fall som medför budgetkonsekvenser.

Vad som var orsaken till det stora överskridandet under föregående budgetår är ovisst. Men vid granskning av orsakerna har det bl. a. konstaterats att likartade distrikt skiljer sig högst markant i fråga om kostnaderna. Orsakerna härtill kan vara bl. a. att polisdistrikten har tecknat kontrakt med varierande innehåll och olikartad dygnstäckning. Om arrestantbevakningen skall vara ändamålsenlig måste man emellertid se till att medlen använts så att största möjliga effekt uppnås. Liksom vid all annan verksamhet måste det gälla att de resurser som finns – och de är givetvis inte obegränsade – skall användas på optimalt sätt.

Regeringen överväger f. n., efter framställan från rikspolisstyrelsen, om ytterligare resurser bör ställas till förfogande.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Att frågan övervägs i regeringen var ju det besked jag fick i inledningen. Jag sade i mitt förra inlägg att man tidigare från regeringens sida har beviljat de anslag som polisstyrelserna har bedömt vara nödvändiga. Jag är fullt medveten om att man kan ha behov av att titta på de här anslagssummorna – fördelningen mellan olika polisdistrikt osv. Det kan exempelvis vara så att det tecknas kontrakt med bevakningsföretag, och jag tror att det kan vara en riktigare lösning att använda ledig arbetskraft. Man slipper på det sättet ifrån en tidsbunden bevakning, som många gånger blir resultatet av avtal med bevakningsföretag.

Men nu fick jag det intrycket att regeringen kommer att ge de medel som möjliggör att man fortsätter denna verksamhet i polisdistrikten och slipper ifrån vad som egentligen är den främsta anledningen till min fråga nämligen att sätta in polismän i bevakningsarbetet. Jag hoppas att jag härvidlag har uppfattat statsrådet rätt.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag kan inte ge något löfte om att alla de medel som ytterligare begärs kan ställas till förfogande. Frågan får givetvis bedömas i samband med budgetberedningen för nästkommande budgetår.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om förhållandena
på kriminalvårds-
anstalten Hinseberg*

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Karin Ahrlands* (fp) den 26 oktober anmälda fråga, 1977/78:105, och anförde:

Herr talman! Karin Ahrland har frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder för att råda bot på den akuta situationen vid kriminalvårdsanstalten Hinseberg.

De flesta kvinnor som döms till frihetsstraff avtjänar detta på Hinseberg. Där finns både slutna och öppna avdelningar med tillsammans 94 platser av vilka 10 är introduktionsplatser. På anstalten finns en relativt differentierad sysselsättning för de intagna. Jag kan tillägga att den 1 november i år var antalet inskrivna 112 personer men antalet faktiskt intagna 83 personer.

Som ett led i 1973 års kriminalvårdsreform har det inrättats tillsammans omkring 20 lokalanstaltsplatser för kvinnor på kriminalvårdsanstalterna Båtshagen i Frövi, Hildero utanför Landskrona, Österport i Malmö, Asp-liden utanför Norrköping och Vångdalen utanför Uppsala. I de nya lokalanstalter som inom kort skall uppföras i Luleå och Helsingborg kommer också platser att inrättas för kvinnor.

Jag vill också påpeka att bristen på lokalanstaltsplatser för kvinnor har gjort att bestämmelsen om vistelse utanför anstalt i 34 § lagen om kriminalvård i anstalt har kommit att användas i avsevärd utsträckning när det gäller kvinnliga intagna. De som på detta sätt överförts till vistelse utanför anstalt är fortfarande formellt inskrivna i en sådan. Detta är den huvudsakliga förklaringen till att antalet inskrivna är större än det antal som faktiskt befinner sig på Hinseberg.

Till sist vill jag uttala att man både inom justitiedepartementet och i kriminalvårdsstyrelsen försöker att inom ramen för de resurser som står till buds ta till vara varje möjlighet att inrätta kvinnoplatser, både när nya anstalter byggs och när ombyggnad sker av befintliga anstalter.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret. Den sista meningen uppfattade jag som positiv så till vida att den innebär att man vill ta till vara de resurser som finns. Jag hoppas att jag kan tolka den så, att man i framtiden skall få platser för kvinnor på alla lokalanstalter.

Anledningen till min fråga är naturligtvis den akuta situationen på Hinseberg. Justitieministern påpekar att det där inte finns intagna så många som det finns platser i dag. Man bör tillägga en annan uppgift, nämligen att av dem som är intagna på Hinseberg skulle inte mer än 40 egentligen behöva vara där, ifall vi hade haft tillräckligt antal platser på lokalanstalterna. Jag vet att Fredrika Bremer-förbundet har uppvakttat justitieministern i frågan, men jag anser att den är så pass viktig att den borde tas upp även i riksdagen.

Hinseberg är ju en rixsanstalt, men av dem som är intagna där borde

de flesta vara på lokalanstalt. Det är inte bra att de kommer tillsammans på Hinseberg med återfallsfångar, som ofta är beroende av narkotika. Dessa kan ha ett sådant inflytande på dem som är dömda för första gången att den rehabilitering som man önskar den som blir dömd till frihetsstraff blir mycket svårare att genomföra. Utslussningen stegvis från rixsanstalt till lokalanstalt som vi vill ha enligt den svenska kriminalvårdens principer är av vikt och betyder mycket för de intagnas förhållande till familjen och för deras möjligheter att komma ut i det normala livet igen. Eftersom Hinseberg är den enda rixsanstalten i ett så stort land som vårt är det desto viktigare att man använder möjligheterna vid lokalanstalterna.

Jag vet att den här frågan rör ett litet fåtal – tack och lov skulle jag vilja säga. Men vi som sysslar med dessa frågor kan inte annat än hävda att minoriteter skall ha samma rätt som andra. Det skall gälla även inom kriminalvården, för jämställdhetsprincipen hör hemma överallt.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag vill gärna instämma i Karin Ahrlands åsikt att de kvinnor som är intagna på kriminalvårdsanstalterna skall ha samma rättigheter som de manliga intagna. Målsättningen bör vara att de också i praktiken blir likställda med män.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om förbättrad handicappersättning

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Börje Nilssons* (s) den 25 oktober anmälda fråga, 1977/78:96, och anförde:

Herr talman! Börje Nilsson har frågat mig om jag avser att lägga fram förslag till riksdagen om förbättringar av handicappersättningen i enlighet med riksförsäkringsverkets utredning.

På regeringens uppdrag har riksförsäkringsverket lämnat en redovisning över erfarenheterna av den praktiska tillämpningen av de nya reglerna för handicappersättning enligt lagen om allmän försäkring. Verket har därvid också lämnat förslag till vissa ändringar i ersättningsreglerna och deras tillämpning.

Remissbehandlingen av riksförsäkringsverkets utredning avslutades för endast någon vecka sedan och ärendet behandlas nu inom socialdepartementet i sedvanlig ordning. Jag kan därför ännu inte lämna någon närmare redovisning om den fortsatta handläggningen. Regeringen har emellertid för avsikt att återkomma till riksdagen i denna fråga snarast möjligt efter årsskiftet.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka socialministern för svaret. Jag ställde frågan mot bakgrund av att socialministern i slutet av augusti

Torsdagen den
10 november 1977

*Om förbättrad
handikappersätt-
ning*

i år har erhållit ett utredningsförslag från riksförsäkringsverket, vilket innebär en del förbättringar av reglerna när det gäller tillämpningen av lagen om handikappersättning. Utredningsförslaget grundar sig på en översyn av bestämmelserna, som en enig riksdag och en stor opinion ute i landet har krävt.

Anledningen till det här kravet känner socialministern väl till. Det är den försämring i beivringen av dessa förmåner som skett under hösten 1976. Försämringarna medför väldigt allvarliga konsekvenser för många människor när det gäller att klara arbetssituationen och möjligheterna att leva ett aktivt liv i övrigt.

Riksförsäkringsverket, som alltså har utrett det hela och lämnat ett förslag, finner det angeläget att de föreslagna förbättringarna börjar tillämpas så fort som möjligt. Man föreslår att de nya reglerna träder i kraft den 1 januari 1978. Det som gjort mig något fundersam är att något förslag eller någon proposition i frågan inte är anmäld till riksdagen. Jag misstänkte det värsta, nämligen att man sköt på genomförandet. Och mina farhågor bekräftas av socialministern i det svar jag fått. Det blir alltså inga förbättringar den 1 januari 1978. Det beklagar jag på det allvarligaste. Det här dröjsmålet drabbar enskilda människor mycket hårt.

Jag skulle vilja ställa ytterligare frågor till socialministern. Han har sagt att regeringen skall återkomma så snart som möjligt efter årsskiftet. Den ena frågan är: När tänker socialministern att den här reformen skall träda i kraft? Den andra frågan lyder: Kommer socialministern att följa riksförsäkringsverkets förslag till förbättringar?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! När regeringen lämnade uppdraget till riksförsäkringsverket att undersöka erfarenheterna av de nya ersättningsreglerna var förhoppningen att det skulle vara möjligt att lämna en redovisning av frågan till riksdagen under hösten. Det har emellertid visat sig praktiskt omöjligt att göra det, bl. a. med hänsyn till tiden för remissbehandlingen av riksförsäkringsverkets förslag.

Vidare har det under remissbehandlingen på viktiga punkter kommit fram nya fakta som har betydelse för behandlingen av verkets förslag. Jag kan nämna att försäkringsdomstolen i sitt remissyttrande påpekat att grunden för avslag i en viss typ av mål i de flesta fall inte varit den principiella frågan om det förelegat en nedsättning av funktionsförmågan. Avslagen har i stället grundats på att storleken av de av handikappet föranledda merutgifterna och hjälpbehovet inte varit av den omfattningen att rätt till handikappersättning förelegat.

Vi håller nu på och går igenom remissvaren. De påverkar givetvis den fortsatta behandlingen av riksförsäkringsverkets förslag. Som jag sade i mitt svar är avsikten att frågan skall anmälas för riksdagen snarast möjligt efter årsskiftet. Jag kan inte säga något exakt datum.

När det gäller den andra frågan har jag redan givit ett svar. Jag kan inte säga att vi på varje punkt kommer att följa riksförsäkringsverkets förslag.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är en mycket stark opinion ute i landet mot de försämringar som genomfördes 1976. Alla var inställda på att reformen skulle träda i kraft den 1 januari 1978. Nu sker alltså inte detta.

Jag tycker det fanns möjligheter att genomföra reformen under hösten. Alla organisationer och myndigheter som har någonting att säga i frågan har varit med i översynsarbetet. Översynen har gjorts av riks försäkringsverket, som är en expertmyndighet, och handikapporganisationerna har deltagit i arbetet genom en referensgrupp. Dessutom har man under hand fått in synpunkter från försäkringskassorna och pensionsdelegationerna. Man har alltså inhämtat alla fakta som behövdes i ärendet.

Jag tycker att reformen är klar och enkel och borde kunna genomföras under hösten. Men socialministern fäster tydligen större avseende vid formaliteter än vid att få reformen genomförd och därigenom hjälpa människor. Detta är en angelägen fråga, och det hade varit viktigt att reformen trätt i kraft redan den 1 januari 1978.

Socialministern säger att han inte vet om man kommer att följa riks försäkringsverkets förslag på alla punkter. Jag hoppas verkligen att han gör det ~ något annat skulle vara olyckligt!

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Diskussionen har gällt huruvida tillämpningen av de förändringar som företogs 1976 har följt de intentioner som riksdagen hade. Börje Nilsson framställde det som om här inträtt en väsentlig försämring.

Opinionen känner vi. Det var den opinionen som gjorde att vi bad riks försäkringsverket göra utredningen.

Jag har den uppfattningen, Börje Nilsson, att det var viktigt med en remissomgång av utredningen. Jag tror inte att Börje Nilsson hade varit nöjd med förhållandena, om vi inte låtit utredningen gå ut på remiss. Jag kan tala om att det sista remissvaret kom in den 31 oktober.

Det har kommit in blandade synpunkter. Det är dessa vi nu håller på att sammanställa. Vi hoppas att vi skall få fram en redovisning till riksdagen snarast möjligt efter årsskiftet.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Departementet fick förslaget den 28 augusti, om jag inte minns fel. Det är klart att det är viktigt att man remitterar sådana här utredningar till organisationer och andra som har erfarenheter. Det tror jag att man skulle ha hunnit med och ändå kunnat framlägga ett förslag under hösten.

Detta är utan tvivel en viktig fråga, och alla väntar på att reformen skall träda i kraft den 1 januari 1978. Men nu skjuter man på det. Jag tycker det är synd att man på detta sätt har fördröjt detta ärende.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om jakträtten på
norrländska
fjällägenheter*

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara Åke Wictorssons (s) den 25 oktober anmälda fråga, 1977/78:97, och anförde:

Herr talman! Åke Wictorsson har frågat mig om jag, i anledning av att samerna behåller jakträtten på viss mark som utarrenderas och på vilken älgjakt enligt kontrakt upplåts till arrendatorerna, är beredd att vidta åtgärder, innebärande att älgjakt enligt tilldelning på s. k. norrländska fjällägenheter under gällande jakttid reserveras för arrendatorerna.

Enligt rennäringslagen får medlem i sameby bl. a. jaga på utmark inom de delar av byns betesområde som hör till renbetesfjällen eller lappmarkerna, när renskötsel är tillåten där. Jag vill härvid erinra om att samerna jagar inte bara för eget behov utan även till avsalu.

Jakträtten ingår som en birättighet i renskötselrätten. Samtidigt kan jakträtt på samma marker under vissa förutsättningar mot avgift upplåtas åt andra. Upplåtelsen ges av lantbruksnämnden. Upplåtelseavgiften delas mellan samebyn och samefonden.

Sådana åtgärder som Åke Wictorsson åsyftar förutsätter ändring i rennäringslagen. Jag är inte beredd att lagstiftningsvägen inskränka samernas jakträtt. De problem som kan uppkomma bör enligt min mening kunna lösas i samförstånd mellan samerna, arrendatorerna och lantbruksnämnden.

Slutligen vill jag som information till Åke Wictorsson nämna att enligt inhämtade uppgifter skall överläggningar mellan naturvårdsverket och företrädare för bl. a. samerna beträffande frågor rörande älgjakten påbörjas i slutet av året.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på frågan och noterar som positivt att överläggningar i dessa frågor skall äga rum mellan naturvårdsverket och företrädarna för samerna. Det är nämligen inte i första hand en ändring av rennäringslagen som jag har ifrågasatt – jag har inte på något sätt velat inskränka samernas jakträtt – utan det är mera fråga om att praktiskt hantera de bekymmer och de konkurrensproblem som så lätt uppstår när olika jaktlag på samma marker jagar efter älg.

Bakgrunden till min fråga är ett exempel från en sameby som disponerar jakträtt på 89 000 hektar och där har en tilldelning på ett visst antal älgar. Samtidigt upplåts för tre arrendatorer jakträtt på 19 000 hektar för en vuxen älg och en kalv. I praktiken fungerar det så, att hela älgjakten i stort sett bedrivs på de 19 000 hektaren, och de övriga 70 000 hektaren lämnas åt sitt öde.

Det borde gå att hitta praktiska lösningar på problemen utan att samernas rätt enligt rennäringslagen ifrågasätts. Det är självfallet angeläget

att samerna får möjlighet att utveckla sin kultur och sin näring, men samtidigt har dessa båda grupper ett intimt samband med varandra. Jag hoppas därför på ett positivt resultat av överläggningarna och förutsätter att arrendatorerna och andra befolkningsgrupper som kan ha denna typ av problem får möjlighet att framföra sina synpunkter i samband med de överläggningarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om rätten till statsbidrag för gödselvårdsanläggning

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara *Anton Fågelsbos* (c) den 25 oktober anmälda fråga, 1977/78:102, och anförde:

Herr talman! Anton Fågelsbo har frågat om jag är beredd att medverka till en sådan tillämpning av gällande bestämmelser att, om myndighet ålägger jordbrukare med animalieproduktion att anlägga gödselvårdsanläggning, jordbrukaren då också skall ha rätt till statsbidrag.

Jordbruks- och trädgårdsföretag kan erhålla statsbidrag för vatten- och luftvårdande samt bullerreducerande åtgärder om hälsovårdsnämnden, länsstyrelsen eller annan behörig myndighet funnit åtgärden nödvändig från miljövärdssynpunkt. I enlighet med riksdagens beslut lämnas bidrag till anläggningar som var i drift den 1 juli 1972. Produktion som nystartats eller efter längre tids uppehåll återupptagits efter den 1 juli 1972 berättigar inte till bidrag.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag skall be att få tacka jordbruksministern för att jag har fått min fråga besvarad. Det kan väl tyckas att det här är en liten och udda fråga, men den berör dock en hel del jordbrukare.

Vi vet – och det framgår av svaret – att statsbidrag utgår för vatten- och luftvårdande åtgärder. Men det finns här ett magiskt datum. Som vi hörde av jordbruksministern utgår bidrag inte till produktion som nystartats eller som efter en längre tids uppehåll återupptagits efter den 1 juli 1972. Nu kan det emellertid hända att en jordbrukare av en eller annan orsak haft sin produktion neddragen vid den här tiden. Det kan bero på dåligt skördeutfall, som medfört att jordbrukaren tvingats dra ned sin besättning. Det kan också ha berott på sjukdom eller olycksfall. Jag har exempel på detta. När jordbrukaren sedan ökar sin produktion igen och blir ålagd av en myndighet att uppföra en sådan här anläggning, finner han det litet egendomligt – och det gör jag också – att han inte får något statsbidrag. Han tycker att det borde utgå även i hans fall.

Jag skulle vilja fråga jordbruksministern om det för sådana fall inte finns några dispensbestämmelser eller besvärsmöjligheter. Jag hemställer till jordbruksministern att mera konkret ange vilka sådana möjligheter det finns.

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om rätten till
statsbidrag för
gödselvårdsanlägg-
ning*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om forskning
rörande medel för
bekämpning av
lövsly*

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Bestämmelser av det slag som vi här diskuterar bör naturligtvis vara så utformade att man i enskilda ärenden kan ta hänsyn till särskilda omständigheter. Så är också fallet med miljövårdsbidragen. Lantbruksstyrelsen har i sina anvisningar till lantbruksnämnderna meddelat att man i fråga om produktionens omfattning den 1 juli 1972 inte kan ställa upp alltför preciserade krav. En tillfällig nedgång i djurhållningen vid den här tidpunkten, exempelvis beroende på sjukdom eller pågående ombyggnader, skall inte påverka bidragsgivningen.

Det ankommer på lantbruksnämnderna eller, om besvär har anförts, på lantbruksstyrelsen och i sista hand på regeringen att i vanlig ordning tolka dessa bestämmelser. Våra erfarenheter på departementet är att denna tolkning inte har vållat några problem.

ANTON FÄGELSBO (c):

Herr talman! Enligt vad jordbruksministern nu har sagt finns det alltså här en öppningsmöjlighet, och jag ber att få tacka för det tilläggssvar jag fått på min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om forskning rörande medel för bekämpning av lövsly

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att besvara *Birger Nilssons* (s) den 27 oktober anmälda fråga, 1977/78:111, och anförde:

Herr talman! Birger Nilsson har frågat mig om jag vill redogöra för den forskningsverksamhet kring nya typer av bekämpningsmedel, som avses bli alternativ vid bekämpning av lövsly.

Forsknings- och utvecklingsverksamhet i syfte att få fram nya medel för bekämpning av lövsly bedrivs främst inom industrin. Det är därför svårt att få fram närmare uppgifter om hur omfattande denna verksamhet är. F. n. pågår experiment med flera kemiska medel, som ter sig intressanta för lövslykontroll. Bland de substanser som prövas kan nämnas glyfosat, ett ämne som har låg giftighet och som snabbt bryts ned i naturen.

På institutionen för skogsförnyring vid lantbruksuniversitetet finns en forskargrupp, som följer utvecklingen när det gäller nya bekämpningsmedel med användningsmöjligheter inom skogsbruket. Gruppens arbete omfattar bl. a. undersökningar av olika preparats effekter på lövsly. Bedömning sker därvid med hänsyn inte enbart till preparatens effektivitet utan också till deras miljöeffekter. Gruppen har tagit initiativ till specialundersökningar rörande miljöeffekterna, t. ex. när det gäller inverkan av fenoxisyror på bärris.

Jag vill understryka att det är utomordentligt viktigt att preparatens olika hälso- och miljöeffekter undersöks noggrant innan preparaten tas

i bruk. Enligt lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor åligger det den som tillverkar eller importerar en produkt att noga undersöka bl. a. vilka egenskaper produkten har från hälso- eller miljösynpunkt. Detta material granskas av produktkontrollnämnden i samband med registreringen av preparaten.

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag har ställt frågan är att det, trots all den forskning som bedrivits omkring besprutningarna inom skogsbruket, växer fram en allt större oro hos allt fler människor för kemiska medel inom skogsbruket. Jag tänker då både på besprutningarna och på skogsgödslingen. Jag har begränsat min fråga till skogsbruket, men jag vill tillägga att oron även gäller användningen av gifter inom jordbruket.

Vi möter denna oro inte bara inom opinionsgrupper utan kanske framför allt hos den bofasta befolkningen ute i skogsbygderna samt hos dem som arbetar inom skogsbruket. Jag träffar dem ofta och kan intyga att så är fallet. Den uppmärksammade uppvaktning från Värmland som skedde inför statsministern för en tid sedan är ett tecken i samma riktning. Också många hälsovårdsnämnder ute i skogskommunerna har från sina utgångspunkter försökt begränsa användningen av de kemiska preparaten i skogsbruket.

Det är alldeles riktigt att vi lekmän skall tro på forskarna. De har kunskaperna och resurserna. Men så länge forskarna är delade i två läger, som i den här frågan, vet den enskilda människan inte vem hon skall tro på. Då är det både mänskligt och naturligt att hon värjer sig för åtgärder, som hon upplever som ett hot mot hennes hälsa och närmiljö.

Frågan om användningen av kemiska medel inom skogsbruket och även inom jordbruket togs upp vid det socialdemokratiska storrådslaget i Stockholm för en tid sedan. Människor från skilda håll i landet gav även där uttryck för sin oro i denna fråga. Samtliga utskottsgrupper för- enade sig i det gemensamma kravet på en starkare kontroll vad gäller användningen av kemiska medel och på att väsentligt ökade resurser nu måste sättas in för att ta fram nya alternativ till de kemiska besprutningsmedlen. Jag står helt bakom rådslagsgruppernas uttalanden i denna fråga.

I sitt svar räknar jordbruksministern upp en rad undersökningar som pågår. Det är bra att man ser närmare på dessa medel. Men jag får ändå intrycket att regeringen inte driver på tillräckligt i den här frågan.

Jag har den uppfattningen att Norge har kommit längre i fråga om forskning på området, och jag skulle vilja sluta med att ställa en följdfråga: Det är bra med utredningar och undersökningar, men när tror jordbruksministern att man kan komma fram till konkreta resultat, som kan prövas i praktiken?

Torsdagen den
10 november 1977

*Om forskning
rörande medel för
bekämpning av
lövsly*

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Birger Nilsson har inte frågat mig om den oro som den kemiska bekämpningen orsakar hos stora befolkningsgrupper. Birger Nilsson har frågat om jag vill redogöra för den forskningsverksamhet som pågår kring nya typer av bekämpningsmedel, som avses bli alternativ vid bekämpning av lövsly, och den frågan har jag svarat på.

Nu ställer Birger Nilsson ytterligare frågor och menar att den nuvarande regeringen inte skulle ta tillräckligt kraftfullt i de problem som det utan tvivel är frågan om. Jag tackar Birger Nilsson för den tilltro som han hyser till regeringen, att vi på ett år skulle kunna åstadkomma vad han och hans parti inte har hunnit åstadkomma under alla föregående år. Det är en uppskattning som jag sätter värde på.

Jag kan försäkra Birger Nilsson att vi har den här frågan under skärpt uppmärksamhet, men jag kan i dag inte ange en tidpunkt när de nya medlen är färdiga för att tas i praktiskt bruk eller om de över huvud taget kommer att tas i bruk.

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Den historieskrivning som statsrådet försöker sig på stämmer inte med verkligheten. Den förra regeringen drev ju på i den här frågan på många olika sätt, och man har från socialdemokratiskt håll följt upp detta genom motioner under den nya regeringens tid.

Det är alldeles riktigt att min fråga gällde alternativa bekämpningsmedel, men det är väl ganska naturligt och konsekvent att jag även kommer in på frågan om den tidpunkt när dessa alternativa medel kan tänkas bli prövade. Människornas oro stillas ju inte av att man räknar upp en rad undersökningar som pågår. Människorna i skogsbygden kräver att det sätts in andra medel så att de kan känna trygghet för sin hälsa.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Birger Nilsson säger att historieskrivningen inte stämmer. Jag vill då påminna Birger Nilsson om att det var den förra regeringen som 1975 återinförde möjligheten att sprida kemiska medel från luften och att det var den nuvarande regeringen som i våras förbjöd användning av det s. k. hormoslyret, nämligen 2,4,5-T-preparatet.

BIRGER NILSSON (s):

Herr talman! Det var den förra regeringen som först införde förbud mot flygbesprutning, men då fick man markbesprutning i stället, och det är inget bra alternativ, därför att den metoden säkert är hälsovådligare för dem som skall arbeta med bekämpningsmedlen.

Vidare var det ju på det sättet att jordbruksutskottet hade socialdemokratiska motioner att behandla när frågan senast var aktuell, och då enades man om en skrivning där man förbjöd användning av vissa fenoxisyror vid flygbesprutning.

§ 11 Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1977/78:14 till utbildningsutskottet
1977/78:20 till socialförsäkringsutskottet

§ 12 Föredrogs och hänvisades
Motion
1977/78:28 till försvarsutskottet

§ 13 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1977/78:63 och 64.

§ 14 Jämställdhetsfrågor m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:5 med anledning av motioner om jämställdhetsfrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1976/77:128 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen skulle uttala sig för fastställande av en minimiarbets tid om 20 timmar i veckan, utom i de fall då annan överenskommelse kunde nås med den lokala fackliga organisationen,
2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en översyn av lagen om anställningstrygghet i syfte att garantera alla arbetande trygghet i deras anställning,

1976/77:536 av Yvonne Hedvall m. fl. (m),

1976/77:541 av Bertil Lidgard m. fl. (m),

1976/77:1332 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen skulle hos regeringen begära förslag till åtgärder för kamp mot kvinnodiskriminering inom arbetslivet främst genom
 - a. en sysselsättningspolitik som tryggade allas rätt till ett meningsfullt arbete,
 - b. bättre utbildning av och instruktioner för personal hos arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och länsarbetsnämnderna för att bryta könssegregationen på arbetsmarknaden,
 - c. förbud mot könsriktad platsannonsering,
2. att riksdagen skulle besluta att hos regeringen anhålla om genomförande av en undersökning av de hemarbetandes situation.

Utskottet hemställde

1. beträffande förslag till åtgärder mot kvinnodiskriminering inom arbetslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1332, yrkandet 1,

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrågor
m. m.*

Torsdagen den
10 november 1977

Jämställdhetsfrågor
m. m.

2. beträffande ökat antal kvalificerade deltidstjänster i statsförvaltningen, m. m. att motionen 1976/77:541 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
3. beträffande minimiarbetstid m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:128,
4. beträffande hemarbets meritvärde att motionen 1976/77:536 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
5. beträffande utredning om de hemarbetandes situation att motionen 1976/77:1332, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande insatser för jämställdhet av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Anna-Greta Leijon (samtliga s),
2. beträffande hemarbets meritvärde av Gördis Hörnlund (s).

INGRID LUDVIGSSON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i den här debatten för att helt kort kommentera det särskilda yttrande som vi socialdemokrater i arbetsmarknadsutskottet har fogat till utskottets betänkande.

De motioner som nu behandlas väcktes ju under den allmänna motionstiden i januari. Vid den tidpunkten lade vi också fram våra förslag på jämställdhetsområdet. Vi föreslog insatser på en rad olika samhällsområden. När yrkandena i våras behandlades i utskottet i samband med budgetpropositionen, avstyrktes de på samtliga punkter. Motiveringarna för avslag var i stort sett att det mesta av vad vi föreslog var tillgodosett eller var under övervägande, varför det inte ansågs aktuellt att riksdagen tog några initiativ.

I vår motion aktualiserade vi bl. a. deltidarbetet och de deltidsarbetandes villkor, en fråga som i realiteten företrädesvis berör kvinnor. Vi gjorde det ur en något annan synvinkel än den som speglas i dagens betänkande. Utifrån förutvarande jämställdhetsdelegationens undersökning påtalade vi de brister de deltidsanställda ofta har i sina anställningsförhållanden: låg lön, oregelbundna och ibland helt oreglerade arbetstider. Undersökningen visade också att en mycket stor grupp, 84 000 vid undersökningstillfället, av dessa kvinnor önskade mer arbete, varför de är att betrakta som partiellt arbetslösa. Situationen har inte blivit bättre sedan undersökningen gjordes.

Delegationen har lagt fram en rad förslag till förbättringar för de deltidsanställda. Remissinstanserna var positiva. Vi begärde att regeringen i våras skulle redovisa hur förslagen om de deltidsanställdas villkor skulle behandlas, men denna begäran vann icke riksdagsmajoritetens gehör.

Vi kan i dag bara konstatera att inget påtagligt hänt på jämställdhetsområdet, varför vi avser att återkomma med nya förslag till åtgärder under innevarande riksmöte. För dagen har vi inget eget yrkande, men har genom vårt särskilda yttrande velat markera att vi anser att inte

heller jämställdhetsarbetet har fått den prioritet som regeringsdeklarationen gav utfästelse om.

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

Jämställdhetsfrågor
m. m.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag skulle kunna förstå den kollega i kammaren som ville ställa frågan: Kan det verkligen finnas något nytt att tillföra debatten om jämställdhet mellan könen? Man kan t. o. m. mellan raderna i inledningen till vad utskottet säger i betänkandet ana att behandlingen av motionerna inte gav så särskilt mycket nytt. Så egentligen skulle det inte finnas mycket för mig att säga. Jag skall försöka fatta mig kort.

Man skulle ju också kunna ställa sig frågan: Är det nyheterna i en debatt som är måttet på en frågas betydelse? Självfallet inte.

Många av oss i det här huset upplever jämställdhetsfrågan som 1970-talets kanske mest genomgripande förändring i den enskilda människans vardagstillvaro. Många av oss upplever jämställdhetsfrågan och kraven på ändringar som en genomgripande reformering av sättet att leva. Jag tänker här inte bara på de många orättvisor som drabbar och som drabbat kvinnor. Jag tänker också på de orättvisor som faktiskt kan drabba män. Varför är det exempelvis inte lika naturligt och vanligt att männen – papporna – får uppleva detta att ta hand om sina barn när de är riktigt små? Varför är det så få män förunnat att på det sättet – det mänskligaste av alla – bli hjälpta med exempelvis den egna mognadsutvecklingen?

Allt fler blir inte bara medvetna om jämställdhetskraven. Allt fler finner dem också berättigade. T. o. m. förstockade, reaktionära politiker av olika politisk färg, som fnös och ryckte på axlarna för några år sedan, inser i dag att jämställdhetskraven är angelägna.

Ändå finns det många, många runt om i vårt land som upplever jämställdhetsfrågan som en radikal nymodighet. Jag träffar dem ute på det politiska fältet. Jag träffar dem i min verksamhet på min civila arbetsplats. Jag träffar dem i facket. Jag träffar dem vid förhandlingarna. För många, många människor är frågan om jämställdhet dess värre ganska ny.

Det finns dessutom något annat som kännetecknar den här frågan som så många andra, och jag tycker att Casinorevyns skådespelare Gösta Bernhard beskrev det mycket träffande i en monolog för några år sedan.

Tänk om alla människor kunde vara som vi svenskar, sade Gösta Bernhard. Tänk om alla kunde hålla ihop som vi svenskar, respektera varandra, ta hänsyn och tycka om varandra – efter förtjänst, lade Gösta Bernhard till i sin monolog. Tänk om alla människor kunde som vi svenskar behandla varandra lika rättvist, lika jämlikt. Tänk om alla människor i hela världen kunde vara som en enda stor familj. Jag blir alltid så förtvivlad när jag ser hur man behandlar de stackars negrerna, utropade Gösta Bernhard i sin monolog. Häromdagen träffade jag en sådan där svarting. Jag tog'en i hand och hälsade på'n – precis som om han var en av oss. Inte svärtar de, inte. Vi kan gott kosta på oss att hälsa på dem någon gång ibland. Det behöver inte bli någon vana – det kunde vara någon gång om året, kanske. Och jag tror att de skulle uppskatta

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrå-
gor m. m.*

det. Och gör de det inte så à la bonne heure – jag vill inte krusa dem. Är de styva i korken så hem med dem till Afrika igen.

Tiden medger inte, herr talman, att jag citerar mer ur Gösta Bernhards monolog om oss superduktiga och självgoda svenskar, som alltid vet bäst hur det mesta skall lösas inte bara i det här landet utan runt om i hela världen. Det är lätt att på hundratals mils avstånd brännmärka rasdiskriminering. Det är svårare att leva som man lär till vardags här hemma.

Och dess värre är jämställdhetsfrågan för många någonting av en negerfråga. Vi är inte bara medvetna om att vi skall vara jämställda. Vi talar dessutom vitt och brett om det på banketter och i andra seriösa och högtidliga sammanhang.

Men hur är det till vardags där hemma? Vem pressar den manlige politikerns byxor? Vem tvättar skjortorna? Vem lagar maten? Vem diskar? Vem tar hand om spyorna när barnen kräks, osv.? Lever vi verkligen som vi lär? Vem skriver protokoll i min fackklubbs styrelse på NK-Åhléns? En kvinna. Vem är ordförande? En karl. Vem fixar mackor och kaffe? En kvinna. Vem dikterar brevet till företagsledningen med begäran om flexitid? En karl. Vem skriver ut brevet på skrivmaskin? En kvinna.

Med andra ord, herr talman: Oavsett om debatten tillförs nyheter eller inte, så är vi alla som politiker och mer eller mindre oförbätterliga egoister klara över att skall det någonsin bli resultat av vårt arbete på det här området måste vi bereda oss på att verkligen jobba med oss själva och att tjata och åter tjata. Fördomarna är så inrotade, vanorna likaså. Det vill verkligen till att vi sätter i gång med ett slags politiskt grovarbete för att komma någonstans i den här politiska frågan.

Arbetsmarknadsutskottet har en hel del att berätta som är av intresse. Vi säger i betänkandet bl. a. att sedan 1965 har över 700 000 kvinnor kommit in på arbetsmarknaden. Förvärvsfrekvensen för kvinnor i åldern 16–64 år är ca 70 %, men kvinnor väljer fortfarande s. k. kvinnliga yrken – vård- och serviceyrken. Och männen väljer lika ensidigt. Kvinnorna har lägre genomsnittslön än männen, och vidare beräknar man att av antalet deltidsarbetande, ca 900 000, är 90 % kvinnor.

I vpk-motionen 1332 med Lars Werner som första namn krävs det en sysselsättningspolitik som skall trygga allas rätt till ett meningsfullt arbete. Motionärerna vill vidare att arbetsmarknadsverkets personal skall få utbildning för att bättre kunna bryta segregeringen på arbetsmarknaden, och man vill dessutom ha ett förbud mot s. k. könsriktad platsannonsering.

Utskottet menar att målet för sysselsättningspolitiken redan är fastställt av en enig riksdag, och när det gäller förverkligandet hänvisar vi till ett intensifierat arbete med jämställdhetsfrågan hos just arbetsmarknadsverket. Beträffande förbud mot könsriktad platsannonsering, så omfattas frågan av den lagstiftning mot könsdiskriminering som f. n. utreds inom regeringens kansli. Vidare finns sådana förbud redan på den statligt lö-

nereglerade sektorn. Jämställdhetsavtalen på den enskilda sektorn motverkar slutligen sådan annonsering.

Moderaten Bertil Lidgard m. fl. har i motionen 541 begärt fler deltidstjänster på kvalificerad nivå. Stat och kommun bör gå före och inrätta sådana tjänster, säger man.

Hur ligger det till f. n. med antalet sådana befattningar? Ja, här har det utmärkta utskottskansliet lyckats finna en tabell som belyser den sneda könsfördelningen när det gäller chefsbefattningar. Tabellen återfinns på s. 4 i betänkandet nr 5. Och faktiskt belyser tabellen problemet på ett nytt sätt. Trots vad jag inledde mitt inlägg med – debatten har något nytt att komma med.

Av totalt 130 000 män i statsförvaltningen i lönegraderna F2–F17 – det gäller lönerna 4 404–7 182 kr. i månaden – har 98 % heltidsbefattningar och 2 % deltidsbefattningar. Av totalt 58 000 kvinnor i motsvarande lönegrader har 72 % heltidsbefattningar och 28 % deltidsbefattningar.

Ser man på lönelägena under 4 273 kr. i månaden finner man att det bara är 3 % av männen men 40 % av kvinnorna som har deltidsbefattningar.

På den högre lönenivån – över 7 500 kr. – är det 1 % av de 9 000 manliga cheferna som har deltidsbefattningar, medan 12 % av de 500 kvinnliga cheferna har deltidsbefattningar.

Arbetsmarknadsutskottet vill framhålla att det pågår försök inom olika statliga myndigheter att stimulera kvinnor att i ökad utsträckning söka högre tjänster, och man försöker också inrätta fler deltidsbefattningar. Det här låter ju bra, och vi får hoppas att det blir bra i verkligheten också. Man kan tvivla när man exempelvis tar del av en uppmärksam utnämning till en byråchefstjänst i socialstyrelsen. Trots att en kvinna som sökt befattningen hade utmärkta meriter och skött tjänsten som vikarie till allas belåtenhet, försökte man ändå mygla dit en karl.

Vilka möjligheter finns det över huvud taget att inrätta deltidstjänster på kvalificerade chefsbefattningar? Från vissa håll slår man ifrån sig. Inte går det, säger man. Man kan väl inte ha en chef som jobbar på deltid. Jag tror att här styr fördomarna återigen inställningen i frågan! Hur många chefer i vårt arbetsliv, ärade kammarledamöter, sköter egentligen chefsuppgifterna på heltid? Undersök det, och jag är övertygad om att resultatet kommer att överraska många. Se på landshövdingar, generaldirektörer, byråchefer, direktörer, inköpschefer, marknadschefer osv., titta litet närmare på hur de sköter sina chefsuppgifter. Ni kommer att upptäcka att de sköter dem på deltid. Om de sköter uppgifterna bra på deltid kan jag inte uttala mig om, men jag förutsätter att de gör det. Nej, herr talman, här som i andra avseenden när det gäller jämställdhet är det fördomar som styr vårt tänkande och handlande.

I motionen 1976/77:128, som är en kommunistmotion, sägs att de deltidssamarbetande drabbas av arbetslivets alla negativa effekter. Riksdagen har tidigare avvisat tanken på ett slags minimiarbetsdag för deltidssam-

ställda, och i övrigt får jag hänvisa till att deltidsfrågorna bereds i kanslihuset. Vid Centrum för arbetslivsfrågor har TCO och LO initierat en undersökning om deltidsarbetets omfattning, en uppföljning av en tidigare utredning, samt en undersökning om de bakomliggande orsakerna.

I motionen 1976/77:536 av den moderate riksdagsledamoten Yvonne Hedvall m. fl. krävs att man skall överväga möjligheterna att ge hemarbete meritvärde. Utskottet och riksdagen har tidigare tagit ställning för att frågan borde utredas. Utredning sker också f. n. i regeringens kansli, och därför finner utskottet det lämpligt att tills vidare avvakta.

Slutligen, herr talman, har Lars Werner m. fl. i motionen 1976/77:1332 krävt en särskild undersökning om de hemarbetandes situation. Utskottet delar motionärernas uppfattning att problemen om arbete och psykisk hälsa i hemmet bör uppmärksammas. En utredning av frågan kommer, enligt min uppfattning, att genomföras i jämställdhetskommitténs regi.

Med det anförda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan.

Med anledning av de två särskilda yttrandena vill jag avslutningsvis, i likhet med Ingrid Ludvigsson, bara säga att det på sätt och vis är litet olyckligt att vi för inte så länge sedan i ett annat sammanhang redan har behandlat de här frågorna och att vi nu gör det på nytt, under samma år. Men jag delar kanske inte riktigt fru Ludvigssons uppfattning – och inte heller uppfattningen i de två särskilda yttrandena, framför allt i det första – att det inte skulle hända någonting beträffande jämställdhetsarbetet f. n. Enligt min uppfattning händer det väldigt mycket och det gäller, som jag inledningsvis sade, att inte förtrötts. Det gäller bara, herr talman, att i den här frågan liksom i många andra tjata och åter tjata.

KARIN ANDERSSON (c).

Herr talman! "Sammanfattningsvis måste vi med beklagande konstatera att den socialdemokratiska regeringens arbete för jämställdhet har bromsats upp efter regeringsskiftet." Detta var ett citat ur det särskilda yttrande som socialdemokraterna har fogat vid utskottsbetänkandet i detta ärende, och det är, herr talman, framför allt den passusen i det socialdemokratiska särskilda yttrandet som har fått mig att gå upp i den här debatten. Den är ett uttryck för den övermaga attityd gentemot regeringen som vi visserligen har börjat vänja oss vid men som det ändå känns angeläget att tona ner genom en faktaredovisning. Jag skall överlåta till utskottsmajoritetens talesmän att här kommentera utskottets skrivning och begränsa mig till att redogöra för vad som hänt på detta område.

Själv har jag ofta uttryckt min tillfredsställelse över det arbete som den socialdemokratiska regeringens jämställdhetsdelegation utförde under de tre år den hade på sig. Jag har gjort det mot bakgrunden av att jag vet hur pass svårt arbetet på det här området är. Jag visste det innan jag blev ordförande i jämställdhetskommittén, därför att jag i flera år tidigare arbetat med jämställdhetsfrågor inom Centerns kvinnoför-

bund.

Men inför den här passusen finns det ändå anledning att fråga och kräva ett svar. Vad var det för märkvärdiga saker som den socialdemokratiska regeringen gjorde för jämställdheten mellan kvinnor och män under sina 44 år? Ibland får man en känsla av att det på socialdemokratiskt håll förväntas att den nuvarande regeringen på ett år skall ha löst alla de problem som påverkar jämställdheten och som den socialdemokratiska regeringen inte lyckades komma till rätta med under sina 44 år. En sådan förväntan skulle man kanske känna sig smickrad över. Men det är väl knappast avsikten. Eller är det bara de tre år delegationen var verksam som räknas? Och vad är det i så fall som har bromsats upp?

Sanningen är väl den – och jag vill gärna slå fast detta – att delegationen gjorde en del bra saker och fick regeringen med på en del. I jämställdhetskommittén har vi fortsatt arbetet med ungefär samma metoder, och regeringen har varit lyhörd för våra förslag.

Det finns en principiell skillnad mellan våra sätt att arbeta. I kommittén finns alla fem riksdagspartierna företrädade medan delegationen var en enpartigrupp. Det hävdas ibland som ett argument mot kommittén att den har en omöjlig arbetsform. Jag anser efter det gångna årets erfarenheter att det tvärtom är en mycket bra arbetsform.

Det vore till fördel för jämställdhetsarbetet och för jämställdheten om vi kunde få slut på den här typen av småaktiga argument. Utnyttja i stället det tillfälle som den nya organisationsformen gett till konstruktivt arbete – i samarbete!

Rätten och möjligheterna till förvärvsarbete är enligt kommitténs uppfattning den viktigaste grunden för jämställdhet mellan kvinnor och män. Därför är det helt naturligt arbetsmarknadsfrågorna som kommittén – i likhet med delegationen – i första hand har ägnat sig åt.

Men det är självklart att det helt förändrade läget på arbetsmarknaden under det senaste året har påverkat arbetet för jämställdhet – gjort det annorlunda och säkerligen också svårare. Det är därför oerhört glädjande att kunna konstatera att kvinnorna i den här lågkonjunkturen inte gjort det som de alltid tvingats till i tidigare lågkonjunkturer. De har inte gått hem. De finns kvar på arbetsmarknaden, och de fortsätter att öka både i antal och i andel. Som utskottet påpekar så finns det 30 000 fler kvinnor på arbetsmarknaden i september i år jämfört med samma tidpunkt i fjol. Detta har varit möjligt endast tack vare den mycket starka satsning på sysselsättningspolitiken som regeringen gjort. Det är ju först när det finns arbete åt alla som den viktigaste förutsättningen för jämställdhet är uppfylld. Men det behövs skärpt vaksamhet under en lågkonjunktur så att inte kvinnorna kommer på efterkälken. Kvinnorna har ofta kortare anställningstid och sämre utbildning än män, och enligt praxis på arbetsmarknaden får de därför gå först vid permitteringar. Arbetslöshetssiffrorna visar också att arbetslösheten är större för kvinnor än för män, 1,7 % för män mot 2,4 % för kvinnor i september i år. Och i den stora gruppen arbetslösa ungdomar finns det fler flickor än

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrå-
gor m. m.*

pojkar.

Men jämställdhet på arbetsmarknaden får vi inte, om vi inte lyckas få en för kvinnor och män enhetlig arbetsmarknad. I utskottsbetänkandet beskrivs hur det ligger till f. n. Delegationen gjorde lovvärda ansträngningar att få kvinnor in på traditionellt manliga yrkesområden. Lika viktigt – minst – är det att stimulera män att ta jobb inom de områden som nu är helt dominerade av kvinnor, t. ex. inom vårdområdet. Det är ju också en starkt expanderande sektor, och skulle man som hittills bara rekrytera kvinnor till den, skulle snart sagt alla nytillträdande kvinnor sugas upp. Detta skulle bara öka snedheten i könsfördelningen på arbetsmarknaden. Kommittén är därför starkt engagerad i arbetet för att få män till olika vårdyrken och för att få pojkar att söka till vårdyrkesutbildning.

I det syftet startar jämställdhetskommittén i dagarna ett utredningsarbete om utbildning av förskollärare och fritidspedagoger, som skall mynna ut i ett förslag till åtgärder för att nå en jämnare könsfördelning i denna utbildning. Det finns bara 3 manliga förskollärare. Här gäller det f. ö. inte bara att bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden. För de små barnens könsrollsuppfattning och identifikationsmöjligheter är det oerhört viktigt att de får växa upp med både kvinnliga och manliga vårdare. Det är ett jämställdhetsarbete på längre sikt. Jag kommer tillbaka till den typen av arbete.

När det gäller jämställdhet på arbetsmarknaden föreslog kommittén i våras regeringen flera olika åtgärder, och såvitt jag vet är nu samtliga åtgärder genomförda. Kommittén krävde bl. a. en höjning i vissa försökslän av det s. k. jämställdhetsbidraget, som går till arbetsgivare som anställer och i samband därmed utbildar personer i vissa för kvinnor eller män otraditionella yrkesområden. Kommittén föreslog också att antalet yrkeskategorier som omfattas av bidrag skulle utökas. Detta trädde i kraft den 1 juli i år.

Men det räcker inte med att kvinnorna kommer in på nya områden, de behöver också stimuleras till vidareutbildning, så att de inte blir kvar på de mest rutinbetonade arbetsmomenten. Hittills har det tyvärr ofta blivit så. Kommittén föreslog därför försök med vidareutbildning av kvinnliga verkstadsmekaniker. Regeringen har i höst beviljat medel för en sådan försöksverksamhet i Ludvika, där kommittén medverkar vid uppläggningsen. På en annan industri, i Köping, har kommittén initierat ett liknande projekt, som beräknas starta i januari.

Ett annat av kommitténs förslag, som regeringen tagit fasta på i sitt sysselsättningspaket, är utbildningen av permitteringshotad personal. Sådan personal kan fr. o. m. den 1 januari inom 25-kronan få utbildning i jämställdhetsfrågor. Det är viktigt att studiematerialet utformas så att ett resultat av utbildningen kan bli att jämställdhetsproblemen inventeras på resp. företag och att jämställdhetsplaner utarbetas. Det är också avsikten att försöka styra utbildningen i den riktningen.

Det finns nu på arbetsmarknadsverkets alla distriktskontor en s. k.

samordningstjänsteman anställd, som har till speciell uppgift att bevaka jämställdhetsfrågorna. Dessa tjänstemän ersätter de tidigare s. k. 100 tjänstemännen som skulle handlägga speciella frågor när det gäller den kvinnliga arbetskraften. Det är också ett krav från kommittén att man skall ha särskilda tjänstemän avdelade för att bevaka dessa frågor. Kommittén kommer f. ö. att medverka vid fyra AMS-konferenser med dessa samordnare nu i vinter, med början i december.

Inom arbetsmarknadssektorn är också de statliga myndigheterna en särskilt intressant grupp ur jämställdhetssynpunkt, efter riksdagsbeslutet och efter jämställdhetsförordningen. Jämställdhetskommittén följer de försök som pågår för att bryta könsbunden rekrytering och den jämställdhetsplanering som myndigheterna har ålagts. Kommittén kommer att på olika sätt driva på utvecklingen. De åtgärder som budgetdepartementet helt nyligen har föreslagit och ställt medel till förfogande för bör kunna sätta fart på det arbetet. Jag förutsätter att Eva Winther kommer att beröra detta närmare.

Deltidsarbetet berörs i betänkandet, och det har också berörts i debatten här tidigare. Det är riktigt att jämställdhetskommittén ställde sig bakom de förslag som delegationen redan tidigare hade lagt fram i syfte att förbättra ställningen för de deltidssarbetande på arbetsmarknaden. Förslagen hade varit ute på remiss, och vi sände sedan över dem till regeringen med remissvaren. Ett av de förslag som kom fram vid remissbehandlingen var att det krävdes ytterligare utredningar i vissa frågor. De utredningarna har regeringen nu låtit utföra genom DELFA, och resultatet av den utredningen kommer att redovisas i nästa vecka, då också regeringens förslag till åtgärder med anledning av de tidigare nämnda förslagen kommer att redovisas.

Jag vill emellertid understryka att spegelbilden av deltidssarbetet för kvinnorna är deras fortsatta odelade arbete och ansvar för hem och barn. Flertalet av dem som har deltidssarbete anger att skälet till detta är att de inte klarar båda uppgifterna, om de arbetar på heltid. Det finns andra skäl också. Ingrid Ludvigsson talade om arbetsbristen och sade att det var 84 000 kvinnor som hade angett det skälet, men av de 900 000 kvinnorna anger flertalet som skäl arbete med hem och barn.

Det är absolut nödvändigt att vi, samtidigt som vi försöker stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden, söker påverka arbetsfördelningen i hemmen. Situationen blir annars alltför pressande för kvinnorna. Färska undersökningar visar att – trots allt tal om motsatsen – ytterst litet har hänt inom hemmets väggar när det gäller att förändra kvinnors och mäns roller. Här gäller det att påverka attityder och att ändra ingrodda värderingar. Det är inte lätt – men det är nödvändigt! Jämställdhetskommittén har därför under hösten gått ut med ett massivt "opinionsbildningspaket", om jag får kalla det så. Vi har bl. a. haft två seminarier för journalister och en konferens med samtliga studieförbund för att med dem diskutera vad man kan göra. Vi ger vidare ut ett nyhetsblad som vi kallar "Jämsides" och som är utformat så att även upptagna personer

Torsdagen den
10 november 1977

Jämställdhetsfrågor
m. m.

skall hinna läsa det. Det har bl. a. till uppgift att sprida idéer som vi vet finns på olika håll.

Kommittén har föreslagit – och har gjort en skiss till – ett könsrollspaket för förskolan. Jag har gott hopp om att det snart skall bli verklighet. Det skall dels syfta till att stärka personalens och föräldrarnas medvetande om könsrollernas betydelse, dels underlätta personalens arbete med barnen på detta område.

Vi deltar också i diskussionerna kring den information om hur viktigt det är att pappan utnyttjar sin lagstadgade rätt till föräldraledighet som riksdagen beslöt om i våras.

Vi har dessutom på olika sätt drivit på när det gäller utbyggnaden av samhällets barnomsorg, och vi arbetar f. n. intensivt med dessa frågor ur olika aspekter.

Kravet på jämställdhet måste byggas in överallt när vi planerar framtidens samhälle. Utbildning, forskning, samhällsplanering i form av boendeformer, arbetsplatsers lokalisering, kommunikationer, service – det är viktiga bitar för att få en helhetssyn på samhällsutvecklingen ur jämställdhetssynpunkt. På olika sätt har därför jämställdhetskommittén engagerat sig i konkreta projekt inom boendeplanering och samhälls-service.

Vi har även breddat våra kontakter med olika grupper i samhället. Vi har t. ex. inlett en serie temakvällar, där vi säger att huset är öppet för inbjudna från olika verksamhetsområden som vi gärna vill dryfta jämställdhetsfrågor med. Härnäst träffade vi personal från daghem och fritidshem och diskuterade "könsroller i förskolan" – det var f. ö. mycket lyckat. Jag tror att ett regeringsorgan som vi måste utnyttja sådana mindre pretentiösa och byråkratiska former för kommunikation.

Stor nytta har jämställdhetskommittén också av den referensgrupp som redan tidigare fanns och då enbart bestod av kvinnor men nu har utökats med ett antal män och med invandrarkvinnor. Det är ju viktigt att komma ihåg att jämställdheten rör kvinnor *och* män i lika hög grad!

Jämställdhetskommittén följer nu också på ett mycket brett plan upp vad som händer ute i landet med jämställdhetsfrågorna. – Det är inte bara kommittén som gör arbetet, utan arbetet sker ju på andra håll i landet också – och skall så göra; kommittén skall initiera och stimulera. Över tusen myndigheter, organisationer, institutioner och föreningar svarar under hösten på en enkät om vad som gjorts och vad som planeras. Det finns idéer och uppslag att ta vara på och föra vidare. Det är mycket arbete på gång.

Det gångna året har för jämställdhetskommitténs del också ägnats åt att utarbeta ett förslag till lag mot könsdiskriminering som beräknas vara klart i början av nästa år. Det blir ytterligare ett instrument i kampen för att skapa jämställdhet mellan könen och kan, hoppas jag, bli ett bra stöd för de fackliga organisationerna i deras intensifierade arbete för jämställdhet i arbetslivet.

Herr talman! Vårt arbete är i mångt ett tråget vardagsarbete, som i

skymundan från de stora rubrikerna syftar till att hjälpa och stödja de många män och kvinnor som vågar bryta den könsuppdelade strukturen på arbetsmarknaden i utbildningen, i omsorgen om barn, sjuka och äldre. Det är bra att vi är otåliga – jag är det själv – men det är nödvändigt att vi är uthålliga.

Herr talman! Jag hoppas att jag med den här redogörelsen skall ha klargjort för dem av kammarens ledamöter som lyssnar på fakta att det inte har varit fråga om någon uppbromsning av arbetet för jämställdhet under det gångna året utan tvärtom en intensifiering och en breddning till olika samhällsområden.

INGRID LUDVIGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Karin Andersson börjar med att fråga om vi hade förväntat oss att man efter regeringsskiftet på ett år skulle klara allt detta som återstår att göra på jämställdhetens område, och så tackar hon oss för att vi tilltrorde den borgerliga sidan den kapaciteten. Det har ju blivit vanligt att turnera kritiken från oppositionen på det sättet.

Nej, vi hade faktiskt inte väntat oss några underverk – det skall jag väl säga till Karin Andersson. Men bakom den här formuleringen i vårt särskilda yttrande, som nu Karin Andersson tog som utgångspunkt för sitt anförande, finns det enligt vår mening verkliga och hållbara skäl, och vi har också redovisat ett par exempel i vårt yttrande. Det gäller deltidsfrågan, där den förutvarande jämställdhetskommittén ju hade, som jag sade tidigare, konkreta förslag till åtgärder, som var remissbehandlade – och positivt behandlade. Vi begärde att regeringen skulle redovisa vad man tänkte göra med dessa förslag. Nu har vi ingenting hört om detta, och det finns ingenting aviserat om vad som skall komma i den vägen.

Ett annat område där vi också begärde besked från regeringen i samband med att vår motion behandlades i våras var ju det statliga området. Enligt de ursprungliga planerna borde det nu ha förelegat en redovisning av vad man där avsåg att göra för att främja jämställdheten mellan män och kvinnor. Vi har ännu ingenting hört. Detta tar vi som en uppbromsning i takten i jämställdhetsarbetet.

Det är bra om jämställdhetskommittén arbetar aktivt. Vi skall nogsamt följa utvecklingen på detta område och noterar med tillfredsställelse varje framsteg som görs. Som jag har sagt lovar vi att återkomma med vårt förslag till åtgärder under detta riksmöte. Vi har inget underlag för något yrkande i dag, utan vi har velat nöja oss med att markera vår inställning i detta särskilda yttrande.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ta upp en sak av det Ingrid Ludvigsson sade här, och det gäller deltidsarbetet. Det kan hända att jag uttryckte mig oklart eller att det inte gick fram, men jag redovisade faktiskt vad som har hänt.

Det är riktigt att remissorganen i stort sett var positiva, men de hem-

ställde också om ytterligare utredning. Det fanns även med i den skrivelse som jämställdhetskommittén överlämnade till regeringen och som annars i stort sett följde upp delegationens förslag. Regeringen beslöt då att överlåta till DELFA att göra dessa ytterligare utredningar. De är nu klara med detta, och jag fick besked i går om att rapporten skall läggas fram om en vecka. I samband därmed skall regeringen redovisa de åtgärder som man vill vidta med anledning av de skrivelser som såväl delegationen som kommittén har ställt sig bakom.

EVA WINTHER (fp):

Talman Eriksson! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5 handlar om kvinnors liv och arbete och de insatser som görs för att nå ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Utgångspunkten är fyra motioner. Utskottets talesman, Alf Wennerfors, har nyss redovisat utskottets ställningstaganden, så det skall jag inte ägna tiden åt.

Men jag vill ge några synpunkter på jämställdhetsfrågorna, eftersom det är frågor som folkpartiet länge aktivt arbetat med, och jag skall beröra kvinnors arbetsmöjligheter och arbetsvillkor. Genom mitt inlägg skall jag, liksom Karin Andersson redan gjort, vederlägga det socialdemokratiska yttrandet om att jämställdhetsarbetet bromsats upp sedan vi fick en ny regering. Folkpartiet fick ju f. ö. särskild uppmärksamhet i yttrandet.

Visst tycker man ibland att det går väldigt långsamt med jämställdheten. Några av oss har hållit på mycket länge och arbetat för den. Först talade vi om kvinnofrågan, om kvinnors två roller: mammarollen och yrkesrollen. Först skulle vi satsa på yrkesrollen, sedan kom mammarollen och så kom yrkesrollen igen. Nu har vi insett att också mannens roll måste förändras, om vi skall nå målet att både kvinnor och män skall ha en egen ekonomisk trygghet, att både män och kvinnor skall ta ansvar för hem och barn och att båda skall ha möjlighet till samhällsarbete.

En förutsättning för egen ekonomisk trygghet är att det finns ett arbete att få, och i det avseendet har många kvinnor varit och är fortfarande missgynnade, speciellt de unga kvinnorna.

Vi har i denna kammare varit överens om att det gäller att ta bort de olika förvärvshinder som finns. Grundförutsättningen för att få fram fler jobb är en ekonomisk tillväxt och en balanserad ekonomi. Det behövs en god aktivitet i näringslivet. Dessutom behövs en bra barnomsorg, en god boendeplanering, där arbete och bostad inte ligger alltför långt från varandra, samt väl fungerande kollektiva kommunikationer.

Tillskottet av nya jobb i näringslivet ligger på en låg nivå f. n., helt naturligt med tanke på den ekonomiska situation som vi har med svårigheter för företagen inom industrin att sälja sina varor. De nytillträdande på arbetsmarknaden drabbas, speciellt då de unga kvinnorna. Från mitt eget län kan jag redovisa att 40 % av de arbetssökande är under 25 år, 60 % är kvinnor.

Men trots lågkonjunkturen ökar kvinnornas förvärvsintensitet. Antalet

sysselsatta kvinnor var i september i år 1,83 miljoner. Förvärvsfrekvensen för kvinnor i åldern 16–64 år är ungefär 70 % i genomsnitt. Här finns givetvis stora regionala variationer. I Norrbotten var förvärvsfrekvensen 1975 i genomsnitt 45 %; nu har den ökat något. I Haparanda/Kalixområdet är förvärvsfrekvensen knappt 50 %, i Kiruna/Gällivareområdet ungefär 53 %.

Ökningen beror på att den offentliga sektorn bygger ut barnomsorgen, äldrevården och långvården. Men regeringen har verkligen målmedvetet satsat på att underlätta för kvinnor att få ett jobb, att kunna ta ett jobb. Det gäller både jämställdhetsbefrämjande åtgärder och arbetsmarknadspolitiska insatser. Låt mig ta upp några av dem.

Äktamakeprövningen i studiemedelssystemet tas bort stegvis. Dag-hemsutbyggnaden skall fullföljas, och statsbidragen har ökat. Fler förskollärare utbildas, och föräldraförsäkringen byggs ut. Föräldraledigheten bör delas mellan föräldrarna. Semesterlagen har ändrats så, att föräldraledig pappa får tillgodoräkna sig ledighet för vård av barn som semestergrundande. Det kommer också, som Karin Andersson påpekade, förslag till lag mot könsdiskriminering.

Det pågår ett aktivt arbete för att rekrytera kvinnor till s. k. manliga jobb och tvärtom. Statliga myndigheters jämställdhetsplaner är ett led i detta arbete. Man får redovisa vad man inom myndigheten tänker göra för att stärka kvinnornas ställning. Dessa planer, som socialdemokraterna efterlyst, kommer att redovisas i samband med att budgeten läggs fram.

Sysselsättningsutredningen gör en studie om kvinnors förvärvshinder, och det s. k. jämställdhetsbidraget har höjts till 14 kr. i vissa försökslän, som ett medel att underlätta för kvinnor att få jobb i traditionellt manliga yrken.

Arbetsförmedlingarnas resurser har förstärkts. Antalet platser i arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete och praktikarbete har utökats, allt i avsikt att fånga upp särskilt kvinnor och ungdomar som försöker komma in på arbetsmarknaden.

De förslag som läggs fram har till syfte att, som Per Ahlmark slog fast vid presentationen av det senaste sysselsättningspaketet, "fullfölja och förstärka åtgärder som kan ge arbete eller utbildning till ungdomar och nya på arbetsmarknaden och verka för ökad jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män".

Ökningen av den kvinnliga förvärvsintensiteten beror till stor del på en ökning av deltidarbetet. Ungefär 790 000 kvinnor deltidarbetar f. n.; en hög siffra i jämförelse med de 120 000 männen. Genomsnittliga arbetstiden för kvinnor är 30 timmar per vecka, för män 40 timmar. Det här upplever många som diskriminerande.

Det är givet att deltidarbetet har både för- och nackdelar. Men allt fler människor arbetar deltid, och de allra flesta av dessa vill inte arbeta på heltid f. n. Av de 790 000 kvinnorna som deltidarbetar var det knappt 90 000 som ville men inte kunde få ett heltidsjobb. Men det är givet att kvinnor som har ansvar för hem och barn, och det har ju kvinnor

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrågor
m. m.*

fortfarande i mycket hög grad, inte orkar med heltidsjobb, hemmajobb och oron för att inte barnomsorgen skall fungera. Och så väljer man deltid.

Positivt är att det är den längre deltiden som ökar. Man strävar efter sextimmarsdag.

När det gäller deltidsarbetet måste vi arbeta efter två linjer:

För det första måste vi skapa rättvisa i arbetslivet mellan heltids- och deltidsarbetande. Den som är deltidsarbetande skall inte missgynnas när det gäller sociala förmåner och trygghet i arbetet. Här är ju ändringarna i semesterlagen en början. Man får semester efter hur lång tid man arbetat, oberoende av hur arbetstiden är förlagd.

För det andra måste vi också ändra på könsrollsmönstret, försöka få bukt med föreställningen att det är kvinnan som har huvudansvaret för hem och barn även om båda föräldrarna förvärvsarbetar. För några år sedan visade en undersökning som gällde heltidsarbetande småbarnsföräldrar att kvinnorna använde 3 timmar och 25 minuter per dag till hushållsarbete och männen 50 minuter.

Deltidsarbetet måste bli ett inslag i arbetslivet som tas till vara av både män och kvinnor. Männen börjar ju nu få en högre andel deltid på grund av delpensionen. Det måste också bli naturligt för både män och kvinnor att under vissa tider kombinera ett deltidsarbete med studier eller att ta hand om sina barn. Ett mer flexibelt och rörligt arbetsliv är något att sträva efter, och ledighet för att ta hand om barn borde inte som nu få vara ett hinder i karriären för vare sig män eller kvinnor.

Det har alltid förvånat mig att värnplikt har uppfattats som något positivt i arbetslivet, medan detta att ta hand om sina egna barn är ett hinder för avancemang och stimulerande uppgifter.

Det aktiva engagemanget och de åtgärder som vidtagits från regeringens och arbetsmarknadsdepartementets sida när det gäller att nå jämställdhet mellan män och kvinnor – som jag här något har redovisat – slår undan grunden för socialdemokraternas påstående att jämställdhetsarbetet har bromsats upp.

Men jämställdhet handlar inte bara om politiska reformer. Det handlar också om att förändra djupt rotade attityder och vanor, som styr vårt betcende i vardagslivet, på arbetsplatsen och i hemmet, i politiken och föreningslivet.

Vi måste bli medvetna om hur djupt våra värderingar sitter. Könsrollsfrågorna, som i vid mening är samlevnadsfrågor, måste uppmärksammas i hemmet, i förskolan, i skolan, i olika utbildningar och i massmedia. Det behövs en intensiv opinionsbildning för att vi skall få ett samhälle där kvinnor och män möts som individer med lika rätt och gemensamt ansvar.

Det är medvetandet om hur viktigt det här arbetet är som ligger bakom regeringsdeklarationens uttalande att arbetet för jämställdhet skall påskyndas.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
10 november 1977

Jämställdhetsfrågor
m. m.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Med risk att åsättas stämpeln gnällig vill jag börja med att öppet säga att jag finner debattordningen en smula underlig. Därmed instämmer jag också i någon mån i Olof Palmes kritik vid ett tidigare tillfälle.

Till åtminstone två tredjedelar bygger det här utskottsbetänkandet på yttranden över vpk-motioner. Trots det kommer jag som den första av vpk:s företrädare i den här debatten in först nu, t. o. m. sedan visst republikskifte har förekommit.

På ett sätt är den här ordningen symtomatisk. Vi är ensamma om att peka på kopplingen mellan en effektiv lösning på jämställdhetsfrågorna och nödvändigheten av genomgripande samhällsomdaningar. Från det synsättet kommer jag också att utgå i mitt anförande.

Kapitalismen har försatt landet i ekonomisk kris. Företag på företag hotar med nedläggning och driftsinskränkningar. Närmare en halv miljon människor som vill ha arbete kan inte få det på den ordinarie arbetsmarknaden. Kapitalägarnas system orsakar krisen – men det är arbetarklassen som får ta de hårdaste stötarna av krisen.

Krisen slår mot de redan utsatta. Till de mest utsatta på arbetsmarknaden hör kvinnorna. De har den största arbetslösheten. Den är bland kvinnor relativt sett betydligt högre än bland män. Särskilt allvarig är – det har också påpekats tidigare här – situationen för de unga kvinnorna. Omkring var tjugonde kvinna under 25 år, som vill och kan ta jobb, är arbetslös.

Den höga kvinnoarbetslösheten är inte bara en följd av den ekonomiska krisen. Kvinnor har under hela kapitalismens historia fått utgöra en stor del av arbetskraftsreserven, en del som relativt lätt har kunnat fösas in på och ut från arbetsmarknaden. Den kvinnliga reservarmén har lätt kunnat stoppas undan i kök och tvättstugor.

Den gamla kvinnorollen, de uppgifter som sedan länge lagts på kvinnan och som skapat en myt om speciellt kvinnliga arbetsuppgifter, följer kvinnorna på arbetsmarknaden och har ställt dem i ekonomisk beroendeställning.

Dessa allmänna drag är alltså giltiga som bakgrund till en debatt om kvinnorna i dagens arbetsliv. Redovisningen av kvinnornas ökade andel av arbetskraften och hänvisningen till att kvinnor numera i hög grad återfinns inom den offentliga sektorn har ibland i debatten tagits till intäkt för att talet om kvinnor som reservarbetskraft är förlegat.

Det är obestridligen så att den ekonomiska krisen snabbast slår ut arbetande inom industrin. Likaså har hittills privat och offentlig servicesektor kompenenserat minskningen av arbetstillfällen inom industrin. Men i samma takt som krisen fördjupas drabbas också dessa sektorer. Kommuner och landsting upplever en närmast desperat ekonomisk situation. Dagligen talar tidningsrubriker om kommuner som sprängt det s. k. taket för kommunalskatterna. Givetvis kommer detta att innebära nedskärningar av de offentliga utgifterna, och som följd av det kommer

kvinnorna att drabbas. Även inom handeln aviseras inskränkningar som givetvis också kommer att drabba kvinnor. Att begreppet reservarbetskraft alltjämt är en realitet visar också den svåra arbetslösheten bland de unga kvinnorna. Vad utgör de annat än en reserv för arbetslivet?

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar i sitt betänkande att diskussionen om hur man skall nå jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet har varit livlig de senaste åren. Alf Wennerfors tycks rent av uppleva redan det att jämställdhetsfrågan har aktualiserats som något av genomgripande förändringar i sättet att leva. Jag hör inte till dem som påstår att frågan är ny – den har varit aktuell i åtminstone ett århundrade. Den var aktuell för ca 60 år sedan när radikala företrädare för arbetarrörelsen ville föra frågan längre än till att bara gälla kravet på rösträtt. Men vad jag hävdar är att de förändringar som krävs kommer alldeles för långsamt, och jag menar att detta också präglar utskottsskrivningen. Man redovisar åtgärder som har vidtagits för att komma närmare målet. Som en redovisning av marginella förändringar kan skildringen godtas. Men bakom dessa kvarstår orubbade ett ojämlikt arbetsliv – uppdelningen i olika sektorer för kvinnor och män, stora inkomstskillnader, lägre kvinnlig förvärvsintensitet, högre kvinnlig arbetslöshet osv.

Arbetsmarknadsutskottet har inte funnit anledning att analysera jämställdhetsfrågans aktuella läge. Ändå finner jag det påtagligt att nya reaktionära uppfattningar stimuleras i krisens spår. Jag tänker då inte bara på de öppet reaktionära uppfattningarna om daghemmen och deras betydelse, som en kolumnist i Aftonbladet förde till torgs och fick applåder för på vissa håll. Jag tänker också på det som sker mer fördolt – i försöken att stuva undan kvinnofrågorna och i stället tala om hur just sådant som vårdnadsbidrag kunde stärka familjelivet, i den allmänna konservativa motoffensiven till jämställdhetsarbetet som veckopressen har uppammat.

De unga kvinnornas situation är kanske ändå det som i dag utgör den mest omskakande bekräftelsen på att jämställdhetsmålet är lika fjärran som någonsin, i varje fall om vi håller oss till arbetslivets område. Min – och för övrigt också Eva Winthers – hemort kan kanske inte tas som bevis för tesen att det är särskilt illa nu. I Kiruna har nämligen kvinnor alltid haft enorma svårigheter att få in en fot i arbetslivet. Men som exempel på hur krisläget bromsar jämställdhetsarbetet i arbetslivet är Kiruna väl valt.

Där uppnåddes för en tid sedan en överenskommelse mellan den helt dominerande arbetsgivaren LKAB och arbetsförmedlingen om att av dem som företaget nyanställde skulle 25 % vara kvinnor. Och resultatet blev att kvinnliga verkstadsarbetare, svetsare och fordonsförare blev så pass vanligt förekommande att det inte längre orsakade tidningsrubriker. Men så fick LKAB vad man kallar avsättnings- och lönsamhetsproblem, och ett av de första medel man tillgrip var anställningsstopp. Då hade inte längre överenskommelsen med arbetsförmedlingen någon reell betydelse.

Beräkningar som har gjorts av Norrbottens länsstyrelse visar att det

behövs 1 200 nya kvinnojobb för att Kiruna procentuellt skall nå upp till riksnivån när det gäller förvärvsintensitet för kvinnor. Se det mot att Kiruna har ett stort kvinnounderskott och mot uppgifterna från LKAB-ledningen om att upp emot 3 000 anställda inom företaget måste skiljas från sina jobb för att de ekonomiska problemen skall kunna bemästras! Då är man utan reservationer beredd att instämma med föreståndaren för arbetsförmedlingen i Kiruna som i tidskriften Arbetsmarknaden säger: "En kvinna har ingen chans att leva ett självständigt liv i Kiruna. Hon måste ha en försörjare för att klara sig . . . Det är fruktansvärt."

I samma reportage berättas det att det i Kiruna procentuellt sett finns fyra gånger så många tonårsmammor som i landet i övrigt. Jag hänvisade till detta så sent som i en interpellationsdebatt häromdagen, men eftersom jag finner en ung flickas skildring av sin situation så betecknande, vill jag även i dag citera den. Det är en tonårsmamma med föräldrahemmet i Tornedalen som säger så här: "Här finns så många unga människor som har barn. Egentligen vet jag inte varför det blir så. Det är nästan naturligt att man skaffar barn när man slutar skolan. Jobb finns ju ändå inte att få."

Nå, nu är väl inte bilden likadan överallt, invänds det. Nej, men skall talet om jämställdhet ha en reell innebörd, skall det givetvis gälla utan geografiska begränsningar. De exempel jag gett kan dessutom få efterföljare på alla de orter som i dag hotas av inskränkningar vid dominerande arbetsplatser.

I det här läget räcker det inte alls med uttalanden om att alla är ense "om det övergripande målet om allas rätt till arbete." Detta är ett citat ur utskottsbetänkandet. På vägen mot det målet tas det nu uppenbara steg tillbaka. Vpk har i flera sammanhang här i riksdagen pekat på att den sysselsättningspolitik som bedrivs inte skapar några nya arbetstillfällen. Enligt regeringspropositionen om riktlinjerna för den ekonomiska politiken är inte full sysselsättning eller arbete åt alla något mål för regeringen. Man påstår där att det skulle öka "inflationstrycket" och att det skulle hämma exporttillväxten. Tänkte jämställdhetsaposteln Per Ahlmark på kvinnorna när detta skrevs? Regeringen vill ha en sysselsättningspolitik som innebär att det finns en arbetskraftsreserv. När det kommer till konkret handling, hjälper inte allmänna deklamationer. Regeringen har inget emot en viss arbetslöshet och driver en sysselsättningspolitik som går ut på att stoppa undan arbetslösheten genom omskolning och reservarbeten. Detta är ingen offensiv sysselsättningspolitik. Det är ingen politik som går ut på att skapa meningsfulla jobb åt alla som vill ha arbete. Det vore därför viktigt att riksdagen uttalade sig för en sådan sysselsättningspolitik. Det vore inte minst viktigt för kvinnorna, som har svårast att få jobb.

Efter det övergripande kravet om en sysselsättningspolitik som tryggar allas rätt till ett meningsfullt arbete har vi i vår motion yrkat på bättre utbildning och instruktioner för personal hos AMS och länsarbetsnäm-

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrågor
m. m.*

derna. Vi är självfallet medvetna om att sådana åtgärder endast kan få begränsade effekter, men de skulle ändå kunna medverka till att ändra det traditionella mönstret.

Utskottet redovisar som svar på vårt yrkande en rad exempel på hur man inom arbetsmarknadsverket intensifierat arbetet med jämställdhetsfrågorna och menar att vår motion därmed är tillgodosedd. Det tycker nu inte jag. Av de 100 försökstjänster som inrättades för att främja jämställdhetsarbetet har man nu de tjänstemän på distriktskontoren som skall svara för samordningen. Det rör sig om ett 60-tal tjänster. En minskning alltså. Dessutom fungerar dessa som arbetsförmedlare bland andra arbetsförmedlare. De har inte den särskilda utbildning som krävs för att de effektivt skall kunna verka för de uppgifter som är avsikten. Alltså finns det även i detta avseende anledning att bifalla vårt yrkande.

Jag vill därför, herr talman, sluta med att yrka bifall till vpk:s motion nr 1332.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp bara en enda sak i Eivor Marklunds inlägg. I stort sett har hon rätt när det gäller beskrivningen av de regionala orättvisorna på arbetsmarknaden, men jag skall inte gå in i den debatten.

I vpk-motionen krävs instruktion för arbetsmarknadsverkets tjänstemän beträffande kvinnofrågorna. Det har emellertid hänt en del och kommer att hända mer rätt omgående. Arbetsmarknadsverkets styrelse har nyligen antagit ett jämställdhetsprogram. Det har gått ut till samtliga arbetsförmedlingsorgan, med instruktioner om att man skall vidta aktiva åtgärder. De samordnare som både jag och Eivor Marklund nämnde skall bli föremål för utbildning, bl. a. i den konferensomgång som jag omtalade att jämställdhetskommittén skall medverka i.

Det finns emellertid anledning att vidta ytterligare åtgärder – det är jag medveten om – för arbetsmarknadsverkets personal har mycket stor betydelse för jämställdhetsarbetets utveckling.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Efter Karin Anderssons sista mening skulle jag kanske ha kunnat avstå. Det krävs fortfarande åtgärder. De uppgifter som jag grundar mina och vpk:s yrkanden på kommer från de människor som själva arbetar med dessa saker inom arbetsmarknadsverket. De säger att de saknar den utbildning som de själva tycker att de behöver för att kunna driva dessa frågor.

Karin Andersson såsom ordförande i jämställdhetskommittén är lika medveten som jag om det väldigt omfattande fält som det här handlar om. Det gäller inte bara att stimulera kvinnor till att ta jobb eller företagare till att anställa kvinnor. Det handlar ju också om så många andra bitar. Dessa tjänstemän menar att de inte har tillräcklig utbildning i alla dessa bitar. Därför vill de ha utbildning.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Alf Wennerfors började sitt inlägg med att anföra att han egentligen inte hade något att säga. Men han skulle ändå fatta sig kort. Det var något inkonsekvent, tycker jag. När man sedan lyssnade på vad Alf Wennerfors hade att säga, beklagade man att han inte var konsekvent och drog de rätta slutsatserna av sitt första yttrande.

Jag skall i mitt anförande uppehålla mig vid deltidssarbetet. Det har under många år funnits något slags idyllisk inställning till deltidssarbete. Deltidssarbete har många gånger sagts vara den bästa arbetsformen för speciellt kvinnor med minderåriga barn. Man talar om att deltidssarbete är "attraktivt och eftersökt". Det står bl. a. i moderatmotionen.

Såsom sägs i utskottsbetänkandet är antalet deltidssarbetande på den svenska arbetsmarknaden ca 900 000, varav nästan 90 % är kvinnor. På två år har antalet deltidssarbetande ökat med 250 000 personer.

Ytterligare några siffror:

Antalet deltidssarbetande har under perioden 1970–andra kvartalet 1977 ökat med 44 %, under det att ökningen av hela antalet sysselsatta har stannat vid knappt 7 %. LO och TCO har i sin framställning till Centrum för arbetslivsforskning i augusti i år pekat på att deltidssarbete ofta är en otrygg anställningsform. Många av de deltidssanställda har alltför kort arbetstid för att kunna få fulla sociala förmåner. De deltidssanställda är också mer utsatta för risker att bli arbetslösa och har få yrkesvalsmöjligheter.

Är det någon som tror att de ca 900 000 som i dag deltidssarbetar har valt denna arbetsform för att den är attraktiv? Nej, många har kanske inte ens haft möjlighet att välja. Det är något som sällan kommer fram i debatten att många som i dag arbetar på deltid helst skulle vilja ha ett heltidssarbete om de kunde få det. Ingrid Ludvigsson nämnde en del siffror om det i sitt anförande.

I dagens arbetsmarknadsläge hör vi ofta talas om hur företag varslar om permitteringar och om nedläggning av driften inom industrier, men vi ser sällan några stora rubriker om exempelvis handelsanställda som får sin arbetstid minskad från 25 till 20 timmar eller från 20 till 15 timmar. En minskning av arbetstiden anses ju t. o. m. av en del vara ett sätt att lösa arbetslöshetsproblemen. Det är ett mycket cyniskt resonemang, som den svenska fackföreningsrörelsen vänder sig bestämt emot.

När herr Wennerfors talade om sin erfarenhet från Åhléns-NK kunde han också ha talat om vad det är man där försöker när man skall minska på arbetskraften. Företrädare för facket säger: I första hand är det förslag om att skära ner arbetstiden som arbetsgivarna kommer med. Jag kan inte tro, herr Wennerfors, att det är någonting attraktivt för de deltidssanställda på Åhléns att ytterligare få skära ner sin arbetstid.

Förekomsten av deltidssarbete beror ju mycket ofta på olika hinder i samhället: brist på barnomsorg, brist på utbildning och arbetslivserfarenhet, brist på arbetstillfällen, delad arbetsmarknad, långa avstånd mellan bostad och arbetsplats, osv. För att kunna arbeta deltid och ändå

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrågor
m. m.*

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrå-
gor m. m.*

försörja sig krävs att man har ett mycket värlönat yrke. De flesta som arbetar deltid är emellertid inte i den positionen. Det är kanske ganska typiskt att den moderatmotion som nu behandlas bara ömmar för kvalificerade deltidstjänster. Att förbättra förhållandena för den stora gruppen deltidsanställda känns tydligen inte lika angeläget för moderaterna.

Visst finns det perioder i en människas liv då deltidsarbete har sitt berättigande. Det kan gälla småbarnsföräldrar, studerande och pensionärer – grupper som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid. Men den enorma ökningen av deltidsarbetet under senare år kan säkerligen inte motiveras av sådana legitima behov. Flertalet har säkert helt enkelt inte haft något val utan har tvingats att ta ett deltidsarbete, beroende på något av de hinder som jag tidigare nämnde.

LO krävde i 1974 års avtalsförhandlingar med SAF att deltidsarbetande skulle få rätt till minst 20 timmars schemalagd minimiarbets-tid och anställningstrygghet. För att använda ett bevingat uttryck: LO nådde inte ända fram. Resultatet blev en rekommendation som bl. a. säger följande:

”Företagen skall i sin personalplanering tillse, att den deltidsanställdes arbetstid och arbetsförtjänst blir så jämn som möjligt. För deltidsarbete skall arbetstidsschema upprättas, såvida icke arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet omöjliggör detta.

Sociala förmåner enligt lag och avtal är i vissa fall beroende av arbetstidens längd och förläggning. En arbetstid understigande 16 timmar per vecka medför sålunda, att rätten till avgångsbidragsförsäkring och full grupplivförsäkring bortfaller. Motsvarande gräns för rätten till permitteringslön är 18 timmar. Vidare kan de avtalsenliga sjukförmånerna bortfalla i vissa fall och pensionsförmånerna påverkas om arbetstiden understiger 208 timmar per kalenderkvartal. Den årliga arbetsinkomsten måste överstiga ett visst belopp – basbeloppet – för att arbetstagen skall tillgodoräknas pensionspoäng för ATP. Slutligen gäller att arbetstidens längd kan medföra en begränsning av semester-rätten.”

Jag vill inte påstå att vi har haft någon större framgång med rekommendationen. Men jag tycker ändå att det är rimligt att låta en sådan här rekommendation verka en tid innan man på nytt tar upp kravet på bindande avtal. Att LO haft denna fråga uppe till förhandlingar nämns inte med ett ord i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Jag instämmer i utskottets svar på vpk-motionen att inte riksdagen skall blanda sig i det här. ”I stället bör man konkret söka lösa uppkomna frågor”, säger utskottet något kryptiskt. Kanske därmed menas att man överlåter åt arbetsmarknadens parter att försöka lösa detta.

Det är ju praxis i det svenska samhället att arbetsmarknadens parter i första hand själva försöker finna lösningar och nå överenskommelser på olika områden. När man inte klarar av det förhandlingsvägen så finns ju möjligheten att gå till regering och riksdag och begära lagstiftning. Jag tycker det är en fin demokratisk princip i vårt samhälle.

Jag sade att det *är* praxis, jag kanske borde ha sagt att det *har varit* praxis under den socialdemokratiska regeringens tid. Man har respekterat

arbetsmarknadens parter suveränitet och inte blandat sig i frågornas lösning förrän parterna själva velat ha ett ingripande från statens sida. Praxis har ju ändrats något i och med den borgerliga regeringens tillträde. Parterna har exempelvis inte bett om att få en lag mot könsdiskriminering, snarare bett att få slippa en sådan, men jämställdhetskommittén har fått regeringens uppdrag att utarbeta förslag till en sådan lag mot parternas önskan. Man tycks inte bry sig om de jämställdhetsavtal, som parterna träffat och som innebär ett positivt främjande av jämlikheten i stället för en negativ lagstiftning.

Herr talman, det var närmast för att avromantisera deltidssarbetet som jag tog till orda i den här debatten. Verkligheten bakom idyllen är ofta en helt annan än vad många aningslösa motionärer och debattörer tror. Jag har också med mitt inlägg velat tala om att de fackliga organisationerna i det här landet är uppmärksamma på och arbetar med de deltidssarbetandes problem, även om det i någon mån synes ha undgått arbetsmarknadsutskottet.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Gertrud Sigurdsen menar i sitt inlägg att moderatmotionen, dvs. den som väckts av Bertil Lidgard m. fl., skulle ömma enbart för de högkvalificerade som skulle vilja välja deltidstjänster. Gertrud Sigurdsen har rätt när det gäller själva hemställan i motionen, det vi brukar kalla klämman. Men om man läser motionen får man väl ändå den uppfattningen att den genomsyras av ett stort och djupgående intresse för hur vi över huvud taget skall förbättra förhållandena för dem som vill ha deltidstjänster.

Sedan är det så med oss moderater, i motsats till socialdemokraterna, att vi vill ha valfrihet på detta område. Vi tycker att om kvinnor eller män vill ha deltidstjänster skall man försöka ordna det. Vi vill inte som socialdemokraterna styra marknaden, så att det skall vara nästan omöjligt att få deltidstjänster. När jag säger detta tillspetsar jag det, men det låter ibland så när man hör socialdemokratiska företrädare.

Den tabell vi presenterade i arbetsmarknadsutskottet vill verkligen belysa hur sned fördelningen är när det gäller de ledande befattningarna. Det ligger väl inte i någons intresse att det skall vara så, att på de lägsta lönegraderna är det 40 % av kvinnorna som har deltidssbefattningar men bara 3 % av männen.

Jag tycker det låter som om Gertrud Sigurdsen var på dåligt humör och ser litet illasinnat på våra syften. Det är jag inte van vid när det gäller Gertrud Sigurdsen. Inte minst inledningen i hennes anförande, där hon betygsatte min medverkan i den här debatten, var ovanligt illasinnad för att komma från henne.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till Gertrud Sigurdsen att jag inte tillhör dem som anser att deltidssarbete är den bästa arbetsformen. Jag är starkt

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrågor
m. m.*

medveten om att det för många är en otrygg och otillfredsställande arbetsform. Det är också orsaken till att vi från jämställdhetskommittén ställt oss bakom det förslag om förbättringar av deltidsarbetet som den gamla delegationen utarbetat.

Deltidsarbete väljs ju frivilligt av en del under vissa perioder i livet, som Gertrud Sigurdsen också påpekade, men för många är det en arbetsform som framtvings av en bister nödvändighet. Jag vill än en gång understryka att det inte främst är brist på arbetstillfällen som är orsak till deltidsarbete. Den största gruppen bland dem som har deltidsarbete har som skäl för detta angivit att de inte har möjligheter att arbeta heltid på grund av arbete för hem och barn. Det är därför jag anser att arbetet för jämställdhet i hög grad måste bedrivas med syfte att förändra arbetsfördelningen i hemmet, så att kvinnor får samma möjligheter och förutsättningar att ta del i arbetslivet som män har.

Men det var egentligen den lilla känga som Gertrud Sigurdsen utdelade mot slutet av sitt anförande beträffande kommitténs arbete med lagstiftning som jag ville ta upp.

Jag tycker det är litet synd att LO och Gertrud Sigurdsen låst sig så kolossalt i en negativ attityd innan man vet hur lagen kan komma att se ut. Vi arbetar ju för fullt med den nu. Jag kan försäkra att det inte kommer att bli en negativ lagstiftning, som Gertrud Sigurdsen uttryckte det, utan mina avsikter är att det skall bli en lag som också främjar jämställdheten. Jag hoppas alltså fortfarande på att den skall uppfattas som ett stöd åt de avtal som träffats på arbetsmarknaden och som jag finner mycket angelägna.

YVONNE HEDVALL (m):

Herr talman! Eivor Marklund beklagade sig för en stund sedan över debattordningen här i kammaren, och jag tycker nog att det ligger någonting i vad hon sade.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande behandlar bl. a. två motioner som väckts av representanter för moderata samlingspartiet.

I den ena motionen har vi begärt utredning och förslag om behövliga åtgärder för erkännande av hemarbetet som samhällsnyttig arbetsinsats, och i den andra motionen har vi begärt att åtgärder skall vidtas inom den offentliga sektorn för att öka jämställdheten på arbetsmarknaden.

Båda dessa motioner pekar på den låga jämställdhetsnivå som råder i dag i samhället. Jag vet att kammaren väl känner till alla de här synpunkterna från tidigare debatter. Utskottet har dessutom i det betänkande vi har framför oss uttryckt sig positivt till de motionsförslag som väckts. Jag skall därför inte göra någon utläggning för att förklara hur dessa motioner uppkommit. I stället skall jag något beröra utskottets kommentarer och förslag till beslut.

På s. 4 i utskottsbetänkandet sägs med anledning av förslaget om förnyat ledigförklarande av vissa tjänster inom den offentliga sektorn:

”Utskottet delar motionärernas uppfattning att man bör vidta åtgärder

att motverka den sneda könsbalansen när det gäller vissa typer av tjänster.”

Utskottet hänvisar därefter till att arbetet med dessa frågor pågår hos myndigheterna och anför sedan: ”Utskottet utgår från att vid de överväganden som blir aktuella i samband med myndigheternas årliga redovisning av jämställdhetsarbetets bedrivande även uppslag av nu aktuell typ prövas.”

Här utgår alltså utskottet från att dessa frågor skall prövas trots att – mig veterligt – inte något sådant krav tidigare vare sig rests eller diskuterats i denna kammare. Antagandet förefaller därför vara i det närmaste helt grundlöst, och jag hade förväntat mig att utskottet skulle ha redovisat en starkare viljeyttring i denna fråga.

Vidare säger utskottet på s. 5–6 beträffande motionen angående meritvärdering av hemarbete att utskottet redan vid 1975/76 års riksmöte tog upp denna fråga – och då vid inte mindre än två olika tillfällen. Det stämmer nästan men inte helt.

Första gången togs frågan upp i anledning av en folkpartimotion med begäran om att regler för meritvärdering av barnavårdande tjänstgöring i hemmet skulle utformas. Denna motion avstyrktes av utskottet och avslogs av kammaren.

Andra gången behandlades frågan i anledning av en motion som väckts av representanter för moderata samlingspartiet med begäran om att meritvärdering av visst arbete i hemmet för anställning i statlig tjänst och för lönegradsuppflyttning skulle utredas. Denna motion tillstyrktes av utskottet och bifölls av kammaren utan votering.

Men det är här det inte stämmer riktigt längre. Och det kommer ytterligare en felaktighet in, nämligen den felaktighet som återfinns i det särskilda yttrandet nr 2 som fogats till betänkandet.

Varken inrikes- eller arbetsmarknadsutskottet har tidigare behandlat den motion om meritvärdering av hemarbete som vi nu skall ta ställning till. Däremot har en motion med samma yrkande tidigare väckts, men den gången av representanter för de tre borgerliga partiernas kvinnoförbund. Och den motionen behandlades inte av vare sig inrikes- eller arbetsmarknadsutskottet utan av socialförsäkringsutskottet och avstyrktes av utskottsmajoriteten. Vid kammarbehandlingen yrkades bifall till såväl utskottets som motionärernas förslag, och röstningen utföll med 147 ja mot 147 nej. Lotten avgjorde frågan till utskottets favör.

Båda de motioner som tidigare behandlats av inrikesutskottet har alltså haft mer begränsade krav när det gäller meritvärderingen av hemarbete än den motion som vi i dag har framför oss.

Jag hoppas med de här orden ha utrett det missförstånd som hittills rått beträffande dessa motionskrav och de öden som de har gått till mötes.

Det är glädjande att utskottet nu ställer sig positivt till de motionsförslag som jag här berört och att utskottsmajoriteten delar vår uppfattning att detta är viktiga frågor som bör få en snar och positiv lösning. Men jag ställer mig ändå litet grand undrande till hur utskottet har tänkt

Torsdagen den
10 november 1977

Jämställdhetsfrå-
gor m. m.

sig att detta arbete skall kunna fortskrida, alldenstund utskottet inte redovisat en starkare viljeinriktning än vad man har gjort.

Hur har man egentligen tänkt sig att de intentioner som kommer till uttryck i motionerna skall föras ut till dem som berörs av förslagen, när man å ena sidan betygar sin positiva inställning till motionernas syfte och å andra sidan säger att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd? Hur har man tänkt sig att dessa båda synpunkter skall kunna förenas till något konstruktivt resultat?

Herr talman! Jag har inget yrkande i denna fråga, eftersom jag finner det meningslöst att framställa ett sådant mot ett enigt utskott.

Jag skulle till sist vilja säga några ord till Gertrud Sigurdsen.

Nej, fru Sigurdsen, vi moderater ser inte alls deltidsarbetet som den enda lösningen på jämställdhetsfrågorna eller på de arbetande kvinnornas problem. Vi är väl medvetna om att deltidsarbete tvärtom i många avseenden kan vara ett hinder när det gäller att öka jämställdheten, och det är därför vi kräver att man också skall inrätta deltidstjänster på kvalificerade tjänster.

Fru Sigurdsen sade att m-motionen inte alls ömmar för det stora flertalet kvinnor som inte har deltidstjänst i kvalificerade befattningar utan i låga befattningar. Jodå, fru Sigurdsen, vi har i flera år motionerat om bättre villkor för de deltidsarbetande kvinnorna, men vi har år efter år röstats ned av den socialdemokratiska majoriteten.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Yvonne Hedwall citerar utskottsbetänkandet längst ned på s. 4: "Utskottet utgår från att vid de överväganden som blir aktuella i samband med myndigheternas årliga redovisning av jämställdhetsarbetets bedrivande även uppslag av nu aktuell typ prövas." Sedan säger hon att det som man här utgår från är ett krav som inte har rests eller diskuterats i den här kammaren tidigare. Jag undrar om det inte förkligger ett litet missförstånd. Man måste ju också läsa meningen före, nämligen denna: "Arbetet med dessa frågor pågår hos myndigheterna mot bakgrund av jämställdhetsförordningen och det tidigare nämnda cirkuläret samt SPN:s anvisningar i anslutning härtill." Därför ansåg sig utskottet kunna utgå från att frågan kan övervägas senare i anslutning till de årliga redovisningarna.

Beträffande den andra frågan, som tas upp i motionen om meritvärde vid hemarbete, må det vara hur som helst med den tidigare behandlingen av motionerna. Det viktiga är, enligt min mening, att utskottet anser att det i första hand är den statliga sektorn som kan tas upp till behandling. Vi kan ju inte utforma några direktiv för den enskilda sektorn, utan där får de olika parterna försöka komma överens. Men när det gäller den statliga sektorn kan vi alltså ge rekommendationer, och vi tror oss veta att de här frågorna – det gäller alltså den statliga sektorn – är under beredning i regeringens kansli och att förslag kan väntas så småningom. Det tycker jag är det väsentligaste.

YVONNE HEDVALL (m) kort genmäle:

Herr talman! Alf Wennerfors missuppfattade mig nog litet. Jag sade inte att dessa frågor inte hade diskuterats i denna kammare, utan att den motion vi för dagen har framför oss inte tidigare diskuterats av vare sig inrikes- eller arbetsmarknadsutskottet. Däremot har den diskuterats i kammaren, och den har också avslagits av kammaren vid tidigare tillfällen.

Vidare sade Alf Wennerfors att utredningsarbetet redan är i full gång beträffande de här frågorna. Men det gäller, som jag sade i mitt tidigare inlägg, bara en begränsad del av frågorna, alltså den del som avser den statliga verksamheten.

Vad beträffar de mera vittsyftande förslag som tas upp i den här motionen har de inte vunnit gehör och är av den anledningen inte föremål för något utredningsarbete.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag skall först kommentera anförandet av Wennerfors, som såvitt jag förstår är utskottets företrädare. Wennerfors kvinnosyn står i dålig samklang med den som representeras av exempelvis moderatledaren Bohman. Dennes syn på män och kvinnor är en helt annan, och han har i en bok gett uttryck för den. Han säger där: Män och kvinnor är olika, fysiskt och enligt min mening också psykiskt.

Man har därför svårt att tro att det är moderata samlingspartiets kvinnosyn som Wennerfors här har fört fram.

Jag ville bara göra den kommentaren innan jag nu går över till att behandla vpk:s motioner.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5 behandlas två vpk-motioner. Utskottet föreslår att riksdagen skall avslå dessa. Jag kommer i huvudsak att hålla mig till motionen 128, som tar upp deltidsanställdas och då speciellt deltidsarbetande kvinnors problem för det är i de allra flesta fallen kvinnor som tvingas ta deltidsarbete. Anledningen härtill är i första hand snedfördelningen av hemarbetet och den bristfälliga barnomsorgen, men också det förhållandet att deltidsarbeten förekommer i större utsträckning inom de typiska kvinnoyrkena, såsom inom handel, vårddyrken och andra serviceyrken. Det är också de arbeten som, vilket tidigare här har vidimerats, i regel är sämst betalda.

Förutom att deltidsarbetet i regel är sämst betalt är det också upplagt på arbetstidscheman som innebär korta arbetstider, och veckoarbetstiden är så anpassad att arbetssköparna kommer undan större delen av de sociala kostnaderna. För att de sociala försäkringar som finns på arbetsmarknaden skall gälla fordras det i regel en genomsnittlig veckoarbetstid på 16 timmar, och för att arbetslöshetsersättning skall utgå fordras det 17 timmar i veckan.

Det finns otaliga exempel på att arbetstidsschemat är upplagt just på sådant sätt att veckoarbetstiden i genomsnitt understiger det stipulerade timantalet. Den deltidsanställda står då helt utanför trygghetsanordningar

och sociala försäkringar som annars skulle ha gällt. Det visar sig också att deltidsanställda inte är lika fackligt aktiva som övriga. De deltidsanställda är bara fackligt organiserade till 51 %. Medeltimförtjänsten ligger väsentligt under de heltidsanställdas – närmare bestämt med ca 3 kr. per timme.

Allt detta – i första hand den väsentligt lägre timlönen men även ringa eller inga sociala kostnader och en låg facklig aktivitet – ger naturligtvis arbetsköparna stora fördelar. Framför allt ger det möjligheter till större profiter.

Av den anledningen är det ofta så, att de som söker arbete och erbjuds deltid inte informeras om de nackdelar som detta innebär, dvs. att man får avstå från sociala förmåner. Vår uppfattning är att man inte helt kan komma ifrån deltidsarbete och att man därför måste förbättra de deltidsanställdas arbetsvillkor, så att de i första hand omfattas av befintliga trygghetsförsäkringar och sociala försäkringar på arbetsmarknaden, som egentligen lönarbetarna själva betalar, eftersom kostnaderna för dessa i de flesta fallen tagits ur s. k. löncpotter, alltså outtagna löneökningar.

I vår motion har vi därför yrkat att riksdagen uttalar sig för en minimiarbets tid om 20 timmar i veckan för deltidsanställda. Då skulle dessa tillförsäkras både social trygghet och arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet. Detta krav avvisas av utskottet med den egendomliga motiveringen att det är en "trubbig" lösning och att man inte kan klara de problem som utskottet dock erkänner föreligger med en sådan metod. I stället bör man konkret söka lösa uppkomna frågor, säger utskottets ledamöter. Men hur man skall lösa dessa problem sägs det ingenting om. Jag skulle därför gärna vilja fråga – och det kan väl utskottets företrädare ge besked om: Vilka åtgärder är bättre än den lösning vpk har föreslagit? Om det har planerats några andra åtgärder, när kommer dessa att sättas in? Om detta sägs ingenting i betänkandet.

Att utskottets ledamöter inte har varit eniga om vad som har gjorts i denna fråga framgår av de särskilda yttranden som finns fogade till betänkandet från socialdemokratiskt håll. Där kritiserar man starkt den borgerliga regeringens agerande i dessa frågor – och det är fullt befogat – som till större delen handlar om kvinnornas ställning på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt. Det är en berättigad kritik, och den borde naturligtvis ha tagit sig uttryck i en reservation om det hade varit möjligt.

Utskottet anser heller inte att det finns skäl att ändra lagen om anställningsskydd för att bättre garantera trygghet i anställningen för deltidsanställda. Någon motivering för att avslå vpk-yrkandet i den delen redovisas inte alls. Det är tydligt att man bara lyssnar på klagoropen från arbetsköparna. Arbetsmarknadsministern var inte sen att tillmötesgå de krav på ändringar i lagen om anställningsskydd som framfördes i reaktionär yra på den beryktade arbetsköparkongressen som nyligen arrangerades av SAF. Men när kravet kommer från arbetsköparhåll, då går det bra att snabbtreda för att så snabbt som möjligt åstadkomma försämringar i an-

ställningstryggheten.

Jag ställer ytterligare en fråga till utskottets företrädare: Är det möjligen helt obekant att den avtalsbara del av lagen om anställningsskydd som stadgas i 5 § missbrukas av många arbetsköpare? Det gäller avtal som framtvings så att anställningsskyddet nära nog helt försvinner. Det gäller de s. k. rullande provanställningarna, som innebär att man anställer på prov för en viss tid, exempelvis tre eller sex månader, och när tiden löpt ut gör man en ny provanställning. På så vis kommer man helt ifrån lagbestämmelserna i övrigt. Också det här drabbar i första hand kvinnorna.

I utskottsskrivningen anförs att vpk inte antytt vilka ändringar som avses. Det är riktigt att vi inte har gjort det i den nu aktuella motionen, men i en annan vpk-motion tas dessa problem upp i sin helhet, och där ställer vi konkreta förslag till ändringar, som bl. a. innebär väsentliga förbättringar beträffande just anställningsförhållandena. Vpk kräver i motionen 891 – som f. ö. skall behandlas senare i höst av riksdagen – att avtal om anställning på viss tid, under viss säsong eller visst arbete får träffas endast om det föranleds av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet och att sådant avtal inte får träffas med mindre än att det godkänts av arbetsmarknadsstyrelsen. Arbetsmarknadsstyrelsen kan således underkänna ett avtal som skulle ha reaktionära drag – och tyvärr finns det sådana på arbetsmarknaden i dag.

I samma motion krävs också att permitteringslön skall utgå från första dagen någon permitteras. Det överensstämmer för resten exakt med vad Metallkongressen krävde. Detta skulle hindra många okynnespermitteringar och framför allt hindra många arbetsköpare att varsla in onödan och därigenom skapa oro. Det är klart att vi kunde ha upprepat dessa krav i den här aktuella motionen, men vi ansåg att det var överflödigt. Dessa delar, som jag nu har nämnt, skulle med fördel också ha kunnat sammanföras med detta betänkande.

Jag måste också ta upp ett annat påstående – och det har citerats förut i dag – i det här betänkandet. På s. 2 konstaterar utskottet: "Det finns emellertid stora skillnader mellan mäns och kvinnors villkor i arbetslivet." Det måste väl betraktas som ett framsteg att man verkligen har upptäckt det. Sedan fortsätter utskottet: "Kvinnorna väljer fortfarande traditionellt kvinnliga yrken som vård- och serviceyrken. Männerna väljer lika ensidigt traditionellt manliga yrken." Sedan konstaterar utskottet att kvinnorna på arbetsmarknaden har lägre genomsnittslön än männen – det är ju inget nytt – och vidare att kvinnorna arbetar väsentligt mer på deltid än männen – och även detta har ju vidimerats här tidigare.

Man måste fråga sig om det är möjligt för kvinnorna i dagens samhälle att *välja*, som utskottet uttrycker det. Hur är det ställt med den möjligheten? Vi hävdar att det inte är så. För vad är det för jobb som kvinnorna hänvisas till? Har det skett något på det så mycket diskuterade könsrollsområdet som man kan åberopa? Vi kan inte skönja några väsentliga framsteg. Visst är det positivt att fler kvinnor har kommit ut

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

Jämställdhetsfrågor
m. m.

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrå-
gor m. m.*

på arbetsmarknaden, men allt fler arbetar på deltid. Och vad är det för sorts arbeten de har fått?

Ja, det är i de allra flesta fallen så att när kvinnor kommer ut i arbetslivet får de fortsätta i de uppkörda hjulspåren, dvs. fortsätta med den typ av arbete som kvinnorna alltid haft: att laga mat, att servera och passa upp andra, att städa och vårda andra, att betjäna andra, oftast på obekvämt arbetstid. Är det någon som har sett en man sitta i en snabbköpskassa en lördagkväll eller på en söndag eller vid något annat tillfälle? Ja, möjligheten finns ju, men det är ytterst sällsynt. Jag har upplevt det en enda gång, och då blev jag så förvånad att jag inte kunde låta bli att fråga hur det kom sig att han satt i kassan. Jag fick då svaret att han i vanliga fall inte satt där men att han var tvingad att rycka in därför att flickan som i vanliga fall hade det jobbet hade kollapsat. Han var föreståndare för en avdelning i varuhuset. Jag frågade också hur han trivdes med jobbet, och han gav ett ärligt svar: han sade att han tyckte det var förfärligt.

Valmöjligheten för kvinnorna bromsas också av att det fortfarande är så, att arbetsköparna kan vägra att anställa dem som fått anvisning på jobb från arbetsförmedlingen. Det räcker alltså inte med att en kvinna har skaffat sig en gedigen utbildning och blivit anvisad arbete från arbetsförmedlingen. Arbetsköparen har möjlighet att välja och vraka bland de arbetssökande, och det torde vara känt för de flesta att i 99 fall på 100 väljer en arbetsköpare en manlig svetsare eller en manlig elektriker, även om det finns lika kvalificerade eller t. o. m. mer kvalificerade kvinnor som söker jobbet, därför att det är traditionella mansyrken.

För att få stopp på denna orättvisa krävs det att man fråntar arbetsköparna denna självtagna rätt. Rätten att fritt anta och avskeda folk är en bekant strof ur § 32 i SAF:s stadgar, och den skulle ju försvinna i och med att lagen om anställningsskydd och lagen om medbestämmande i arbetslivet antogs. Men rätten att fritt anställa finns tyvärr fortfarande ograverad kvar.

Vänsterpartiet kommunisterna har de senaste åren motionerat om att ändra lagstiftningen så att denna självtagna rätt för arbetsköparna skall försvinna. Vi har krävt obligatorisk arbetsförmedling och att arbetsköparna inte skall ha någon möjlighet att avvisa en arbetssökande som befunnits lämplig för det aktuella arbetet om arbetsförmedlingen anvisat ett sådant arbete. Det skulle göra det möjligt för kvinnorna att lättare komma in i de typiska mansyrkena än vad som nu är fallet. Men både socialdemokrater och borgare har hittills ställt sig avvisande och gemensamt avslagit vpk:s krav också i denna fråga.

Avslutningsvis vill jag bara deklarera vad vpk anser om deltidsarbetet i stort. Det utnyttjas av arbetsköparna som ett instrument för att göra större vinster genom att stora delar av de sociala kostnaderna för de anställda bortfaller i och med att man anställer folk efter arbetstidsschema som innebär så korta arbetspass att de anställda inte kommer i åtnjutande av de social- och trygghetsförsäkringar som gäller för anställda på heltid.

Detta anställningsförhållande minskar också den fackliga aktiviteten. Det för med sig att löneläget i de typiska kvinnoyrkena kan hållas på en skamligt låg nivå. Här gör arbetsköparna ytterligare extravinst. Deltidsarbetet är också ett smart sätt att konservera den traditionella kvinnorollen.

Med anledning av vad jag nu har anfört anser vi att deltidarbetet bör begränsas till ett minimum. Genomförandet av sex timmars arbetsdag för alla är ett krav som blir alltmer aktuellt. Ett genomförande av detta krav skapar större förutsättningar för att mannen mera aktivt skall kunna delta i det dagliga hemarbetet. Därigenom skulle också kvinnorna ges större möjlighet att komma ut i arbetslivet, och de blir då inte beroende av mannens försörjning.

Vpk kräver i dag sju timmars arbetsdag med sikte på genomförandet av sextimmarsdagen i början av 1980-talet. Detta är rättmätiga krav som vinner allt större gehör hos de breda lagren lönearbetare.

Med detta vill jag yrka bifall till vpk-motionen 128.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Karl Hallgren påstod i sitt inlägg att den kvinnosyn som jag företräder inte skulle vara densamma som den Gösta Bohman företräder, och så hänvisade Karl Hallgren till en bok som han läst och som tydligen Gösta Bohman har skrivit. Tänk, att jag tror, Karl Hallgren, att det finns nyanser i uppfattningarna om jämställdhet i samtliga partier. Jag redovisade faktiskt i mitt första inlägg att vi har långt kvar innan alla svenskar, alla som röstar på resp. parti eller alla som är medlemmar i resp. parti har samma uppfattning som den Karl Hallgren eller jag framför som företrädare för våra partier.

Trots att Karl Hallgren representerar kommunistiska partiet och jag representerar ett parti som ligger långt till höger har vi i den här frågan egentligen samma grundsyn. Jag tycker att det är litet komiskt med hela den här debatten. Det är litet komiskt att vi försöker hitta fel i varandras sätt att behandla de här frågorna över huvud taget, för egentligen är vi väldigt eniga. Jag tror att det är viktigt för hela jämställdhetsfrågan att vi alla arbetar åt samma håll.

Man skall självfallet studera böcker som kommer från moderat håll, men man skall också studera de partimotioner som väckts tidigare i riksdagen och där Gösta Bohman varit förste undertecknare. Av de partimotionerna framgår att det finns ett mycket starkt intresse i vårt parti för de här frågorna. Man bör också studera de motioner som ligger till grund för den här debatten.

Karl Hallgren frågade om utskottet inte observerat att 5 § anställnings-skyddslagen missbrukas så, att rullande uppsägningar används vid provanställningar. Den frågan, Karl Hallgren, behandlar ni ju inte i er aktuella

motion. Och det förstår jag, för om det är som Karl Hallgren säger gäller problemet lika mycket heltidsanställda som deltidanställda. Den frågan skall vi återkomma till senare i höst, när vi skall diskutera anställningsskyddslagen. Jag vill emellertid, herr talman, slå fast att anställningsskyddslagen gäller lika vare sig det är fråga om heltidsbefattningar eller deltidbefattningar. Eller hur, Karl Hallgren?

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Helt naturligt gäller lagen om anställningsskydd även deltidanställda. Men om man träffar avtal om provanställning med rullande uppsägning, som helt tar bort lagens skydd när det gäller de sociala frågorna, gäller ju inte lagen längre. Då har man förhandlat bort lagen, och det är vad som skett i flera fall. Det är det förhållandet som vi har påvisat. Vi kunde mycket väl ha skrivit in också detta i motionen, men vi har lämnat en mycket utförlig motion just i fråga om lagen om anställningsskydd, och den rekommenderar jag Alf Wennerfors att läsa verkligt noggrant. Då får han se att vi påpekat just de här problemen.

När det gäller moderata samlingspartiets kvinnosyn och Alf Wennerfors kvinnosyn skall jag inte vidare orda om dem. Jag kan bara konstatera att de är olika.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! För det första vill jag säga att anställningsskyddslagen inte berör de sociala förmånerna, så det här problemet kommer inte in i det sammanhanget.

För det andra vill jag säga att vi skall återkomma till den här frågan när motionerna beträffande anställningsskyddslagen skall behandlas. Det dröjer ju bara några veckor till dess.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Visserligen är vi från vänsterpartiet kommunisterna verkligen kritiska mot lagen om anställningsskydd, men att den inte skulle stadga några sociala förmåner, som moderata samlingspartiets talesman här vill göra gällande, kan jag inte hålla med om. Jag anser att ett större mått av anställningstrygghet är en social förmån. Att man inte längre kan avskedas på osaklig grund utan att arbetsköparen får betala ett skadestånd är naturligtvis också ett socialt framsteg. Arbetsköparna kan givetvis avskeda, men då får de betala skadestånd – och beloppets storlek kan variera beroende på ålder och antal anställningsår. Men ett faktum är att jag betraktar de positiva delarna av lagen om anställningsskydd så att de ger de anställda sociala förmåner.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
10 november 1977

*Jämställdhetsfrå-
gor m. m.**Mom. 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1332 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eivor Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1332 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eivor Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271

Nej - 10

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 128 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 128 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270

Nej - 10

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen

Torsdagen den
10 november 1977

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om studieförbun-
dens svenskunder-
visning för invand-
rare*

nr 1332 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 15 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:7 med anledning av motion om bevakning av vissa lönefordringar i konkurs

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:52 om samhällets stöd till folkbildningsorganisationerna

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen får jag meddela följande.

Då det på grund av omfattande materialinsamling inte varit möjligt att inom föreskriven tid besvara Ralf Lindströms interpellation om samhällets stöd till folkbildningsorganisationerna är det min avsikt att göra detta den 22 november.

§ 17 Om studieförbundens svenskundervisning för invandrare

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 25 oktober anmälda fråga, 1977/78:99, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om det planeras några nedskärningar av den svenskundervisning för invandrare som studieförbunden bedriver, och vilka motiven i så fall är.

Mitt svar är att ingen nedskärning av denna undervisning planeras.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Det var glädjande positivt.

Anledningen till att jag ställde min fråga var följande. I Uppsala, som jag kommer ifrån och där det finns en omfattande grupp invandrare från skilda nationer och naturligtvis då också en stor grupp invandrarlärare, har det under hösten cirkulerat rykten om att undervisningen i svenska för invandrare skulle skäras ned. Det gällde den s. k. fria kvoten som studieförbunden haft till sitt förfogande. Detta väckte en viss oro både hos invandrarna och hos de anställda lärarna vid de olika studieförbunden. Det är därför glädjande att utbildningsministern så entydigt förklarar att det inte föreligger några sådana planer utan att svenskun-

dervisningen hos studieförbunden kan bedrivas med samma stöd och i samma omfattning som förut.

Jag är nöjd och tackar för svaret.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag vill tillägga att regeringen i budgetpropositionen för innevarande budgetår föreslog en totalram av 650 000 studietimmar för studiecirklar i svenska med samhällsorientering för invandrare. Av dessa skulle 350 000 studietimmar användas för icke lagbunden undervisning.

Det har nu, som herr Söderqvist påpekade, visat sig att denna tilldelning har varit otillräcklig, varför regeringen i dag har fattat beslut om att ytterligare 200 000 studietimmar skall få användas för icke lagbunden undervisning. Dagens regeringsbeslut innebär en ytterligare satsning på ca 20 milj. kr.

Totalt har således regeringen för innevarande budgetår tilldelat studieförbunden 850 000 studietimmar för deras invandrarundervisning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Om tillhandahållande på PK-bankens kontor och postanstalterna av blanketter m. m. för studiemedel

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Hans Jönssons (s) den 27 oktober anmälda fråga, 1977/78:110, och anförde:

Herr talman! Hans Jönsson har frågat mig om jag vill medverka till att även den statliga PK-banken och postanstalterna kan tillhandahålla blanketter m. m. för studiemedel.

Enligt vad jag har erfarit kommer det inte att i detta avseende vara någon skillnad mellan PK-banken, postanstalterna och de privata affärsbankerna.

HANS JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga, även om jag hade hoppats att det skulle ha varit mer positivt. Uppgiften i svaret är heller inte riktig, såvida inte postanstalterna och PK-banken har ändrat sitt ställningstagande efter det att jag ställde min fråga.

Anledningen till frågan är att jag har blivit uppmärksamrad av en syokonsulent på att den statliga PK-banken liksom postanstalterna har slopat den tidigare servicen åt de studerande som vill söka studiemedel. I ett snabbmeddelande den 26 augusti i år från yrkesvägledningensheten inom arbetsmarknadsstyrelsen sägs följande:

”I CSN:s broschyr Översikt statligt studiestöd (rattbroschyren) 1977 anges felaktigt att ansökningsblanketter för studiemedel finns att få på

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

Om tillhandahållande på PK-bankens kontor och postanstalterna av blanketter m. m. för studiemedel

postanstalterna. Posten har beslutat att broschyrer, ansökningsblanketter m. m. för studiemedel skall i fortsättningen inte finnas på postanstalterna” – detta enligt postverkets allmänna cirkulär nr 226 från den 20 juni 1977.

I fortsättningen står följande i meddelandet från arbetsmarknadsstyrelsen: ”Beslutet gäller också PK-banken. Övriga banker skall i regel tillhandahålla blanketter men vissa undantag kan finnas även bland dessa.”

Det visar sig nu att de flesta privata affärsbankerna har denna service och likaså sparbankerna och föreningsbankerna. Tyvärr följer däremot riksbanken och postgirot de andra statliga organens exempel.

Jag tycker att detta är anmärkningsvärt. Samhällets egna företag borde gå före med gott exempel. Det måste vara något fel när statliga banker och statliga serviceföretag inte vill ställa upp med denna service åt de studerande utan överlämnar fältet åt andra. Småskurna prestigehänsyn och ekonomiska tvistigheter mellan organen får inte fälla utslaget, utan hänsynen till dem som behöver denna ekonomiska hjälp för att kunna studera måste vara det viktigaste – detta framför allt som posten räknar med att ha hand om studiemedlen i större utsträckning än tidigare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om riksarkivets heraldiska uppgift

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Tore Nilssons* (m) den 7 november anmälda fråga, 1977/78:116, och anförde:

Herr talman! *Tore Nilsson* har bett mig redogöra för hur långt riksarkivets heraldiska uppgift sträcker sig.

Riksdagen har 1970 antagit lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar. I lagen stadgas bötesstraff för den som utan vederbörligt tillstånd använder svensk officiell beteckning i sin näringsverksamhet.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av denna lag har meddelats. Frågan om tillstånd har reglerats i förordning 1976 om vissa officiella beteckningar (nr 100). Beslutande organ i dessa ärenden är kommerskollegium, länsstyrelserna eller fullmäktige i vederbörande kommun, beroende på vilken typ av vapen det är fråga om. Endast om ärendet uppenbarligen saknar heraldiskt intresse får besked om tillstånd ges utan att man inhämtar yttrande från riksarkivets heraldiska sektion eller statens heraldiska nämnd.

Registreringen av svenska kommunala vapen har reglerats i kungörelse 1973 (1973:686). Patent- och registreringsverket är registreringsmyndighet. Länsstyrelse eller kommun som anmäler vapen för registrering skall

normalt inhämta yttrande från statens heraldiska nämnd och foga yttrandet till anmälningshandlingarna.

Förordningen (1967:106) med instruktion för riksarkivets heraldiska sektion och statens heraldiska nämnd reglerar verksamheten vid sektionen och nämnden. Deras allmänna uppgift är att handha statens heraldiska verksamhet och att främja heraldisk forskning. I instruktionen åläggs sektionen och nämnden särskilt att se till att vapen eller heraldiskt emblem som syftar på staten eller statsmyndighet utförts i enlighet med heraldiska normer. Sektionen och nämnden skall också på uppdrag av kommun upprätta förslag till eller verkställa heraldisk utredning rörande kommunala vapen och avge yttrande i ärende om sådant vapen.

Instruktionen medger också att utredning eller annan åtgärd på det heraldiska området får utföras på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet eller av enskild.

Riksarkivets heraldiska sektion ger kontinuerligt råd åt myndigheter, organisationer och enskilda, som ofta vill ha besked om vapen och emblem m. m. I sammanhanget kan också nämnas det tjänstemeddelande från krigsmakten från 1972 (TKG 906/1972 720007), enligt vilket allt heraldiskt utförande skall underställas riksarkivets heraldiska sektion för godkännande. Frågorna kan gälla militära emblem av olika slag, såsom fanor, knappar, brevpapper m. m.

Tore Nilsson berör i sin fråga vissa konkreta ärenden från den heraldiska verksamheten.

Ärendena om de aktuella kommunvapnen har enligt vad jag inhämtat handlagts av statens heraldiska nämnd, och nämndens rekommendationer har godkänts av berörda kommuner.

Det andra konkreta exemplet som tas upp i frågan gäller Svenska ishockeyförbundets avsikt att på landslagsdräkten kombinera riksvapnets tre kronor med varumärke. Statsheraldikerns åtgärd med anledning härav prövas enligt vad jag inhämtat f. n. av justitieombudsmannen. Jag bör inte föregripa denna prövning.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det mesta som gäller författningarna är inte obekant för mig – jag har i bänken en fotokopia av dem.

Som jag framhöll i går här i kammaren vid behandlingen av mina motionsförslag rörande den heraldiska verksamheten har denna verksamhet varit utsatt för mycken kritik, inte minst i riksdagen. Det har gällt såväl den onödigt kostnadskrävande organisationen som ärendenas handläggning. Beträffande det senare gav jag några exempel i går, varför jag ej här skall upprepa dessa utan hänvisar till vad jag då yttrade.

Riksarkivets ingripande mot Svenska ishockeyförbundet med förbud att använda dess emblem tre blå kronor på gula tröjor i kombination med en isbjörn väckte uppseende, och heraldisk sakkunskap reagerade mot vad man ansåg vara ett administrativt övergrepp.

Nr 24

**Torsdagen den
10 november 1977**

*Om riksarkivets
heraldiska uppgift*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om riksarkivets
heraldiska uppgift*

Från riksarkivet svarade man med en propagandaoffensiv. Heraldiska sektionens föreståndare, statsheraldikern, talade i tidningarna om sin viktiga uppgift att övervaka användningen av och utscendet på rikets vapen och flagga. Nu frågar jag: Var står det i instruktionen? Riksarkivet har ej någon som helst författningsenlig rätt att ingripa mot och förbjuda någon användning av riksvapnet, utom då ett statligt organ använder ett heraldiskt felaktigt emblem, exempelvis då det saknas s. k. foder i den kungliga kronan. Föreligger det brott mot någon författning på detta område, så är det polis och åklagarmyndighet som ingriper, varvid det kan hända att de begär utlåtande från riksarkivet ur heraldisk synpunkt. Vad beträffar Ishockeyförbundets *blå* kronor i *gult* fält var detta ej ens fråga om riksvapnet, som har *gyllene* kronor i *blått* fält. I heraldiken är det ju främst tinkturerna som skiljer olika vapen från varandra.

Vad beträffar kontrollen över svenska flaggan, som statsheraldikern anser sig skola handha, finns det ej heller där något författningsenligt stöd. Sedan 1908 förvaras hos olika civila och militära myndigheter, bl. a. den heraldiska myndigheten, alltså nu riksarkivet, en svensk flagga i en plåtlåda för att flaggtillverkaren skall kunna jämföra olika tygfärger. Men detta medför inte någon övervakningsrätt för riksarkivet.

Det finns även andra fall där riksarkivet tagit sig själv befogenheter som man ej har på det heraldiska området. Som exempel kan jag nämna att man vägrat att för registrering hos patentverket godkänna Järfälla kommuns fullt riktiga vapen, tecknat av vår främste heraldiske konstnär, Sven Sköld. Vapnet visar ett lamm bärande en korsstav, som hålles med högra frambenet vilande över staven, precis som man bär en fanstång för att hålla den tryckt in mot axeln. Så är den avbildad i sigillet från 1500-talet och i den heraldiska facklitteraturen. Men riksarkivet vägrade att tillstyrka registrering.

Många har också undrat varför inte Tierps fullt riktiga och mycket säregna vapen med tre humleax godkändes. Det är det enda landskommunala vapen från medeltiden som förlänats av en svensk konung.

För min del hoppas jag att statsrådet uppmärksammat följer den heraldiska verksamheten.

I motionen som behandlades i går förordades att i statens heraldiska nämnd måtte ingå en särskild heraldisk sakkunnig, och det är ett viktigt önskemål.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om åtgärder för att garantera fullvärdig kost vid sociala institutioner

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara *Karin Nordlanders* (vpk) den 21 oktober anmälda fråga, 1977/78:93, till budgetministern, och anförde:

Herr talman! Karin Nordlander har frågat statsrådet Ingemar Mundebo vilka åtgärder som regeringen avser att vidta för att garantera en fullvärdig kost vid institutioner inom kommuner och landsting. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Socialstyrelsens nämnd för hälsoupplýsning bedriver sedan flera år tillbaka en omfattande information i kostfrågan. Informationen sker i samarbete med bl. a. livsmedelsverket och konsumentverket samt landsting och kommuner. En väsentlig del av informationen inriktas på att påverka kosthållet vid storhushåll. Syftet är att människorna skall få en från näringssynpunkt fullgod kost genom att minska fettets i kosten och öka bl. a. andelen grönsaker.

Kostinformationen sker dels i form av kurser och konferenser för personal inom storhushåll, dels genom produktion av informationsmaterial. Enligt nämndens bedömning har kosten vid institutioner av olika slag förbättrats successivt under senare år.

Jag kan här också nämna att socialstyrelsen ägnar kostfrågor särskild uppmärksamhet vid inspektioner, främst inom långtidssjukvården och omsorgsvården.

Kostnaderna för kosthåll, inkl. personalkostnader, utgör vid sjukhus endast 4 å 5 % av den sammanlagda vårddagkostnaden. Vid institutioner inom långtidssjukvården är motsvarande procenttal högre. Då kostnaderna för kosthåll vid institutioner till stor del utgörs av personalkostnader, har de prishöjningar på livsmedel som skett under det senaste året i relativt liten omfattning påverkat de totala vårddagkostnaderna.

I likhet med Karin Nordlander anser jag det utomordentligt angeläget att klienter vid institutioner inom kommuner och landsting får en fullvärdig kost. Enligt min uppfattning sker så också i regel.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Troedsson för svaret. Hon är i stort överens med mig om frågeställningen men ger inget direkt konkret svar på min fråga.

F. n. äts mellan 4 och 5 miljoner måltider dagligen utanför hemmet. Ca 75 % av dessa måltider intas på offentliga institutioner och personalmatsalar, s. k. storhushåll. Skolluncher med sina över 1 miljon serverade portioner är ledande.

1975 låg kostnaden för storhushållens inköp av livsmedel på 5 miljarder kronor. Med de prishöjningar på livsmedel som genomförts under de senaste åren är det inte svårt att räkna ut vilka kostnader det rör sig

*Om åtgärder för att
garantera fullvärdig
kost vid sociala
institutioner*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om åtgärder för att
garantera fullvärdig
kost vid sociala
institutioner*

om i dagens priser eller vad varje prishöjning betyder.

Kommuner och landsting är huvudmän för den helt övervägande delen av de offentliga storhushållen och har ansvaret för det kosthåll som förekommer. Kommuner och landsting tycks här fungera på samma sätt som ett vanligt hushåll: när hushållskassan på grund av ökade kostnader inte räcker till, kommer matstandarden i kläm – när inkomster och utgifter på den offentliga sektorn inte går ihop, sker i första hand en nedrustning av den sociala servicen.

Fastställda budgetramar för kosthållet får inte rubbas av ökade livsmedelspriser, och då återstår ingenting annat än att förbilliga matsedeln trots medvetenheten om vilka konsekvenser detta får. Genom TV fick vi nyligen reda på hur det kan gå till.

I Jokkmokks kommun ansåg man sig tvingad till en drastisk nedskärning i fråga om skolmåltiderna. Genom att slopa frukt, vissa grönsaker och köttätter löste man budgetproblemet. Jokkmokks kommun är tyvärr inget särfall. Det är bara ett exempel.

Socialstyrelsen har, som här har sagts, i riktlinjer för skolmåltider fastställt att skollunchen vad beträffar näringsvärde och kalorier bör innehålla en tredjedel av elevernas dagsbehov. Men det blir ju omöjligt för kommunerna att uppfylla det kravet, om inte prishöjningarna på livsmedel får slå igenom i budgeten.

Kosthållets betydelse är klart dokumenterad. Rätt kost på sjukhus och vårdinrättningar kan nedbringa antalet vård dagar – det visar en utredning som gjordes på S:t Eriks sjukhus i Stockholm för ett tiotal år sedan. Att elever som äter dåligt har svårt att tillgodogöra sig undervisning är också helt klart. När de enskilda hushållens matstandard urholkas är det ännu viktigare att matstandarden hålls uppe på de offentliga inrättningarna, och jag vill fråga statsrådet Troedsson om hon inte tycker att riktlinjerna borde ge någon form av garanti för en fullvärdig kost.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Kosthållet i skolor och på ålderdomshem är en kommunal angelägenhet, och kosthållet vid sjukhus av olika slag är i allmänhet landstingens angelägenhet. Men riktlinjer har utgivits på det här området, riktlinjer som det naturligtvis finns all anledning för kommunernas fullmäktige resp. landstingsfullmäktige att följa. Jag vill också säga att det finns all anledning för statsmakterna – från socialstyrelsens sida och på annat sätt – att försöka fortsätta med insatserna för att förbättra kosten vid institutioner av olika slag.

Jag har ingen anledning att tro att de informationsinsatser som har gjorts på det här området inte skulle beaktas av kommuner resp. landsting.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är bara det att det räcker inte med information om inte förutsättningarna finns, och priserna bestäms ju ändå inte av kommunerna.

*Om åtgärder för att
garantera fullvärdig
kost vid sociala
institutioner*

I svaret sägs det att utgifterna för kosthållet till stor del består av personalkostnader, men det stämmer väl inte riktigt, utan det är i själva verket fifty-fifty: hälften är personalkostnader och hälften råvarukostnader.

För att förtydliga bilden vill jag ge ytterligare exempel på kommunernas agerande. Stockholms skolförvaltning beräknade att prishöjningarna på livsmedel skulle innebära ett överskridande av budgeten för skolmåltider med 1,2 milj. kr. år 1977. Från förvaltningen föreslogs ändring av matsedeln för att göra maten billigare och därmed lösa den här budgetfrågan. Efter ingripande från personalorganisationerna förhindrades detta. I stället blev man överens om att slopa bl. a. fönsterputsningen i skolorna, en kostnad som beräknades uppgå till 700 000 kr. På det sättet lyckades vi den gången förhindra en försämring av skolmaten, men det är ju inte säkert att man kan göra det i fortsättningen.

Socialnämnden i Stockholm har under 1977 höjt avgiften för pensionärsluncher i skolorna från 5:50 till 8:50. Det är en ganska kraftig höjning för ett pensionärspår, och det har medfört ett minskat deltagande av pensionärer i skolluncherna. Detta är ganska oroväckande med vetskap om de äldres dåliga mathållning och vad kosten betyder för konditionen.

Vidare har Landstingsförbundets styrelse rekommenderat landstingen att höja priset på personalkosten med 18 % från den 1 oktober 1977.

Detta är ingen bra utveckling, statsrådet Troedsson, samtidigt som socialstyrelsen driver kampanjen om matens betydelse.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Vi kan vara helt överens om det önskvärda i att verka för så låga livsmedelspriser som möjligt, men att gå in i frågan om hur livsmedelspriserna tillkommer är icke min sak. Jag tror f. ö. inte heller att Karin Nordlander har den inställningen att staten skall ge ut absolut bindande föreskrifter för hur mathållningen skall vara utformad vid institutioner av olika slag.

Jag ser det däremot som en väsentlig uppgift att komma med rekommendationer och information när det gäller maten på institutionerna. Så sker också, och jag räknar med att så kommer att ske även i framtiden. Jag delar uppfattningen att matens kvalitet är av utomordentligt stor betydelse för såväl unga som äldre.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under flera år ställt krav om slopande av moms på maten. Det skulle verkligen förbilliga kostnaderna för landsting och kommuner i första hand. Det är väl att hoppas att statsrådet Troedsson kan stödja ett sådant krav när det kommer tillbaka nästa gång.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om rätt för
sjuksköterskor
att förskriva
lugnande medel
m. m.*

§ 21 Om rätt för sjuksköterskor att förskriva lugnande medel m. m.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara *Frida Berglunds* (s) den 26 oktober anmälda fråga, 1977/78:106, och anförde:

Herr talman! Frida Berglund har frågat vilka överväganden som ligger bakom mina avsikter att ge sjuksköterskor möjlighet att förskriva lugnande medel i vad avser sjuksköterskornas utbildning och arbetsbelastning.

Distriktssköterskorna spelar en viktig roll inom hälso- och sjukvården, inte minst på landsbygden, där avståndet till närmaste läkare ofta är stort. De känner i regel patienterna och dessas miljö väl, och de utgör en nödvändig länk mellan läkare och patienter. I det dagliga praktiska arbetet ställs distriktssköterskor inte så sällan inför situationer som kräver självständigt handlande och gott omdöme i medicinska frågor.

Det har under senare år framstått som alltmer angeläget att ge sjukvården en sådan struktur som tillförsäkrar patienterna en bättre närhets-service och kontinuitet än vad som hittills har varit möjligt.

Det är mot denna bakgrund naturligt att se över arbetsfördelningen mellan olika personalkategorier och utbildningens innehåll. Regeringen har också tillsatt utredningar som behandlar sådana frågor. Jag vill här erinra om Vård 77 som har till uppgift att se över vårdutbildningen och utredningarna om sjukvårdens inre organisation samt om kontinuitet i öppen vård mellan patient och läkare.

Som ett led i detta arbete avser jag att föreslå regeringen att uppdra åt socialstyrelsen att snabbt utreda frågan om rätt för bl. a. distriktssköterskor att förskriva vissa läkemedel. Avsikten är att öka möjligheterna för patienter att – utan avkall på medicinska säkerhetskrav – tidigt och på ett smidigt sätt få en lämplig behandling med läkemedel. Vad särskilt gäller psykofarmaka kan distriktssköterskor givetvis inte ges en allmän rätt att förskriva sådana medel. Jag vill emellertid inte utesluta att distriktssköterskor – som ofta känner patienten och dennes förhållanden väl – kan anses lämpade att förskriva lugnande medel och sömnmedel i mindre förpackningar för tillfälligt bruk. Detta innebär inte någon ändring av den nuvarande restriktiva inställningen till förskrivning av psykofarmaka. I socialstyrelsens uppdrag kommer också att ingå att beakta utbildnings- och ansvarsfrågor.

Det är omöjligt att nu bedöma i vilken utsträckning en rätt för vissa sjuksköterskor att förskriva läkemedel kommer att påverka deras arbetsbelastning. Avgörande för detta är vilken omfattning denna förskrivningsrätt får och i vad mån den kommer att utnyttjas. Det väsentliga för mig är att få till stånd en rationell arbetsfördelning på detta område som tillgodoser både medicinska säkerhetskrav och allmänhetens befogade anspråk på en lättillgänglig och väl fungerande sjukvård.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Troedsson för svaret.

Anledningen till min fråga var en hörnartikel införd i Dagens Nyheter den 30 oktober som gjorde mig förvånad och orolig. Svaret är betydligt försiktigare än denna artikel.

Jag håller med om att det kan finnas anledning att diskutera på vilken nivå de olika personalkategorierna inom vårdområdet skall arbeta. Jag vill emellertid framhålla att det är viktigt att var och en har utbildning för de arbetsuppgifter man skall utföra. Man skall inte börja med att omfördela arbetsuppgifterna och sedan i efterhand se om utbildningen stämmer med kraven.

Jag har invändningar mot förslaget om utskrivning av lugnande medel. Min första invändning gäller att distriktssköterskorna i dag inte har den utbildning som krävs för detta. Deras utbildning är inriktad på helt andra arbetsuppgifter. Det räcker inte med enbart erfarenheterna och kunskaperna om patienter. Man måste också ha kunskaper om verkningar, biverkningar och risker vid medicineringen. Jag finner det högst anmärkningsvärt att statsrådet Troedsson genom att försöka sätta ett receptblock i händerna på distriktssköterskorna godkänner att dessa tar ansvar för något som inte faller inom deras kompetensområde – som framgick av hörnartikeln i Dagens Nyheter.

Min andra invändning är att bristerna inom vårdområdet i dag inte gäller avsaknaden av lugnande medicin utan bristen på tid till förebyggande åtgärder, dvs. åtgärder för att minska bruket av lugnande medel. Distriktssköterskornas stora arbetsuppgift är av förebyggande art. Dessutom är det helt orimligt att försöka lägga på dem nya arbetsuppgifter utan att avlasta dem på andra områden.

Statsrådet säger i sitt svar att man inte vet vilken omfattning det här kommer att få, men redan i dag är distriktssköterskorna så belastade att de inte kan ta på sig mer uppgifter utan att man ändrar på andra arbetsuppgifter. Många distriktssköterskor upplever säkerligen i dag att de inte räcker till. Tiden är för knapp. Det är alltså inte bristen på lugnande medel som är problemet i dagens sjukvård, utan det är helt andra saker. Tror statsrådet Troedsson att distriktssköterskorna kommer att uppleva sin situation som mindre byråkratisk om de vet att patienterna i alla fall har en pillerburk till tröst?

Redan i dag upplever många patienter att lugnande medel får ersätta andra, mer tidskrävande behandlingsformer, exempelvis samtal. Man har i årtal diskuterat och sagt att det behövs en bättre ordning och striktare regler för utskrivning av läkemedel. Bättre resultat når man inte genom att sprida receptskrivningsrätten, utan det är viktigare att se till att de som har rätt att skriva ut medicin också har kunskaper för det.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Barnmorskor som har särskild utbildning skall försöksvis få rätt att skriva ut recept på p-piller och andra medel som används

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om rätt för
sjuksköterskor
att förskriva
lugnande medel
m. m.*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om rätt för
sjuksköterskor
att förskriva
lugnande medel
m. m.*

i födelsekontrollerande syfte. Förslaget att socialstyrelsen snabbt skulle utreda frågan om rätt för bl. a. distriktssköterskor att förskriva vissa läkemedel är ytterligare ett försök att decentralisera vården.

”Avsikten är”, som jag sade i mitt frågesvar, ”att öka möjligheterna för patienter att – utan avkall på medicinska säkerhetskrav – tidigt och på ett smidigt sätt få en lämplig behandling med läkemedel.” Jag angav även i mitt frågesvar: ”I socialstyrelsens uppdrag kommer också att ingå att beakta utbildnings- och ansvarsfrågor.” Det är helt självklart att så måste ske.

Frida Berglund uppehåller sig uteslutande vid lugnande medel. För min del har förskrivning av lugnande medel varit det som kommit i absolut sista hand i den här diskussionen. Det finns mer angelägna områden att se på i det här sammanhanget.

Jag är väl medveten om att många distriktssköterskor har en utomordentligt betungande arbetsuppgift. Jag är samtidigt säker på att man på sikt kommer att försöka öka antalet distriktssköterskor och minska deras distrikt för att de på det sättet skall komma närmare patienterna. Jag vet också att många distriktssköterskor i dag måste ägna åtskillig tid åt att försöka få tag i en läkare som kan skriva ut recept på läkemedel som bedöms lämpliga.

Detta är bakgrunden till det utredningsuppdrag som inom kort kommer att lämnas till socialstyrelsen.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Statsrådet Troedsson säger att jag uppehåller mig vid lugnande medel. Men det är ju just sådana som min fråga gäller.

Det är inte tid att ta upp alla synpunkter här, men det finns faktiskt gränsdragningsproblem när det gäller andra medel också. Jag har emellertid koncentrerat mig på lugnande medel. Uppgifterna om försöken med lugnande medel har oroat mina kollegor. Jag har haft många samtal där det här tagits upp, och distriktssköterskorna upplever sig ofta som de inom vårdapparaten som lyssnar på patienterna, som de som inte i första hand ger patienterna en tablett eller en spruta utan försöker lösa problemen på andra sätt.

Man måste se det här förslaget i ett större perspektiv, liksom allting annat. I dagens läge upplever människor stor oro och ångest på grund av ekonomiska problem och arbetslöshet. När de läser artiklar som den jag talat om förstärks kanske deras inställning att lugnande medicin är någonting som man skall ha.

Vi kan inte helt vara utan lugnande medel, men jag tror att man skulle kunna minska medicinförbrukningen väsentligt. Därför är det enligt min mening fel att man börjar med att förskriva lugnande medicin i stället för att försöka lösa distriktssköterskornas arbetsproblem t. ex. genom att ge dem mindre distrikt och mera tid. Jag tror att det är en mycket väsentlig sak, och man skall inte ge patienter som redan har en övertro på mediciner ett sådant här tillfälle.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Man skall inte börja med att ge sjuksköterskorna en rätt att skriva ut lugnande medel, säger Frida Berglund. Det är naturligtvis inte heller avsikten. I alla sammanhang brukar framhållas – jag gör det också – att lugnande medel inte på något vis får vara en ersättning för trygghet, tröst och tålamod när det gäller patienterna. Detta är vi fullständigt överens om.

Men samtidigt kan det naturligtvis förekomma situationer där kunskap och kännedom om patientens miljö och levnadsförhållanden har stor betydelse. Är det fråga om en distriktssköterska som mycket väl känner sin patient och dennes miljö och livssituation i övrigt och distriktssköterskan märker att patienten i fråga skulle behöva ett sömnmedel, så förstår jag inte varför möjligheten att hon förskriver ett sådant skulle vara helt utesluten i sammanhanget. I de direktiv som jag avser att ge till socialstyrelsen kommer däremot inte att räknas upp vilka sammanhang som kan vara aktuella, utan det blir ett allmänt uppdrag åt socialstyrelsen att se över det här fältet.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Det är riktigt som fru Troedsson säger, att många distriktssköterskor känner sina patienter väl. Men vi får också komma ihåg att det i dagens läge finns många vikarierande distriktssköterskor som kanske enbart har fem terminers grundutbildning och inte specialutbildning. Var kommer då gränsen att dras i försöksverksamheten? Är det sådana som har en utbildning som skall få möjlighet att förskriva lugnande medel, och hur skall man i praktiken lösa det? Ena dagen kan det ju vara en distriktssköterska som känner till patienterna, nästa dag kan det vara en vikarie som inte känner till patienterna. Hur skall man i praktiken lösa de frågorna?

Jag är inte emot att man förändrar strukturen på svensk sjukvård. Men vad som stöter och oroar mig är att man börjar med att gå ut och säga att nu skall ni få skriva ut lugnande medel. Varför inte i stället säga: Nu skall vi se efter hur vi kan ändra på utbildningen, så att sjukvårdsbiträdena kan göra så och så och ta på sig arbetsuppgifter som de inte tidigare haft, att undersköterskorna kan göra så och så och att sjuksköterskorna kan göra så och så, alltså hela vägen?

Jag tror att speciellt de här artiklarna som förekommit i Dagens Nyheter har varit vilseledande och oroande.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Frida Berglund säger att hon inte är emot att man förändrar strukturen inom svensk sjukvård men att man skall börja på annat sätt än genom att ge distriktssköterskor rätt att förskriva lugnande medel. I mitt frågesvar nämnde jag en lång rad utredningar som påverkar strukturen inom svensk sjukvård. Jag skulle kunna räkna upp fler men skall inte göra det.

I det pressmeddelande som var bakgrunden till den nyhetsartikel i en dagstidning som förorsakade Frida Berglunds fråga framhöll jag bara att jag hade för avsikt att uppdra åt socialstyrelsen att utreda frågan om rätt för distriktssköterskor att förskriva vissa läkemedel. Lugnande medel och psykofarmaka har kommit in i debatten, främst genom en gravt missvisande rubrik.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Frågan om lugnande medel och psykofarmaka intresserar inte bara vissa tidningar. Den upplevs som ett stort och oroande problem av väldigt många människor. Om flera förskriver läkemedel, finns det också större risk för spridning, och det vill många undvika.

Jag menar att vi bör försöka få ned konsumtionen av lugnande medel, och för att vi skall lyckas måste mera tid ägnas åt patienterna. Man måste ha mer tid att tala med dem. Skall nu också distriktssköterskorna – som tidigare har varit privilegierade i detta fall, eftersom de inte behövt ta pennan och receptblocket i brist på tid – få använda sig av den här nödfallsåtgärden?

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Jag är helt överens med Frida Berglund om att det är angeläget att försöka nedbringa förskrivningen av lugnande medel och sömnmedel. Skall det lyckas tror jag att det krävs bättre kunskaper om patienternas miljö och levnadsförhållanden än vad kanske framför allt många unga läkare i dag har. Vi är helt överens om den saken.

När det gäller utbildningen vill jag bara säga till Frida Berglund att precis på samma sätt som då det gäller barnmorskornas rätt att förskriva p-piller kommer det givetvis att krävas speciell utbildning också för distriktssköterskornas rätt att förskriva vissa läkemedel.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Om införande av sommartid

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhöll ordet för att besvara *Evert Svenssons* (s) den 27 oktober anmälda fråga, 1977/78:108, och anförde:

Herr talman! Evert Svensson har frågat mig om ett eventuellt införande av sommartid har varit uppe för behandling i regeringen och när ett nytt ställningstagande kan bli aktuellt för svenskt vidkommande.

Evert Svensson hänvisar i sin fråga till att en utveckling mot sommartid nu pågår inom EG. Det är riktigt att alla EG-länder utom Västtyskland och Danmark har infört sommartid. I Danmark har folketinget redan givit regeringen fullmakt att besluta om införande av sommartid. Den

danska regeringen inväntar utvecklingen i Västtyskland, där en proposition från regeringen om sommartid har tillstyrkts av förbundsrådet och fortfarande behandlas i förbundsdagen. Det är nu för Västtysklands vidkommande för sent att fatta beslut med verkan redan från 1978. Däremot antas det att man senare kommer att fatta beslut om att införa sommartid fr. o. m. 1979. I så fall är det sannolikt att Danmark följer efter.

Den svenska regeringen har ännu inte tagit ställning i frågan.

Frågan om införande av sommartid eller ny normaltid i bl. a. Sverige utreddes senast 1974 i en gemensam nordisk utredning. Diskussionen gällde då en isolerad svensk eller nordisk åtgärd.

Med anledning av den nya situationen i Europa kommer inom de närmaste dagarna en departementspromemoria, som belyser de olika aspekterna på frågan, att sändas ut på remiss till ett mycket stort antal myndigheter och organisationer. Remissvaren skall komma in i slutet av december. Därefter avser regeringen att diskutera frågan.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunministern för hans svar på min fråga. Jag vill göra ett par kommentarer till det.

Riksdagen har haft detta ärende uppe till behandling 1964 och 1976, och även om motionerna då formellt avslagits har tanken på införande av sommartid aldrig avskrivits utan man har helt enkelt avvaktat utvecklingen i våra grannländer. Detta gällde både 1964 i allmänna beredningsutskottet och förra året i socialutskottet. Det framgår av kommunministerns svar att så också är fallet i dag.

Nu verkar det alltså som om EG-landet Västtyskland kommer att genomföra sommartid, och då kommer också Danmark att följa efter. Norge har som bekant haft sommartid 1959–1965, men det var tydligen en alltför isolerad åtgärd i Norden, och man återgick därför till den ordning som nu gäller bl. a. i Sverige.

Kommunministern nämner också tanken på ny normaltid, och den frågan togs upp i vår motion. Jag skulle vilja vädja till regeringen att pröva om man inte kan införa finsk eller s. k. östeuropeisk tid. Därmed slipper vi införa en särskild sommartid när vi anpassar oss till våra grannländer under sommaren. Jag anser att det är uteslutet att Sverige i framtiden skall kunna stå ensamt med en egen linje vad gäller sommartid och utgår därför från att Sverige 1979 kommer att införa sommartid eller eventuellt ny normaltid, dvs. finsk eller östeuropeisk tid.

Herr talman! Jag mötte en vän till oss, nämligen Carl Albert Anderson, när riksdagen 1964 hade behandlat denna fråga och vi hade fått avslag. Han sade då till mig: Den här frågan är så viktig att den förr eller senare kommer att genomföras, och om jag inte tolkar utvecklingen alldeles fel nu, så får Carl Albert Anderson rätt.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt att försäkra Evert Svensson om

Torsdagen den
10 november 1977

*Om oljeolyckan i
Södertäljeleden*

att även frågan om ny normalt看 kommer att ingå i regeringens prövning när man skall ta ställning till de remissvar som har kommit in.

Jag hoppas att Evert Svensson inser att jag inte vill eller kan ge uttryck för en bestämd personlig uppfattning här i dag. I så fall skulle ju remissförfarandet vara tämligen meningslöst. Jag vill emellertid erinra om att remissbilderna förra gången var mycket splittrade. Bland de organisationer och myndigheter som avstyrkte befann sig bl. a. Landsorganisationen, Svenska arbetsgivareföreningen, konsumentverket, fiskeristyrelsen, ett antal länsstyrelser, Lantarbetareförbundet och Fiskarens riksförbund, medan en rad andra organisationer och myndigheter tillstyrkte.

Men det är självfallet att vi, om hela EG-området inför sommartid, i regeringen får anledning att göra en mycket noggrann prövning med ledning av remissvaren. Denna prövning kommer också att ske från aspekten att det är troligt att EG-området i sin helhet inför sommartid.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Tolkningen var givetvis min egen, och det framgår ju alldeles klart av svaret på min fråga att det pågår en remissbehandling vars resultat man nu har att invänta. Men jag drar den självklara slutsatsen att det, om hela EG-området inför sommartid, är omöjligt för Sverige, med alla de kommunikationer som vi har med utlandet, att stå mitt emellan länder som Norge, Västtyskland, Östtyskland och Finland med en egen tid.

Remissvaren var naturligtvis splittrade, och det beror på den situation som vi hade då. Men av den utredning som gjordes 1974 och som är utgiven i Nordisk Utredningsserie nr 12 år 1974 framgick att ett införande av sommartid var förenat med betydande fördelar. Det var energisparande, och det påverkade positivt trafiksäkerheten och turistområdet, liksom även frågorna kring människors hälsa och trivsel. Samtliga hälsovårdande myndigheter i Norden ansåg att fördelar var att vinna med sommartid eller ändrad normalt看.

Jag har inte mer att tillägga än att jag vill tacka kommunministern för att också frågan om normalt看 kommer att prövas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Om oljeolyckan i Södertäljeleden

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhö11 ordet för att besvara *Karl-Erik Strömbergs* (fp) den 7 november anmälda fråga, 1977/78:120, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Strömberg har frågat mig vilka omedelbara åtgärder som jag avser att vidta för att försöka hindra ett upprepande av oljeolyckan utanför Torö i Södertäljeleden.

Det ryska tankfartyget *Tsisis* om ca 20 000 ton grundstötte den 26

oktober omkring kl. 11.00 på Käringklubben söder om Fifong vid infartsleden till Södertälje. Fartyget, som var lastat med ca 16 000 ton eldningsolja 4, var på väg från Stockholm till Södertälje. Vid grundstötningen skadades sex av fartygets lasttankar, och uppskattningsvis 1 600 ton olja ur lasten läckte ut.

Inom mindre än två timmar efter grundstötningen lade lotsarna från Landsort ut ca 300 meter oljelänsa runt haveristen. Detta bidrog till att begränsa utbredningen av den utläckande oljan. Efter ytterligare någon timme hade kustbevakningens första enheter nått haveriplatsen. Fram mot kvällen hade kustbevakningen kompletterat de först utlagda länsorna med tyngre s. k. högsjölänsor på läsidan av haveristen och börjat att ta upp den inlänsade oljan med mekaniska upptagningsanordningar. Så snart olyckans omfattning hade blivit känd vidtogs åtgärder för att förstärka oljebekämpningsresurserna i området. Förstärkningarna kom i första hand från andra delar av östra tullregionen, men också från andra tullregioner. Sålunda dirigerades läktringsutrustning för tömning av de skadade tankarna samt ytterligare länsor, oljeupptagare, bekämpningsfartyg, pråmar, bogserbåtar, tankfartyg och personalförstärkningar till skadeområdet. Under den mest intensiva delen av bekämpningsoperationen deltog på sjösidan inte mindre än 28 fartygsenheter. På landsidan svarade Nynäshamns brandkår för skydd av de känsligaste stränderna med halm-balar och upptagning av olja med slamsugarbilar. Hittills har praktiskt taget all löskommen olja tagits upp av kustbevakningen. Några återstående kubikmeter finns samlade i ett par mindre vikar inom området och kommer att i samarbete mellan kustbevakningen och brandkåren vara upptagen under de närmaste dagarna.

Karl-Erik Strömberg har i sin fråga gjort gällande att kompetensvister skulle ha fördröjt räddningsarbetet. Så har inte varit fallet. Ansvarsfördelningen mellan sjöfartsverket, kustbevakningen och brandkåren är helt klar. Sjöfartsverket är ansvarigt för de åtgärder som vidtas med fartyget, kustbevakningen svarar för bekämpningsinsatserna till sjöss utanför fartyget och brandkåren för bekämpningsåtgärderna från land. Det är självklart att de olika åtgärderna måste ske i intim samverkan mellan de ansvariga ledningsorganen. Enligt samstämmiga uppgifter har detta samarbete i det aktuella fallet fungerat utomordentligt väl.

Resultatet av bekämpningsarbetet hittills kan enligt min uppfattning betecknas som gott och visar att vår beredskapsorganisation mot oljeutsläpp har fungerat tillfredsställande i detta fall. Organisationen är dock – och det vill jag betona – fortfarande under uppbyggnad, och jag är medveten om att ytterligare resurser behövs. Medel härför har nyligen ställts till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande från anslag för sysselsättningsskapande åtgärder. Anskaffning av bekämpningsmateriel skall ske i samråd med tullverket. Frågan om ytterligare uppbyggnad under nästa budgetår prövas i det nu pågående budgetarbetet.

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om oljeolyckan i
Södertäljeleden*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om oljeolyckan i
Södertäljeleden*

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Jag vill allra först klargöra att jag är medveten om att kommunministern i juni tog ett utmärkt initiativ genom att tillsätta en kommitté under ledning av landshövding Huss som skall arbeta med frågor i anknytning till den enkla fråga jag har framställt.

I min fråga var jag tyvärr litet oklar på en punkt: med kompetensvister avsåg jag de tvister med fartygets befälhavare vilka fördröjde räddningsarbetet. De tvisterna har nu blivit föremål för en särskild interpellation och kommer alltså att behandlas senare, men jag ville bara klarlägga detta.

Eftersom olyckan inträffade i min hembygd har jag vid ett flertal tillfällen, ända från det att olyckan hände och under hela räddningsarbetet, haft tillfälle att följa vad som skett med kusten ute vid Torö. Jag har också kunnat samtala med praktiskt taget alla de människor som på olika sätt varit engagerade i räddningsarbetet eller åtminstone med dem som kan anses representera alla de olika grupperna, och jag vill säga ifrån att våra resurser enligt min uppfattning inte fungerar tillfredsställande. Sedan kustbevakningen väl kommit ut har den visserligen tagit upp olja, och detta har gått bra, men min kritik gäller själva insättandet av resurserna.

Fartyget Tsesis grundstötte några minuter efter kl. 11, och länsor blev efter drygt två timmar – kl. 13.25 – utlagda av *lotsarna*. Men märk väl att det inte var högsjölänsor, utan länsor som inte helt stod emot sjön. *Kustbevakningen* kom inte till olycksplatsen förrän en timme senare – kl. 14 – men enligt de uppgifter som jag fått från ett flertal håll och som inte motsagts av någon hade det kustbevakningsfartyget som anlände icke någon bekämpningsutrustning med ombord. Först efter kl. 17 – jag har inte kunnat få fram den exakta tiden – hade kustbevakningen ett fartyg med oljebekämpningsmateriel ombord där ute. Kustbevakningen hade visserligen en båt stationerad i Nynäshamn, men den var vid tillfället ute i Östersjön, och en annan båt låg i Stockholm, men ombord på den båten fanns det ingen besättning. Det tog alltså ungefär sex timmar att få fram materielen! Lika lång tid dröjde det den 10 mars, när ett annat fartyg, Tärnsjö, grundstötte i Södertäljeleden. Jag tycker det är för lång tid – det skall inte behöva ta sex timmar att få fram de erforderliga resurserna, som ju ändå skall finnas i våra mest trafikerade leder! Det är viktigt att de kommer fram snabbt. Nu har två mil strand skadats.

Jag har mot bakgrund av dessa fakta frågat statsrådet, om han inte anser det nödvändigt att försöka göra någonting för att snabbare få fram de nödvändiga resurserna.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Låt mig säga att vi vid våra innanhavskuster väl får anses ha en ganska tillfredsställande oljebekämpningsutrustning. En helt annan sak var det fråga om när vi kunde konstatera den stora oljeolycka

som inträffat i Nordsjön och samtidigt konstaterade att en större oljeuttrinring var ett faktum. Det var då jag tillsatte denna utredning, som naturligtvis också skall se över bekämpningsresurserna inom våra kustområden.

Jag tycker att frågan i och för sig är en, om inte direkt anklagelse, så dock antydning om att oljebekämpningen inte fungerat på ett sådant sätt som den bör. Vederbörande myndighet är säkert angelägen om – och har också ansvaret för – att resurser sätts in så snabbt som ske kan. Jag är naturligtvis beredd att undersöka, om det har brustit i något hänseende – den saken kan jag inte bedöma nu – men enligt de rapporter jag har fått är uppgifterna samstämmiga om att bekämpningen har fungerat rätt bra och att samarbetet mellan de olika enheterna varit tillfredsställande. Detta framgår också av att den allra största delen av oljeläckaget har kunnat bekämpas. När det gäller ett så pass stort utsläpp av olja är det sällsynt att man kan få i gång räddningsarbetet så fort och att man kan reda upp situationen så snabbt och i sådan utsträckning som i det här fallet.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Nej, det här är ingen anklagelse mot någon, herr statsråd! Det är bara ett konstaterande av att jag tycker att det är för lång tid med sex timmar innan oljebekämpningsfartyg hinner fram.

Jag har i min hand sjöfartsverkets interna meddelande från den olycka som ägde rum i mars. Där har man i den rapport som kommer från lotsplatschefen talat om att det den gången tog sex timmar. Enligt den uppgift jag har fått tog det lika lång tid den här gången att få fram oljebekämpningsfartyg.

I de trånga farvattnen runt Stockholm är det viktigt att oljebekämpningsfartyg kommer fram så snart som möjligt; vi har bara några hundra meter till land. Även om oljan nu tagits upp ute till havs, så är det två mil stränder som är skadade. Där kommer man inte att kunna sanera förrän efter islossningen. Det är de skadorna som måste kunna undvikas, och det är därför tiden är så dyrbar och det är därför som oljebekämpningsfartyg måste komma fram snabbt.

Jag tror att man måste se över det här mycket snabbt, och det är några saker som man måste göra för att det skall gå snabbare. Man måste se över materielen. Nu var det brist på pråmar – det har sagts klart från flera håll. Jag tror att man skulle kunna genomföra det förslag som en fiskare lämnade, att alla fartyg med miljöfarlig last i trånga farvatten skall ha länsor med ombord, så att de själva kan skjuta ut dessa länsor omedelbart. Det lär vara tekniskt möjligt enligt folk som jag har talat med.

Över huvud taget tror jag att man måste göra en översyn av hur man skall organisera de här miljöfarliga transporterna i skärgården. Det kanske inte är statsrådet Antonssons uppgift, utan det får bli ett samarbete. Man måste också ha reda på vad det är för miljöfarlig last. Nu

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om oljeolyckan i
Södertäljeleden*

var det olja, men i den här leden fraktas många andra miljöfarliga saker – där fraktas bl. a. fenol regelbundet upp till Södertälje. Vad händer om sådant kommer ut? Detta måste man klargöra.

Jag tror att man med ledning av detta måste se över resurserna och göra någonting ganska snabbt. Det är det jag ville trycka på.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Låt mig för det första säga att enligt de uppgifter jag har tillgängliga var det tullens länsor som lotsarna lade ut.

För det andra – och det är viktigare – vill jag tillägga att Karl-Erik Strömberg måste förstå att det dock tar en viss tid på sjön innan bekämpningsfartygen kan nå fram till bestämmelseorten. Det är ju ovanligt långa kuster i Sverige, och vi har i det här hänseendet delat in landet i fyra regioner. Det är nödvändigt att göra detta ur säkerhetssynpunkt. Man måste ha en spridning på bekämpningsmaterial – båtarna och de på båtarna och i andra sammanhang befintliga bekämpningsmedlen. Det är alltså inte så lätt att omedelbart nå fram.

Sedan vill jag gärna säga att jag av en tillfällighet råkade observera att antingen en fiskare, som herr Strömberg säger, eller en lots förordade den praktiska åtgärden att oljefartyg skall ha länsor ombord. Jag är inte främmande för den tanken; den verkar praktisk. Men om åtgärden skall få effekt, så måste det ju bli något av en internationell överenskommelse, så att alla tankbåtar från olika länder har dessa länsor ombord. Det fordras utrymmen och tekniska detaljer. Men i och för sig tycker jag att uppslaget är värt att undersökas.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Statsrådet har i svaret sagt att statsrådet tycker att vår beredskapsorganisation mot oljeutsläpp har fungerat tillfredsställande. I och för sig kanske man kan säga det, men den måste kunna bli bättre. Sex timmar är för lång tid, och det gäller här mycket hårt trafikerade farvatten med utomordentligt mycket miljöfarligt gods som transporteras där. Oljetransporterna i leden uppgår f. n. till ungefär 2 000 000 ton per år.

De här länsorna som lades ut var visserligen kustbevakningens, men det var lotsarna som lade ut dem. Det har de all heder av, för det är andra gången de snabbt har kommit dit. Men sex timmar tycker jag alltså är för lång tid i så trånga farvatten. Då har oljan nått land, och där har den stått till med enorma skador. Det tar lång tid att få bort de skadeverkningarna, om vi någon gång kan få bort dem. Jag vill att statsrådet på något sätt skall se över om man kan nedbringa den tid det tar för oljebekämpningsfartyg att nå fram.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Om sjökorten för Södertäljeleden och Stockholms skärgård

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om sjökorten för
Södertäljeleden
och Stockholms
skärgård*

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Strömbergs* (fp) den 7 november anmälda fråga, 1977/78:119, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Strömberg har med anledning av oljeolyckan utanför Torö i Södertäljeleden frågat mig om jag anser att sjökorten för Södertäljeleden och Stockholms skärgård är godtagbara och vilka eventuella åtgärder jag avser att vidta.

Säkerhetssystemet i svenska farvatten omfattar förutom sjökort även navigeringshjälpmedel ombord på fartygen – t. ex. radar – och andra navigeringshjälpmedel såsom fyrar och andra sjömärken. Till säkerhetssystemet hör vidare skyldigheten att ha lots ombord på vissa fartyg och i vissa farleder.

Sjökortet ingår således som en del i ett omfattande säkerhetssystem. Den kombination av systemets olika delar som är mest lämplig i det enskilda fallet avgörs med hänsyn till de särskilda förhållanden som gäller för resp. farvatten.

I det nu aktuella farvattnet i Södertäljeleden har grundstötning ägt rum med konsekvenser för miljön genom oljeutsläpp. Sjöförklaring har begärts. Vad som har orsakat oljeolyckan kommer härvid att utredas. I det sammanhanget ingår bl. a. att klarlägga om olyckan har samband med uppgifter som finns i sjökortet. Vilka åtgärder som eventuellt bör vidtas får bedömas när resultatet föreligger av den utredning som har begärts.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet för svaret.

Södertäljeleden är, som redan sagts, livligt trafikerad. Där transporteras mycket miljöfarligt gods på olika sätt. Det finns ett mycket säkert och väl organiserat transportsystem för gods till fjärrvärmeverken vid Mälaren. Dessa transporter sker enligt ett för vårt land unikt system. Men det förekommer också i denna farled en lång rad andra transporter av ytterst miljöfarliga varor. Samma förhållande gäller också stora delar av Stockholms skärgård i övrigt.

Vi som bor längs Södertäljeleden är oroliga för våra kuster. Det har framförts utomordentligt allvarliga anklagelser i pressen som på intet sätt har vederlagts. Vi måste därför fråga oss hur det egentligen står till. Jag hade hoppats att i dag få ett besked av statsrådet om hur det förhåller sig med sjökorten för Södertäljeleden, men det har jag tyvärr inte fått.

Det är känt att en del av sjömätningarna är gamla och att en del mätningar gjordes om för ett antal år sedan. Jag vet att sjöfartsverket i går morse kl. 09.00 satte in en motorbåt och det gamla sjömätning-fartyget Nils Strömkröna för att mäta runt grundet Kärringkläppen. Jag

Torsdagen den
10 november 1977

*Om sjökorten för
Södertäljeleden och
Stockholms
skärgård*

måste ändå ställa en del frågor.

I dessa farvatten gjorde man mätningar för ett antal år sedan. Visste man då om det här grundet? Är resultatet av de mätningarna utsatt på sjökortet och meddelat dem som trafikerar den här farleden? Finns det över huvud taget oklara punkter i Södertäljeleden och i andra farleder i Stockholms skärgård? Skall vi behöva leva med risken att det eventuellt på grund av brister i sjökorten kan hända sådana här olyckor igen? Den senaste har fått förödande konsekvenser för ett av våra finaste fritidsområden, som det kommer att ta många år att reparera.

Vidare undrar jag om det inte vore idé att statsrådet – oberoende av hur sjöförklaringen utfaller och oberoende av de allvarliga anklagelser som framförts – för att lugna människorna såg till att man nästa sommar, dvs. nästa sjömätningssäsong, sätter in tillgängliga resurser för att klara upp förhållandena i dessa känsliga skärgårdsleder, så att vi kan få ett klart besked om hur det ligger till med sjösäkerheten och de instrument som finns.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Karl-Erik Strömberg ställde några frågor. Han hade hoppats att få besked av mig i dag rörande tillförlitligheten hos det här aktuella sjökortet och kanske också övriga sjökort över skärgården. Jag kan naturligtvis inte svara på det förrän vi har frågan utredd, och det är en sådan utredning som pågår inom sjöfartsverket på departementets begäran. Det sade jag i svaret, och det är väl ganska klart att jag måste avvakta den utredningen innan jag kan lämna något besked.

Karl-Erik Strömberg frågade också om man kände till grundet och om det var utsatt på kortet. Det får vi svar på när utredningen är verkställd. Han frågade vidare: Finns det flera oklara punkter på kortet över skärgården? Det finns det naturligtvis! Jag kan nämna att när det gäller de 148 sjökort som finns över vattnen runt våra kuster och i de större insjöarna härstammar de äldsta mätningarna från 1879. Sedan har mätningar verkstälts successivt ända fram till 1977. En hel del kort är tillverkade för ganska länge sedan. De äldsta är från 1920-talet, men de är reviderade och moderniserade allteftersom nya mätningar har verkställts.

Det är klart att dessa sjökort måste revideras på nytt med hjälp av moderna mätmetoder. Det är det arbetet som pågår. Sjökartedirektören har en plan för vad man skall göra och var man skall göra dessa insatser, och Stockholms skärgård ligger mycket långt framme i de planerna. Enligt hans uppfattning måste den delen få högsta prioritet vid nyproduktion. Det gör att jag kan svara på den fråga som herr Strömberg senast ställde – ett svar som han ville ha för att lugna människorna. Jag kan alltså säga att man kommer att nyproducera sjökort över detta känsliga område mycket snart.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag noterar vad statsrådet senast sade, nämligen att man nu skall prioritera de här känsliga och besvärliga områdena, och tackar för det med stor tillfredsställelse.

Jag är medveten om att jag inte mot ett statsråd som har suttit ett år kan rikta någon anklagelse rörande sjökorten och ett system som inte är tillförlitligt. Det måste ändå få sägas här nu att det är oroväckande, och att vi som bor i området är oroliga, när statsrådet inte kan säga att systemet är tillfredsställande. Han kan bara ange att man genom nya mätningar skall klara upp hur det är med tillförlitligheten hos sjökorten över de här lederna.

Det går väldigt mycket trafik i dessa leder – mycket av den med miljöfarlig last – och områdena är mycket känsliga, vilket den senaste olyckan visade. Händer det någonting i dessa vatten når de miljöfarliga utsläppen land direkt, eftersom farvattnen är mycket trånga. Jag är djupt oroad över detta, och jag vädjar till statsrådet att han verkligen skall se till att sjömätningarna och arbetet med lederna i Stockholms skärgård – som är hårt trafikerade och mycket miljökänsliga – utförs snabbt. Jag tar fasta på och skall försöka följa upp det löfte som statsrådet gav – att detta arbete skall prioriteras så mycket som möjligt.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Vi vet i dag ingenting om huruvida en bristfällighet i sjökortet hade något samband med olyckan i fråga. Det är ganska naturligt att jag på detta stadium, då utredning pågår, inte kan göra något annat uttalande än det jag har gjort. Däremot vet vi att sjökartedirektören, chefen för sjöfartsverkets sjökortsavdelning, anser att korten över bl. a. Stockholms skärgård är bristfälliga och bör revideras snarast möjligt. Vi vet också att han i sin plan för nymätningar lagt in dem på ett mycket tidigt stadium.

Jag kan inte se att det är mycket att tillägga just i det här skedet av händelseförloppet. Jag är övertygad om att sjöfartsverkets sjökortsavdelning kommer att verkställa detta arbete snarast möjligt oavsett om jag gör något ingripande eller inte.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag har nu fått fram de upplysningar jag ville ha. Jag tackar för dem.

Jag tänker inte försöka pressa statsrådet att säga någonting om den aktuella händelsen som sådan – den skall bli föremål för rättsligt förfarande. Det är helt riktigt att statsrådet vägrar uttala sig om den.

Principfrågan var hur det står till med sjökorten över dessa leder. På den har jag nu indirekt, genom att statsrådet citerade ansvariga personer på vederbörande verk, fått svaret att de inte är tillfredsställande. Det ger ännu större tyngd åt min vädjan till statsrådet att se till att det här

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om sjökorten för
Södertäljeleden och
Stockholms
skärgård*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om principerna för
vägverkets medels-
tilldelning*

snabbt klaras upp. De olyckor som nu har hänt får inte upprepas. Det kan bli ännu värre än det var denna gång.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Om principerna för vägverkets medelstilldelning

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 7 november anmälda fråga, 1977/78:121, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har – med hänvisning till planerad omläggning av trafiken på Södermalm i Stockholm – frågat mig vilka principer som gäller för vägverkets medelstilldelning och om det kan anses rimligt att vägverket styr kommunernas planering mot en majoritets vilja.

Planering, projektering och utbyggnad av vägar och gator inom de områden där kommunerna är väghållare är primärt en kommunal angelägenhet. Det är således kommunerna som upprättar arbetsplaner för de olika väg- och gatuprojekten. Innan man upprättar arbetsplan läggs normalt stadsplan för området enligt bestämmelserna i byggnadslagen. Enligt byggnadslagen har kommunen som bekant planmonopol.

För väg- och gatuprojekt till vilka statsbidrag kan komma i fråga gäller de bestämmelser som anges i kungörelsen om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa kommuner, vilken antagits med stöd av riksdagen. Enligt kungörelsen utgår bidrag till byggande av allmän väg eller av gata som är nödvändig för den allmänna samfärdseln i mån av tillgång på anslagna medel och enligt fastställd fördelningsplan. Vägverket skall granska arbetsplanerna för projekten och ange i vilken utsträckning som de i planerna ingående arbetena är statsbidragsberättigade. Sedan arbetsplan fastställts eller godkänts bestämmer vägverket den preliminära kostnad som skall ligga till grund för beräkning av bidrag till objektet.

Med de bestämmelser som gäller i dessa frågor kan jag inte finna att vägverket skulle kunna styra en kommuns planering mot dess egen vilja.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Bo Turesson för svaret på min fråga. Jag har där tagit upp ett exempel på vad vägverkets principer kan leda till, och det är Söderledens utbyggnad i Stockholms kommun. Men problemet är generellt. Den trafikpolitik som förts och som vägverket gått i spetsen för har entydigt gynnat privatbilismen också i tätorterna, till men för de boende, som drabbats hårt av buller, avgaser och trafikskador. Kollektivtrafiken har däremot försumrats.

Vi hade visserligen häromveckan en debatt om trafikpolitiken, men den skapade ingen klarhet om principerna. Vilken tyngd skall t. ex. miljöskälen ha? I dag kan kommunerna få bidrag till trafikleder men inte till bullerbekämpning.

*Om principerna för
vägverkets medels-
tilldelning*

Jag återgår till det i frågan anförda exemplet, Söderleden, därför att det så klart speglar det totala vansinne som brutit ut när det gäller planeringsprinciperna.

Samtliga partier i Stockholms kommun var tidigare överens om att det – bl. a. av miljöskäl – var nödvändigt att bygga en tunnel för trafiken på Södermalm. Alla var överens om en planlösning som innebar att man utnyttjade de två befintliga broarna över Årstaviken för trafiken söderut. Men då kom vägverket och sade att man måste bygga ytterligare en bro, en tredje bro, för att få bidrag till resten av leden, bl. a. tunneln. Inget parti är för högbron – det framgår av de uttalanden som gjorts, även om det hittills bara är vpk och centern som röstat emot den. Men kommunen är utsatt för utpressning från vägverket – antingen högbro eller inga statsbidrag till Söderleden.

I debatten häromveckan hävdade kommunikationsministern att vid framtida trafikplaneringar måste större hänsyn tas till de samhällsekonomiska konsekvenserna. Jag anser att vägverkets beslut i fallet Söderleden är klart samhällsekonomiskt oansvarigt.

Vidare sade kommunikationsministern att vi inte har råd med några trafikpolitiska reformer exempelvis för de handikappade. Andra regeringsledamöter skyndar till på löpande band och säger att vi inte har råd med en rad nödvändiga samhällsliga reformer för barn och äldre. Då måste jag fråga: Anser verkligen Bo Turesson att en helt onödig högbro för över 100 milj. kr. är viktigare än reformer för handikappade, barn och äldre? Eller får jag tolka svaret så, att vägverket är villigt att släppa kravet på en högbro för bidrag till resten av leden om Stockholms kommun verkligen kräver detta?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Eva Hjelmström har ställt en principiell fråga till mig. Jag har svarat på den. Nu begär hon att jag skall yttra mig om ett aktuellt ärende, vilket jag självfallet är förhindrad att göra, eftersom jag inte har tillgång till sakmaterialet i frågan och eftersom något sådant också strider mot de principer som gäller i denna riksdag.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Låt mig då ställa frågan principiellt. Skall Stockholms kommun eller någon annan kommun alltså inte tvingas bygga någonting som man är motståndare till bara för att få pengar till leder i övrigt? Kan vägverket släppa ett sådant krav som det ställt i detta fall?

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om konkurrens-
kraftiga fraktpriser
på malmbanan*

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Sten-Ove Sundströms* (s) den 11 oktober anmälda fråga, 1977/78:59, och anförde:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig när och i vilken form som jag avser att vidta de åtgärder som skapar konkurrenskraftiga fraktpriser på malmbanan.

Fraktpriserna på malmbanan regleras i ett avtal mellan SJ och LKAB. Regeringen har inte för avsikt att gripa in i detta avtal. Regeringen kommer däremot att pröva frågan om bidrag till LKAB och eventuellt andra företag inom Statsföretagsgruppen för att mildra effekterna av den djupa och långvariga lågkonjunkturen.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på den fråga som jag ställde för fyra veckor sedan.

Bakgrunden till frågan är de allvarliga problem som Norrbottens basindustrier brottas med i dag samt de konsekvenser som de problemen kan föra med sig i det redan nu av arbetslöshet hårt ansatta länet.

LKAB:s stora ekonomiska svårigheter beror bl. a. på den rådande lågkonjunkturen men också till stor del på de orimligt höga kostnaderna för järnvägsfrakterna på malmbanan. Dessa höga kostnader påverkar direkt LKAB:s möjligheter att sälja järnmalmen men kan också påverka bedömningen av värdet i att bryta och exportera andra mineraler.

Indirekt kan frågan om de höga fraktkostnaderna gälla hela gruvbrytningens framtid och malmkommunernas utveckling. Dessutom innebär de höga fraktkostnaderna ett direkt hot mot de 214 arbetare och tjänstemän som är anställda vid malmanläggningarna i Luleå; detta i en kommun som har stora bekymmer med en snabbt ökande arbetslöshet.

Under det senaste året har olika insatser gjorts från LKAB:s och de fackliga organisationernas sida för att fästa regeringens uppmärksamhet på de orimligt höga kostnader som malmfrakterna innebär för LKAB. Frågan har även förts fram genom Norrbottensdelegationen med krav på åtgärder. Men trots alla insatser för att få till stånd ett ingripande från regeringens sida har ingenting gjorts för att rätta till förhållandet. Den passivitet som regeringen visat i för Norrbottens basindustrier viktiga frågor har i detta fall bidragit till att LKAB alltmer styr sin malmexport över Narvik med allt vad det innebär för sysselsättningen i bl. a. Luleåregionen.

Det är klart att det krävs snabba åtgärder för att komma till rätta med de höga fraktkostnaderna. På kort sikt måste det till någon form av stödpengar från statens sida för de här transportererna. Under september månad kunde man bl. a. i Norrbottenstidningarna läsa att statsrådet Turesson hade talat om att regeringen nu kommer att fatta beslut om ett sådant stöd. Enligt dessa tidningsuppgifter skulle det hela vara klart

– det var för LKAB bara att få detta stöd. Av det svar jag nu fått framgår att det skall prövas ytterligare om LKAB skall få detta stöd. Jag tycker att det är synnerligen underligt att denna fråga, trots all den tid och all den möda som lagts ned både av de fackliga organisationerna och på annat håll, inte har kunnat klaras av.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det är riktigt att jag i september i en intervju i radion i Kiruna på en fråga svarade, att om ett statligt företag går med förlust och det inte finns några andra medel att täcka förlusterna med än ett tillskott från statens sida, så måste naturligtvis sådana tillskott ske, om man vill ha företaget kvar.

Hur stor del av underskottet i LKAB:s verksamhet som härrör från fraktkostnaderna, som anses höga på grund av att de blir högre per tonkilometer ju mindre malm som fraktas, kan jag inte svara på. Men jag läste häromdagen en intressant artikel i Norrländska Socialdemokraten där man kallade överpriserna på malmbanan för en myt. Tidningen refererade hur det hade gått till när fraktpriserna fastställdes. Man ansåg att de hade baserats på stora och helst ökande malmtransporter. I artikeln heter det: ”Det avtal, som nu sägs vara ett sätt att suga ut LKAB och Norrbotten, användes först ett år på prov, innan slutligen ett fyraårsavtal tecknades. LKAB spelade ett företagsekonomiskt högt spel och förlorade.”

Detta påverkar självfallet inte den bedömning som regeringen nu skall göra, men det är ett faktum att det var en spekulation i att konjunkturen ständigt skulle gå uppåt och att malmfrakterna ständigt skulle öka. När det inte blev så har, såsom jag nyss sade, kostnaden per tonkilometer blivit betydligt högre än man då räknade med.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Som jag sade i mitt tidigare inlägg krävs det här snabba åtgärder. Jag vill samtidigt erinra om vad kommunikationsminister Turesson sade i måndags, den 7 november, i ett interpellationssvar till Bertil Zachrisson: ”De knappa resurser som stått till förfogande har måst tas i anspråk för att undvika en omfattande arbetslöshet och kapitalförluster. Regeringen har i första hand prioriterat sådana åtgärder som syftar till att undvika arbetslöshet.”

Detta anser jag, herr talman, verkligen vara ett exempel på ett fall där det behövs snabba åtgärder från regeringens sida, just för att undvika arbetslöshet. Här är det i högsta grad fråga om en viktig prioritering. Om det inte ges ett stöd kommer utan tvivel de anställda vid malmbanan och efter malmbanan att känna sin anställningstrygghet hotad.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om styckegodshan-
teringen vid SJ*

Kommunikationsministern BO TURESSON:
Herr talman! Låt mig kort och gott konstatera att jag delar Sten-Ove Sundströms uppfattning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Om styckegodshanteringen vid SJ

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara Gunnar Olssons (s) den 11 oktober anmälda fråga, 1977/78:60, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig om jag anser det rimligt att SJ påbörjar en omläggning av godstransporterna utan att en bedömning görs av konsekvenserna ur samhällsekonomiska synpunkter beträffande kostnader för vägbyggnad, konsekvenser för näringslivet på orter med svagt trafiknät, ökade trafiksäkerhetsrisker och ökade miljöproblem.

Enligt de preliminära skisser till ett nytt system för styckegodshanteringen som, enligt vad jag har erfarit, föreligger inom SJ kommer godset även fortsättningsvis att transporteras med järnvägsvagn mellan terminaler i orter med stor trafik. I regionen runt varje terminal skall godset samlas upp och spridas med bil. Av denna trafik går redan i dag en mycket liten del med järnväg. Därför kommer en förändring av styckegodshanteringen, enligt de preliminära skisser som finns, att innebära endast marginella ökningar av landsvägstransporterna. Jag anser därför att de farhågor som Gunnar Olsson ger uttryck för när det gäller konsekvenserna beträffande kostnaden för vägbyggnad m. m. är betydligt överdrivna.

Jag vill avslutningsvis betona att utredning pågår inom SJ och att något beslut inte är fattat.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Turesson för svaret.

Bakgrunden till min fråga är en uppvaktning från Arvika kommun i början av oktober månad angående SJ:s godsmagasin, som eldhärjades för fyra år sedan och som därefter aldrig återuppbyggts. Vi fick den gången av SJ:s driftledning ett besked, som nära nog chockade oss som deltog i uppvaktningen. SJ framhöll nämligen: Om våra planer går igenom blir det inget godsmagasin i Arvika, därför att vi måste rationalisera och föra över styckegodstrafiken från järnväg till landsväg.

Detta skulle innebära att mellan 1 400 och 1 500 personer, som runt om i landet arbetar med gods, blev utan arbete.

Vi blev vidare upplysta om att de diskussioner som förts med regionala och lokala chefer bedömts såsom positiva. Inom parentes sagt har de tre personalorganisationer som kommer att beröras av den nya organisationen sagt ja till taxeförändringar men inte till att förändra styckegodshanteringen på det sätt som SJ:s ledning nu föreslår.

Torsdagen den
10 november 1977

Om styckegodshandlingen vid SJ

Statsrådet och jag kommer från två grannlän – skogslän – vilka båda har en alltför låg vägstandard. I Värmland har vi alltså kvar 220 mil länsvägar som är grusvägar – eller hela 45 % av det totala vägnätet i länet. Under tjällossningstider på våren brukar vi ha omkring 130 mil länsvägar avstängda 6–8 veckor.

När vi – sedan flottningen praktiskt taget upphört – fått över alla virkestransporter på våra vägar och SJ planerar att flytta över godstransporterna från järnväg till landsväg, är vi fullt på det klara med att vi på sikt kommer att få ett försämrat vägnät. Vi ser följaktligen mycket allvarligt på de signaler som nu har kommit från SJ, i motsats till vad kommunikationsministern anger i sitt svar.

Min fråga i dag gäller närmast huruvida kommunikationsministern är beredd att ge sitt samtycke till den förändring som SJ här så drastiskt ämnar företa. Jag frågar än en gång: Kan det verkligen från samhälls-ekonomisk synpunkt vara vettigt att belasta vårt landsvägsnät med dessa tunga transporter?

Precis som de fackliga representanterna uppfattar jag den här åtgärden, som vi vet kommer till stånd ganska snart, som ingenting annat än ett SJ-diktat i uppenbar strid med den trafikpolitik som vi tidigare pläderat för vad avser godssidan. Om Arvikas godsmagasin, som ändå ligger utefter stambanan, skall skatta åt förgängelsen, kan man fråga sig: Hur kommer det då se ut i landet i övrigt? Har kommunikationsministern i dag någon uppfattning om hur godstrafiken på SJ skall bli i framtiden?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Gunnar Olsson frågade mig om jag skulle samtycka till de planer som f. n. skisseras inom SJ. Det kan jag inte yttra mig om förrän jag sett dem. Jag vill erinra om att det är SJ som beslutar, men frågan kan naturligtvis genom besvär komma under regeringens prövning, och då blir det min tur att ta ställning och föreslå regeringen hur den skall handla. Jag hoppas att Gunnar Olsson har förståelse för att jag inte kan ge något annat besked i dag.

Men jag vidhåller vad jag sade i mitt svar, att med de principer som SJ angivit för den här reformen blir det ganska litet gods som kommer att föras över till landsväg. Det är bara själva spridningen från terminalerna ut till kunderna som skulle ske på landsväg.

Gunnar Olsson erinrade om att man i Värmlands län har mycket kvar att göra beträffande upprustning av vägnätet. Han nämnde att det finns 220 mil grusvägar och att många av dem brukar vara utsatta för tjälskador. Det bör då vara någon liten tröst för Gunnar Olsson att jag nu initierat beläggning av grusvägar i ganska stor omfattning och förstärkning av vägar som är tjälkänsliga. Det bör vara till tröst både för Gunnar Olsson och för landshövdingen i Värmlands län.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om åtgärder för att
förhindra viss
ändrad trafikområ-
desindelning vid SJ*

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag har också uppfattat det senaste som statsrådet var inne på, och det hälsas naturligtvis med tillfredsställelse.

Däremot måste jag nog bestrida att godsmängden är så liten som statsrådet ville göra gällande. Om vi fortfarande tar min egen kommun Arvika som exempel så kan jag nämna att det varje dag går fyra à fem järnvägsagnar med styckegods och ibland ända upp till sju eller åtta, och det bedömer inte vi som litet.

Vidare tror jag att den här frågan har avancerat bra mycket längre än vad statsrådet försöker göra gällande. Från fackets sida anser man sig redan mer eller mindre överkörd. En arbetsgrupp tillsattes den 18 augusti, och trots upprepade påstötningar från facket ägde första sammanträdet rum först den 26 oktober. Vid det sammanträdet ansåg sig de fackliga representanterna stå inför ett fullbordat faktum, och de tycker att frågan inte har hanterats på ett sympatiskt sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 28 Om åtgärder för att förhindra viss ändrad trafikområdesindelning vid SJ

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Margit Sandéhns* (s) den 13 oktober anmälda fråga, 1977/78:67, och anförde:

Herr talman! Margit Sandéhn har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta i syfte att förhindra en indragning av SJ:s trafikområde i Ystad.

SJ har beslutat om sammanläggning av Malmö, Trelleborgs och Ystads trafikområden. Beslutet är fattat efter kontakter med länsstyrelsen samt berörda kommuner, kunder och personalorganisationer. Anledningen till att man funnit det fördelaktigt att slå ihop de tre trafikområdena är att en sådan sammanslagning bl. a. skulle förenkla trafikledningen och underlätta planeringen av bangårdsarbetet i Malmö. SJ bedöms spara ca 1 milj. kr. på denna organisationsförändring. Eftersom senast tillgängliga prognoser för SJ:s resultat pekar på stora underskott detta och nästa budgetår, måste åtgärder vidtas för att sänka kostnaderna. Annars hotar kraven på taxehöjningar och skattefinansiering att bli alltför stora. Det är därför angeläget att genomföra administrativa förändringar som inte leder till försämringar av trafikservicen.

Jag vill avslutningsvis framhålla att det är SJ som har att besluta om hur den lokala verksamheten skall vara organiserad.

MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret, men jag blev verkligen upprörd när jag läste att SJ redan har fattat beslut om sammanläggning av Malmö, Trelleborgs och Ystads trafikområden,

och att detta beslut har fattats så sent som för ett par dagar sedan. Det bevisar vilken nonchalans både departementet och SJ visat genom att fatta detta beslut innan svaret på min fråga hade lämnats. Denna in- dragning kommer att få både sysselsättnings- och servicemässiga konsekvenser för Ystad och Trelleborg. Även i regionalpolitiskt hänseende får den negativ inverkan.

Herr talman! Jag vill ändå fråga kommunikationsministern om inte SJ har att ta några som helst andra hänsyn än ytterst snäva lönsamma sådana.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! SJ skall enligt sin instruktion drivas efter företagsekonomiska grunder. Om andra faktorer, samhällsekonomiska, näringspolitiska, lokaliseringpolitiska eller sociala, skall vägas in i sammanhanget är det regeringen som skall göra detta. Kommer ett ärende av den här arten under regeringens prövning sker en bedömning av alla dessa faktorer, och resultatet av en sammanvägning av dem blir avgörande för beslutet. Om beslutet då går emot SJ, kommer givetvis SJ att hos regeringen begära hemställan hos riksdagen om skattemedel för att täcka den förlust i lönsamhet som man får vidkännas genom att åtgärden inte godkänns.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 29 Om persontrafiken på järnvägssträckan Göteborg–Alvesta, m. m.

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Esse Petterssons* (fp) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:83, och anförde:

Herr talman! Esse Petersson har – under hänvisning till att SJ våren 1978 avser att helt övergå till snälltåg på sträckan Göteborg–Alvesta och att persontrafiken därigenom försvinner från ett antal stationer i området – frågat om jag är beredd att medverka till att persontrafiken på järnväg vid stationerna i de betydande samhällena Hillerstorp, Bor, Horda och Rydaholm kan fortsätta liksom det s. k. skoltåget på morgonen på sträckan Vaggeryd–Värnamo.

Regeringen har redan – efter framställningar från kommunalt håll – vidtagit åtgärder för prövning av SJ:s planer på att dra in järnvägsstationer och tåglägenheter längs de båda nämnda sträckorna.

Vad gäller Göteborg–Borås–Alvesta har sålunda flera kommuner begärt att regeringen skall pröva de aviserade stationsindragningarna från trafikförsörjningssynpunkt. Bl. a. har Värnamo kommun begärt sådan prövning för tre av de nämnda stationsorterna. Kommunernas framställningar är sedan en vecka ute på remiss. Efter remisstidens utgång följer en

Torsdagen den
10 november 1977

*Om persontrafiken
på järnvägssträckan
Göteborg-Alvesta,
m. m.*

ingående beredning i kommunikationsdepartementet. I avvaktan på regeringens ställningstagande är jag inte beredd att göra närmare uttalanden i frågan.

Frågan om indragning av skoltåget Vaggeryd-Värnamo prövas f. n. av SJ:s centralförvaltning efter framställningar från berörda kommuner. I avvaktan på centralförvaltningens ställningstagande och ärendets vidare utveckling kan jag för dagen inte heller i denna fråga göra närmare uttalanden.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret och är speciellt tacksam över att regeringen vidtagit åtgärder för att pröva frågan i dess helhet.

Den fråga av lokal karaktär som jag tagit som exempel har ju en principiell betydelse då den lokalt får ganska svåra konsekvenser för den kollektiva trafiken. Som jag säger i motiveringen till frågan får man sätta in ett antal bussar ifall man skall klara sig utan den spårbundna trafiken. Detta är alltså ingen lösning på de här problemen. Det skulle medföra stora problem när det gäller sträckan Alvesta-Rydaholm-Horda-Bor-Värnamo. Den skolorganisation bl. a. som vi har i Värnamo kommun utnyttjar SJ och dess spårbundna trafik där. Samtidigt är det på gång en ny skolorganisation till hösten 1979, varför det enbart av den anledningen är av stor betydelse att de förbindelser som i dag finns kan vara kvar.

Även om man snabbar upp trafiken så att det blir snälltåg, vilket man i och för sig inte skall se negativt på, borde tågen kunna stanna på mer än ett ställe utmed sträckan. De skulle kunna stanna på de platser som jag poängterat i min fråga. Det gäller inte alla hållplatser där de stannar i dag, utan att det endast blir fler platser än man tänkt sig från SJ:s sida även om man inför just snälltåg. Man skulle också kunna tänka sig att det får gälla vissa av tågen.

När det gäller den andra sträckan, Vaggeryd-Värnamo, är det ju helt uppenbart att kommunen tydligen får sätta in en trafik där, vilket innebär att det inte blir några möjligheter att ta med andra resenärer eftersom SJ har koncession på linjen. Då detta är regionaltrafik frågar man sig: Har de regionala myndigheterna för trafikplaneringen informerats om detta och på vilket sätt?

Som jag nämnde kan man ta upp den principiella sidan från lokal synpunkt. Det gäller beslutet som togs 1963 om företagsekonomiska principer för SJ:s verksamhet. Kan statsrådet aktivt arbeta för att de ersätts med samhällsekonomiska principer?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Samhällsekonomiska synpunkter och argument skall, som jag nämnde alldeles nyss i en replik efter det förra svaret, tas med i bilden när ett sådant här ärende bringas till regeringens prövning. Enligt

Torsdagen den
10 november 1977

*Om persontrafiken
på järnvägssträckan
Göteborg–Alvesta,
m. m.*

gällande regler skall man på SJ-plan bara lägga företagsekonomiska principer till grund för sina framställningar och beslut.

Jag kan nämna att när jag tillträdde det här ämbetet ärvde jag klagomål från ett 80-tal kommuner som rörde av SJ aviserade indragningar vid ca 160 stationer. De ärendena hade i den ordning som riksdagen beslöt 1968 kommit till regeringen för avgörande. I övervägande antalet fall ledde prövningen inom departementet till att SJ på mitt förslag fick ändra eller skjuta på sina planer.

För dagen har vi framställningar från 35 kommuner inne med anledning av SJ:s i år meddelade indragningsplaner. De berör ungefär 60 stationsorter över hela landet. Förändringarna skall träda i kraft med sommartidtabellen 1978. En del av ärendena gäller persontrafik, andra gäller styckegods- eller vagnslasttrafik. Vi kommer att pröva ärendena i samma ordning och med samma noggrannhet som vi gjort under det gångna året med de ärenden som aktualiserades för ett år sedan. Och så småningom kommer regeringen att fatta beslut i de olika detaljärendena.

Jag försäkrar att vi lägger ned ett mycket stort arbete på att verkligen inhämta, ta del av och analysera alla de faktorer som påverkas i de här sammanhangen.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för de försäkringar som kommunikationsministern här gav, när han sade att han kommer att pröva frågan – och dessutom tydligen mycket seriöst – för att kunna få en annan tingens ordning till stånd.

Det är alldeles uppenbart att de principer som nu gäller för SJ:s verksamhet får mycket egendomliga konsekvenser. Då frågar man sig onekligen: Hur länge skall man leva i det trafikpolitiska vakuum som man nu lever i efter 1963 års beslut å ena sidan och 1972 års trafikpolitiska utrednings tillsättande å andra sidan? Den exemplifiering som kommunikationsministern själv gjorde visar ju att han av den tidigare kommunikationsministern fick ärva framställningar från ett 80-tal kommuner och att han alltså haft att ta ställning till frågan om att skjuta eller ändra på SJ:s beslut, samt att det nu ligger inne framställningar från 35 kommuner i samma angelägenhet. Då är det uppenbart att man inte kan lägga ned verksamhet – det borde också vara uppenbart för SJ – förrän det blir klart hur vi ser på den utredning som nu jobbar.

Mot denna bakgrund skulle det enligt min mening vara rimligt att regeringen gav ett generellt direktiv till SJ, att nu får SJ låta bli sådan här klåfingrighet och i stället anpassa sig till vad som diskuteras och kan komma att gälla på området. Ett slutgiltigt ställningstagande får sedan göras i och med att utredningen kommer fram – som jag hoppas – till samhällsekonomiska principer för verksamheten.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om postservicen i
Hedared*

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag vill nog reagera och protestera mot det uttryck som Esse Petersson använder när han säger att SJ vidtar sådana här åtgärder av klåfingrighet. Det är utan tvivel så, att SJ:s ledning har en mycket stark känsla av ansvar för att företaget skall kunna drivas efter företagsekonomiska principer och ge ekonomiska resultat i enlighet med vad denna riksdag enhälligt har beslutat. Det finns ingen möjlighet att ett affärsdrivande verk som SJ skall kunna ha kompetens att lägga in de samhällsekonomiska, sociala, näringspolitiska och andra bedömningar som behövs för en allsidig prövning. SJ har bara att från företagsekonomisk synpunkt bedöma: Är den här trafiken lönsam eller åsamkar den SJ förluster?

Det är SJ:s plikt att tala om detta för regeringen. Sedan har regeringen att göra den mera vittsyftande prövningen.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Man kan tycka vad man vill om uttrycket klåfingrighet, men de många människorna i landet upplever det just som klåfingrighet, när man agerar på det här sättet som SJ gör. Samtidigt som vi i samhällsdebatten hävdar att man måste se samhällsekonomiskt och inte företagsekonomiskt på dessa frågor.

Givetvis kan vi från politisk sida vända detta mot oss själva och säga att det borde vara på tiden att vi politiker inte bara sitter och utreder utan påskyndar den tillsatta utredningen, så att det kan bli en ändring och mera generella bestämmelser. Låt mig fråga: Vill kommunikationsministern aktivt påverka utredningen att skyndsamt lägga fram sitt slutbetänkande just på denna punkt för att man skall få en annan tingens ordning till stånd och slippa pröva varje enskilt fall varje gång?

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag vet och jag kan förstå att många människor uppfattar SJ:s åtgärder negativt och kanske t. o. m. talar om klåfingrighet. Att jag reagerade nyss berodde på att jag anser att ett sådant uttalande av en riksdagsman som här gjordes inte får stå oemotsagt i riksdagens protokoll.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 30 Om postservicen i Hedared

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Hans Nyhages* (m) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:90, och anförde:

Herr talman! Hans Nyhage har frågat mig om jag är villig att medverka till att den av chefen för Göteborgs postregion beslutade förändringen av postanordningen i Hedared ej förverkligas.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om postservicen i
Hedared*

Postverket måste fortlöpande se över sin organisation för att kunna effektivisera och så långt möjligt förbilliga sin verksamhet. Mot bakgrund härav har chefen för Göteborgs postregion beslutat att ersätta poststationen i Hedared med lantbrevbäring. Besvär över beslutet kommer att prövas i postverkets centralförvaltning, varför jag inte kan uttala mig i detta speciella ärende.

Allmänt kan konstateras att lantbrevbäringen är en serviceform som uppskattas mycket av kunderna. Inte minst bland äldre och rörelsehindrade samt bland icke bilburna kunder har lantbrevbäringen vunnit stor popularitet.

Jag vill i sammanhanget också nämna att postverket på senare år i samråd med kommunerna börjat förmedla social service genom lantbrevbärarna. Detta har mött starkt gensvar från kunderna. Servicen omfattar f. n. drygt 90 kommuner med nära 1 200 lantbrevbäringslinjer. Postverket räknar med att denna service om ett eller ett par år skall vara införd på ca 1 500 lantbrevbäringslinjer.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Naturligtvis är jag fullt medveten om att den här frågan inte hör till de stora inrikespolitiska frågorna, men för de människor som den angår är den mycket angelägen, vilket reaktionen på beslutet om nedläggning av poststationen med all tydlighet visar. Frågeinstitutet är ju vår möjlighet att ta upp problem av den här karaktären.

Det förhållandet att det här rör sig om en relativt liten grupp människor får i varje fall enligt min mening inte innebära att deras rättmätiga intressen inte blir beaktade av samhället.

Människorna i bygden känner sin service hotad. I ca 30 hushåll förvärvsarbetar familjemedlemmarna och kommer därför aldrig i kontakt med lantbrevbäringen, utan måste få sin service på en annan poststation.

Hedareds intresseförening har bestämt motsatt sig nedläggningsbeslutet. Man har vid en omfattande namnsamling klart uttalat sig för att man vill ha sin poststation kvar. Kravet är starkt motiverat i en särskild skrivelse.

Det berörda kommunalrådet har uttalat sig *mot* en förändring av postordningen, och kommunstyrelsen i Borås har också motsatt sig denna omläggning.

Trots den massiva reaktionen mot beslutet från de berördas sida framhärdar alltså chefen för Göteborgs postregion med att hålla fast vid sitt beslut, som utslutande är grundat på krasst ekonomiska beräkningar. Enligt en av postkontoret i Borås gjord beräkning skulle ca 27 000 kr. per år stå att vinna på omläggningen. Då förutsätts att utdelningen – omfattande en körsträcka på 23,6 km, distribution i ca 160 brevlådor samt betjäning av ett antal kunder – skall kunna ske på 80 minuter, dvs. i genomsnitt 30 sekunder per hushåll. Det förefaller i varje fall mig vara en alltför optimistisk bedömning.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om skyldighet att
bära hjälm vid
mopedfärd*

Mot denna beräkning står en annan, också den grundad på kalkyler som gjorts av poststationen i Borås, att lantbrevbäringen kostar ca 400 kr. per hushåll, vilket leder till att omläggningen skulle medföra större kostnader än vid ett bibehållande av den nuvarande postordningen.

Det råder alltså klart motsatta uppfattningar även beträffande den ekonomiska sidan av saken, och nog förefaller det mig ganska äventyrligt att fatta ett för de berörda människorna så betydelsefullt beslut på sådana grunder. Dessutom har man från postverkets sida tydligen inte tagit hänsyn till den förväntade utvecklingen i Hedared, innebärande bl. a. att ytterligare ett 50-tal hushåll tillkommer under 1980-talet.

Det finns alltså, herr talman, anledning att ifrågasätta det meningsfulla i en omläggning av postordningen i Hedared. Jag vill därför än en gång vädja till kommunikationsministern att medverka till att det av postverket fattade beslutet omprövas. Som statsrådet påpekade i sitt svar kommer ju besvär över beslutet att prövas vid postverkets centralförvaltning, och jag tycker att jag där ser en möjlighet till omprövning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 31 Om skyldighet att bära hjälm vid mopedfärd

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Elver Jonssons* (fp) den 21 oktober anmälda fråga, 1977/78:92, och anförde:

Herr talman! Elver Jonsson har frågat mig om jag avser att inom kort förelägga riksdagen ett lagförslag innebärande skyldighet att bära hjälm vid mopedfärd.

Jag har tidigare i svar på liknande frågor hänvisat till ett pågående utvecklingsarbete som syftar till att ta fram en skyddshjälm som är särskilt anpassad för mopedister.

Statens trafiksäkerhetsverk har – trots att det nämnda utvecklingsarbetet ännu inte har slutredovisats – hemställt om att en sådan skyldighet som Elver Jonsson syftar på införs. Min avsikt är att föreslå regeringen att besluta om sådana bestämmelser så snart det är möjligt, givetvis under förutsättning att remissbehandlingen av trafiksäkerhetsverkets framställning inte ger anledning till annat ställningstagande.

Slutligen vill jag nämna att ett beslut i frågan torde ligga inom ramen för det bemyndigande att besluta om vägtrafiklagstiftningen som regeringen har fått av riksdagen.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det finns två orsaker till att den ställdes. Den ena är den långa tid som gått utan att riksdagen fått ta del av ett lagförslag från regeringen. Riksdagen har nämligen förutsatt att ett sådant lagförslag

om obligatorium för hjälmanvändning snart skulle komma.

Det som gör att jag är något fundersam är de frågetecken som kommunikationsministern själv radar upp när han säger, att ett sådant förslag skall framläggas, givetvis under förutsättning att remissbehandlingen av trafiksäkerhetsverkets framställning inte ger anledning till annat ställningstagande. Det skulle förvåna mig om remissbehandlingen skulle kunna peka i någon annan riktning med tanke på att Nordiska rådet när det för ganska länge sedan diskuterade denna fråga ställde sig bakom kravet på hjälmobligatorium. När det gäller trafiksäkerhetsorganisationerna har NTF, MHF och andra organisationer ställt sig bakom liknande krav.

Den andra orsaken till min fråga är den dystra verklighet vi har på trafikolycksfallens område. En av orsakerna är, som jag ser det, att hjälm-användning ännu inte har fastställts i lag. Tar vi en mycket aktuell åldersgrupp för mopedkörning, nämligen 15–17-åringarna, finner vi att det bland dem varje år i trafiken dödas 75 personer, varav en stor del i anledning av mopedolyckor. När det gäller svårt skadade så har man i den åldersgruppen fått en ökning under 1970-talet med bortemot 40 %. I samma åldersgrupp är de s. k. lindrigt skadade enligt polisrapporter bortåt 2 000 personer medan andra beräkningar antyder att antalet kanske är fyra gånger så stort.

Åldersgruppen 15–17 år är alltså en mycket utsatt grupp i trafikdöds-sammanhang. Man har där fem gånger så hög dödlighet som femåringarna och nära fyra gånger så hög dödlighet som 65-åringarna. Totalt har åldersgruppen 15–17 år den högsta andelen dödade i trafiken. Mopeden har en stor del av skulden till olyckorna i den gruppen. Till det kommer att en stor ökning inträtt sedan början på 1970-talet när det gäller svårt skadade.

Jag vill ställa en följdfråga till kommunikationsministern: Skulle kommunikationsministern i väntan på att ett lagförslag kan träda i kraft kunna överväga att ge t. ex. trafiksäkerhetsverket i uppdrag att organisera en kampanj för hjälmanvändning vid mopedfärd? För egen del tror jag att det skulle kunna leda till att vi fick färre döda och skadade i samband med trafikolyckor vid mopedkörning. Varje undviken olycka är en så stor vinst mänskligt och ekonomiskt att det finns skäl att göra en kraft-ansträngning på det här området.

Det skulle vara intressant att få statsrådet Turessons kommentar till den delfrågan.

Kommunikationsministern **BO TURESSON:**

Herr talman! Jag försäkrar Elver Jonsson att det inte behöver radas upp några argument för mig. Jag är nämligen helt övertygad om, och det har jag varit länge, att ett hjälmtvång är nödvändigt och mycket viktigt. Men trafiksäkerhetsverket har uppdragit åt en expert att utforma hjälmar som är lättare än de vanliga motorcykelhjälmarna, och då är det viktigt att de blir så konstruerade, att de trots att de är lättare har

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om skyldighet att
bära hjälm vid
mopedfärd*

*Om skyldighet att
bära hjälm vid
mopedfärd*

samma hållfasthet – i annat fall kan den sista villan bli värre än den första. Utredningsarbetet har tagit mycket lång tid, och nu har verket sagt att man inte väntar längre utan tar de resultat som finns, och så har man skrivit till regeringen.

Nästa steg är nu att se till att man får en tidpunkt för ikraftträdandet, som är så vald att det kommer att finnas tillgång på hjälmar i tillräcklig omfattning – det behövs 400 000–500 000 hjälmar. Jag uppskattar att man kan ha en sådan tillgång ungefär till skolstarten nästa höst.

Elver Jonsson var förvånad över att jag kunde tänkas ta hänsyn till remissyttranden – åtminstone verkade det så på hans uttalande. Jag anser att man skall vara mycket noga med att lyssna på vad remissinstanserna säger, och det vore förskräckligt illa om man skulle bestämma sig för en åtgärd innan man har fått in remissyttrandena. Om man inte tänker bry sig om vad remissinstanserna säger är det ingen mening med att besvara dem och be dem yttra sig.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag är naturligtvis medveten om att jag inte behöver övertyga kommunikationsministern om värdet av det här, men på något sätt glappar det när statsrådet bekänner sig till nödvändigheten men ändå tycker att man skall skynda långsamt. Svaret från herr Turesson om att trafiksäkerhetsverket utan att nu avvakta ytterligare rön ändå säger att någonting måste göras tyder väl på att vår otålighet har ett visst berättigande.

Jag skulle vilja säga ett par saker när det gäller att få fram vad man kallar "en lämplig hjälm", både från trafiksäkerhetssynpunkt och från synpunkten att få hjälmen något så när prismässigt tilltalande. Det är som statsrådet sade, att det har getts i uppdrag åt experterna att få fram normer för mopedhjälm. Det intryck man får av de underhandsrapporter i ärendet som går att få är att det har stått förskräckligt stilla. Det har efter vad jag förstår jobbats rätt dåligt. Det är viktigt att slå fast att en sådan här lag måste komma, och jag noterar att den rimligtvis bör komma senast nästa höst. Jag tolkar herr Turessons svar så.

När det gäller attityden till remissvar så är det naturligtvis helt riktigt som herr Turesson säger, att man skall invänta dem. Men i den här frågan har väl remissinstanserna varit ute och svarat innan de blev tillfrågade, och de har nog inte så mycket nytt att tillföra. Jag hoppas att kommunikationsdepartementet och ministern där snabbt kan komma med ett förslag till riksdagen och jag är övertygad om att vi kommer att ta ett sådant förslag.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Eftersom tiden inte räckte till förra gången att svara på sista frågan som Elver Jonsson framställde, vill jag för att inte vara oartig nämna att trafiksäkerhetsverket har haft kampanjer för att stimulera mopedister att använda hjälm både 1976 och 1977. Jag förutsätter att om

en lag om hjälm tvång skall träda i kraft nästa höst kommer den kampanjverksamheten att fortsätta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 32 Om förbud mot omkörning av skolskjutsar

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Björn Molins* (fp) den 25 oktober anmälda fråga, 1977/78:98, och anförde:

Herr talman! Björn Molin har fråga mig om jag vill medverka till att man i Sverige inför ett absolut förbud mot omkörning av skolskjutsar på samma sätt som skett i vissa andra stater.

Jag utgår ifrån att Björn Molin i sin fråga avser förbud mot omkörning av skolskjuts som har stannat för av- eller påstigning.

Frågan om införande av förbud mot att passera en stillastående skolskjuts övervägs f. n. av trafiksäkerhetsutredningen. Resultatet av utredningens arbete bör avvaktas, och jag är därför i dag inte beredd att ta ställning till frågan om ett förbud.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Vi har i allmänhet kommit långt i Sverige när det gäller trafiksäkerheten, och kommunikationsministern har själv bidragit till det. På just den här punkten tror jag dock att vi skulle kunna ta ytterligare ett steg för att förbättra trafiksäkerheten. Det är sällan, tycker jag, som man blir så upprörd som när man får veta att ett barn på hemväg från skolan till sitt hem och sina kamrater blir skadat eller i värsta fall dödat i trafiken. Det är därför som jag har ställt frågan, om man inte bör bestämma sig för ett absolut förbud mot omkörning av skolskjutsar som har stannat på själva vägbanan – det gäller inte i de fall då de har möjlighet att köra in vid sidan av vägen.

En sådan åtgärd skulle ju inte dra nämnvärt stora kostnader eller energi, vilket annars är bekymren när åtgärder skall vidtas på trafikområdet, eftersom vi har ont om både pengar och energi kommer ju annars de avvägningarna alltid in.

Jag förstår naturligtvis att kommunikationsministern i avvaktan på utredningens resultat inte i dag vill ge ett besked, men jag har med den här frågan velat vidarebefordra en opinion som finns om att man här skall gå in med ett absolut förbud.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Om förbud mot
omkörning av
skolskjutsar*

Torsdagen den
10 november 1977

*Om innebörden av
uttalande rörande
de politiska
ungdomsförbun-
dens medverkan i
skolan*

§ 33 Om innebörden av uttalande rörande de politiska ungdomsförbundens medverkan i skolan

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Lena Hjelm-Walléns* (s) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:89, och anförde:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig vad jag menar med att kalla de politiska ungdomsförbundens medverkan i skolan för "politisk indoktrinering".

I riksdagsbeslut om SIA-reformen fastslås att skolans roll och ansvar genom förslaget om samlad skoldag vidgas. Det bör under skoldagen vara möjligt för eleverna att få delta i och pröva olika föreningars och folkrörelsers verksamhet. "De villkor som uppställs för verksamheten under skoldagen i mål och riktlinjer för skolans arbete anger den ram inom vilken föreningar och organisationer får verka på egna villkor." (UbU 1975/76:30.)

I skolförordningen och läroplanen för grundskolan anges riktlinjerna för verksamheten. I läroplanen heter det t. ex.: "Undervisningen skall vara objektiv, dvs. saklig och allsidig --- Kravet på allsidighet blir särskilt aktuellt, när det gäller att skildra livsåskådningar, ideologier, värderingar och över huvud taget kontroversiella sunpunkter."

Vidare sägs det i skolförordningens 5 kap. 1 §: "Arbetet i grundskolan anpassas efter elevernas ålder samt varje elevs förutsättningar." I läroplanen finner vi följande uttalande: "Inom de gränser och med de förutsättningar, som läroplanen anger, bör valet av lärostoff och verksamhet i undervisningen ske med hänsyn till elevens utvecklingsnivå och erfarenhetsbakgrund." Kursplanerna för ämnen i olika årskurser har sin grund i ett beaktande av elevernas mognad. Ett mera systematiskt studium av samhällets uppbyggnad och det demokratiska samhällsskicket sker således först i årskurs 7 och därefter.

Det ankommer på skolstyrelsen och skolans ledning att tillse att medverkan av föreningar i skolarbetet sker på ett sådant sätt att kraven på saklighet och allsidighet tillgodoses. Många olika föreningar måste ges tillfälle att delta och kompletterande verksamhet anordnas för att undvika eventuell ensidighet. Politisk information förekommer enligt läroplanen i någon nämnvärd omfattning först fr. o. m. årskurs 7. Detta har också inneburit att de politiska ungdomsförbunden inte regelmässigt deltar i undervisningen förrän på högstadiet. Detta är en praxis som enligt min uppfattning är riktig och som bör gälla även fortsättningsvis.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga, även om det inte var så särskilt mycket till svar, utan snarare en innantilläsning ur vad skolförordning, läroplaner och utskottsbetänkande säger. Min fråga avsåg inte vad som finns att läsa i officiella skrifter. Det är självklart att kraven på allsidighet skall upprätthållas i undervisningen. Lika självklart är att skolarbetet skall anpassas till elevens utvecklingsnivå och erfarenhets-

bakgrund. Det behöver vi inte diskutera.

Min fråga gällde heller inte Britt Mogårds syn på den praxis som utbildats beträffande när och hur ungdomsförbunden medverkar i undervisningen. Jag ifrågasatte inte denna praxis i min fråga.

Vad min fråga gällde var Britt Mogårds häpnadsväckande benämning på politiska ungdomsförbunds medverkan i skolan. Enligt ett pressmeddelande från utbildningsdepartementet med utdrag ur ett tal av Britt Mogård betecknas denna medverkan som "politisk indoktrinering". Eftersom detta finns utskrivet i ett pressmeddelande kan det inte ses som ett förfluet ord. Något måste väl det ansvariga statsrådet ha menat med den beteckningen. Jag – liksom jag förmodar de politiska ungdomsförbunden – skulle bra gärna vilja veta: Vad?

Under de senaste åren har skolan och de politiska ungdomsförbunden närmat sig varandra. På många håll har ett förtroendefullt samarbete kommit till stånd. Eleverna har fått möta representanter för de politiska ungdomsförbunden direkt i undervisningen, något som är mycket positivt.

Ungdomsförbundens medverkan syftar till att bidra till en saklig och allsidig information om samhällsorienteringen, att främja politisk debatt bland eleverna och att stimulera eleverna till engagemang i politiskt arbete.

Det är alltså en sådan verksamhet som det ansvariga statsrådet kallar "politisk indoktrinering". Jag tycker det är att föra utvecklingen tillbaka årtal. Jag undrar: Var detta avsikten?

I så fall skiljer sig skolministerns syn på de politiska ungdomsförbundens medverkan avsevärt från gällande mål och riktlinjer för grundskolan och gymnasieskolan.

Jag menar nog att Britt Mogård bör göra ett nytt försök att besvara frågan vad hon menar med politisk indoktrinering i skolan. Vore det inte lämpligast med ett rejält avståndstagande från den beteckningen?

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! På många håll – inte minst från föräldrar – har man mött SIA-reformen med utpräglad misstro. Den utvidgade samverkan mellan skolan och samhället, bl. a. med föreningslivets medverkan i skolan, fruktar man skall innebära att barnet utsätts för obehörig påverkan. Det bådar inte gott för SIA-skolan; utan ett förtroendefullt samarbete mellan skola och hem lär vi inte få till stånd den förbättring av skolans inre arbete som reformen åsyftar.

Lika väl som jag finner det naturligt och riktigt att ungdomar på högstadiet får kontakt med och kännedom om den partipolitiska verksamheten i samhället, lika väl anser jag att läroplanens föreskrifter om att skolan skall anpassa verkligheten efter elevens ålder och mognad är viktiga. Den uppfattningen torde delas av de allra flesta, och jag uppfattade Lena Hjelm-Walléns anförande på samma sätt.

Oron bland föräldrarna förstärks när man i socialdemokratiska kvin-

Torsdagen den
10 november 1977

*Om innebörden av
uttalande rörande
de politiska
ungdomsförbun-
dens medverkan i
skolan*

noförbundets tidning Morgonbris får läsa följande: "För det är ju så att medan man bakar bullar, syr lapptäcken, diskuterar heminredning, fiskar, fotograferar eller vad det nu är man gör i gruppen – så pratar man ju med varandra. --- det kan ge eleverna en rejäl chans att lära känna de värderingar vi har inom arbetarrörelsen."

Jag erinrar ännu en gång om vad som står i läroplanen, t. ex. om att lära eleverna att hysa aktning för varje slag av väl utfört arbete och därmed bidra till att utjämna skillnader i värderingar av olika yrken och av människors olika arbetsinsatser. Det lika väl som "innebörden av begrepp som rättvisa, ärlighet, hänsyn och tolerans och om konsekvenserna av brott mot lagar och föreskrifter" står vi i alla partier bakom. Värderingar därutöver inom arbetarrörelsen eller andra partier hör till partipolitisk verksamhet och bör enligt min bestämda mening inte i skolan förmedlas till barn, allra minst medan man bakar bullar. Jag hoppas därför att Lena Hjelm-Wallén vill ta avstånd från det citerade uttalandet.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Britt Mogård svarar fortfarande inte på den fråga som ställdes – och det är ju det ett statsråd skall göra när man ställer frågor i riksdagen.

En annan diskussionspunkt som Britt Mogård nu tar upp är huruvida man kan omge sig med politiska värderingar när man bakar bullar. Det tror jag visst man kan. Jag tror att vi i våra kontakter med barn ständigt förmedlar en massa värderingar. Vi från arbetarrörelsen har våra värderingar, ni från konservativa partier och rörelser har era idéer. Dem förmedlar vi vare sig vi vill eller inte. Det skall vi inte på något sätt sopa under mattan – det måste fram, diskuteras och kritiskt granskas.

Jag vill fortfarande ha svar på den fråga jag ställde, Britt Mogård. Vad menar Britt Mogård med att det är fråga om politisk indoktrinering när de politiska ungdomsförbunden medverkar i skolan?

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Ett förtroende från samhällets sida gentemot föreningslivet, inkl. politiska organisationer, förutsätter ett ansvar från organisationernas sida. Jag tycker att det är oansvarigt att säga så som man sagt i Morgonbris, och jag noterar att Lena Hjelm-Wallén inte tar avstånd från det uttalandet.

Följande sade jag i Nacka den 11 oktober: Ett mera systematiskt studium av samhällets uppbyggnad sker först i årskurs 7, och eleverna kan först då anses mogna att göra en egen bedömning av de skilda politiska uppfattningarna i vårt land. För de flesta föräldrar framstår det också som synnerligen stötande att elever under 13 år i skolan utsätts för någonting som kan betecknas som politisk indoktrinering.

Jag menar att politiska ungdomsorganisationer självfallet kan medverka i skolan även på låg- och mellanstadiet men då med annan verksamhet, inte med partipolitisk verksamhet.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om utbyggnad av
den yrkesinriktade
gymnasiala
utbildningen i
Västeråsregionen*

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag förstår inte hur det skulle gå till om människor som har en aktiv politisk inställning skulle kunna så hundraprocentigt avskärma den att de inte påverkade andra människor vid samtal och i annan verksamhet, som Britt Mogård säger. Det är förvånansvärt att en person som själv har ett politiskt uppdrag på så hög nivå kan ha den inställningen.

Det vore välgörande för debatten om Britt Mogård kunde ta avstånd från orden "politisk indoktrinering". Med dessa ord har Britt Mogård misstänkliggjort hela verksamheten, inte specifikt den på låg- och mellanstadiet utan även där de politiska ungdomsförbunden i dag vill vara med och skall vara med, nämligen på högstadiet och i gymnasieskolan. Också där har verksamheten med medverkan från de politiska ungdomsförbunden blivit misstänkliggjord genom Britt Mogårds yttrande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 34 Om utbyggnad av den yrkesinriktade gymnasiala utbildningen i Västeråsregionen

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Roland Sundgrens* (s) den 25 oktober anmälda fråga, 1977/78:101, och anförde:

Herr talman! Roland Sundgren har frågat mig om jag är beredd att vidta extraordinära åtgärder för att Wenströmska skolan i Västerås skall kunna byggas, eftersom behovet av grundläggande yrkesutbildning för yngre arbetskraft och sysselsättning av byggnadsarbetare är mycket stort i regionen.

Förutom den reguljära investeringsramen för skolbyggnader har regeringen vid två tillfällen denna höst ställt medel till förfogande för ytterligare skolbyggnadsobjekt. Dessa extra ramar uppgår till sammanlagt 130 milj. kr. och har tillkommit för att förbättra sysselsättningsläget för byggnadsarbetare i olika regioner. Härtill kommer en rad byggnadsobjekt på andra områden än skolans. Regeringen har därvid prioriterat regioner där sysselsättningsläget för byggnadsarbetare är särskilt allvarligt.

Regeringen följer ingående utvecklingen på byggarbetsmarknaden och är beredd att vidta ytterligare åtgärder om så skulle visa sig erforderligt.

Investeringsanslaget för skolbyggnader för budgetåret 1978/79 bereds f. n. inom regeringskansliet i det reguljära budgetarbetet. Enligt vad jag har erfärit prioriterar skolöverstyrelsen Wenströmska skolan högt bland skolbyggnadsobjekt som avses bli påbörjade budgetåret 1978/79.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Mogård för svaret. Jag hade dock hoppats att jag i dag skulle ha kunnat få ett klart besked av statsrådet

Torsdagen den
10 november 1977

*Om utbyggnad av
den yrkesinriktade
gymnasiala
utbildningen i
Västeråsregionen*

om att tillstånd att sätta i gång arbetet med Wenströmska skolan skulle kunna lämnas under den närmaste tiden. Det är nämligen riktigt som statsrådet säger, att skolöverstyrelsen högt prioriterar den här skolan. Det har den gjort länge. Västerås kommun har också kommit mycket långt i planerings- och förberedelsearbetet, eftersom man var helt säker på att få starta det här skolbygget under innevarande vinter.

När det olyckliga förslaget i våras lades fram av regeringen och som innebar att man skar ned skolbyggnadsramen med 60 milj. kr. – trots att riksdagen bara några veckor tidigare enhälligt gett regeringen bemyndigande att öka skolbyggnadsramen – blev oron stor i många kommuner, också i Västerås. Man såg sig nödsakad att vid halvårsskiftet i år avbryta konsultarbetet, som kostade tusentals kronor om dagen. Inte heller i dag går det att få något besked, utan allt det viktiga förberedelsearbetet får ligga nere och oron växer.

Britt Mogård säger att man ingående följer utvecklingen av byggarbetsmarknaden och är beredd att vidta ytterligare åtgärder om så skulle visa sig erforderligt. Det är erforderligt, därför att oron växer bland byggnadsarbetarna i Västeråsregionen. Enligt länsarbetsnämnden i Västmanland befarar man en arbetslöshet bland byggnadsarbetarna i Västerås på mellan 500 och 600 personer under första kvartalet 1978. Den siffran förutsätter att nu kända och medgivna objekt kommer till stånd utan större störningar. Man har räknat med att vissa s. k. avgiftsobjekt kan få dispens och komma i gång. Om inte det lyckas kan man räkna med ytterligare ca 100 arbetslösa byggnadsarbetare. Det kommer då totalt att röra sig om 600–700.

Mot bakgrund av den här förväntade byggarbetslösheten är det alltså angeläget att man snarast får ett besked att byggandet av Wenströmska skolan får starta. Eftersom statsrådet säger i sitt svar att man är beredd att vidta extraordinära insatser där sysselsättningsläget för byggnadsarbetare väntas bli särskilt bekymmersamt borde det inte vara så svårt för regeringen att besluta i den här frågan.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Fördelningen av byggnadstillstånd till skolbyggnadsobjekt har vid de två senaste tillfällena skett helt och hållet efter arbetsmarknadsstyrelsens bedömning. Det är självklart att läget på byggarbetsmarknaden snabbt kan förändras och försämrats. Därför studerar vi f. n. arbetsmarknadsläget i olika regioner, inbegripet U-län och Västerås. Jag kan inte för dagen säga annat än att vi är beredda att vidta ytterligare åtgärder om så skulle visa sig erforderligt.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag har varit i kontakt med länsarbetsnämnden under de senaste dagarna. De bedömningar som man gjorde i slutet på september – och gav arbetsmarknadsstyrelsen besked om – har slagit in. Läget har kanske t. o. m. blivit ännu sämre än beräknat. Visserligen har det nu

varit bra väder för anläggningsarbetare, asfaltarbetare m. fl. Det har gjort att de ännu inte i någon större utsträckning anmält sig som arbetslösa. Men man räknar med att redan i december, framåt jul, ha över 200 arbetslösa byggarbetare i Västerås.

Mot denna bakgrund hoppas jag att det blir enkelt för regeringen att snabbt fatta beslut i denna fråga. Den här skolan skulle fylla ett mycket stort behov, inte minst med tanke på att vi i Västmanland har stora ungdomskullar, som uppnår 16 års ålder under de närmaste fyra fem åren. Detta gör det så angeläget att SÖ prioriterar det här skolbygget. Dessutom har vi, som sagt, att förvänta en hög byggarbetslöshet.

Jag hoppas verkligen att regeringen snart kan lämna ett besked om igångsättande av den här skolan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 35 Om utvidgning av det svenska territorialhavet

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Sture Ericsons* (s) den 27 oktober anmälda fråga, 1977/78:109, och anförde:

Herr talman! Sture Ericson har frågat mig om regeringen avser att före årsskiftet utvidga det svenska territorialhavet till tolv nautiska mil.

Jag vill till en början erinra om att regeringen efter bemyndigande av riksdagen har beslutat att utvidga den svenska fiskezonen från årsskiftet. Som ett led i genomförandet av detta beslut förs under hösten en rad förhandlingar med andra stater. Regeringen har inte ansett det lämpligt att samtidigt också aktualisera frågan om en utvidgning av territorialhavet. En sammankoppling av de båda frågorna skulle nämligen kunna försvåra och försena arbetet med utvidgningen av fiskezonen. Med hänsyn härtill avser regeringen att först senare ta ställning till frågan om en utvidgning av territorialhavet.

När det gäller sambandet mellan utvidgningen av territorialhavet och de svensk-sovjetiska förhandlingarna om avgränsningen av fiskezonen vill jag framhålla följande. Sverige har redan i dag en fiskezon om tolv nautiska mil, bl. a. runt Gotland, och denna fiskezon är accepterad och respekterad av alla stater i vår närhet, inkl. Sovjetunionen. Det är därför uteslutet att det i en sådan grå zon som Sture Ericson åsyftar skulle komma att ingå något område som ligger innanför tolv milsgränsen. En utvidgning av territorialhavet skulle alltså inte få den betydelse för de svensk-sovjetiska förhandlingarna som Sture Ericson tänker sig.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Bakgrunden är att riksdagen den 16 december i fjol biföll en socialdemokratisk motion som rekommenderade en utvidgning av territorialhavet till 12 nautiska mil. Ett enhälligt utrikesutskott anbefalldes att

Torsdagen den
10 november 1977

*Om utvidgning av
det svenska
territorialhavet*

frågan om en utvidgning skulle bli föremål för regeringens positiva och skyndsamma prövning.

I den skriftliga motiveringen till min fråga hänvisade jag till de diskussioner som nu förs om fiskezonerna. Sedan riksdagsbeslutet om territorialhavet fattades har riksdagen den 4 juni bemyndigat regeringen att införa svensk fiskezon ut till mittlinjen. Regeringen beslutade den 11 augusti att från den 1 januari 1978 etablera en sådan fiskezon i Östersjön.

Formellt är frågan om territorialhavet fristående från fiskezonfrågan. Reformen kan vidtas utan förhandlingar med andra stater och kan demonstrera beslutsamhet, om den görs *nu*. Det skulle visa att vi menar allvar. I en ledare i Sveriges Flotta för september i år sägs: "Ett utvidgat territorialhav kommer dessutom att skänka en väsentligt bättre bas för övervakning och kontroll ute i fiskezonen."

Nu säger utrikesministern i sitt svar att en utvidgning av territorialhavet skulle kunna försvåra och försena arbetet med en utvidgning av fiskezonen. Försena – på vilket sätt? Utvidgningen skall ju ske vid årsskiftet!

Regeringen avser vidare, säger utrikesministern, att först senare ta ställning till frågan om en utvidgning av territorialhavet. När? En enhällig riksdag har sagt att man bör göra det skyndsamt.

Sedan FN:s havsrättsförhandlingar även i år blivit i det närmaste resultatlösa finns det inte skäl att vänta längre med beslut om territorialhavet.

När den gotländska "fiskegränskommittén" i måndags, den 7 november, uppväktade regeringen fick de tala med statssekreteraren i jordbruksdepartementet Per Erik Eliasson. Enligt referat i moderata Gotlands Allihanda ställde statssekreteraren en märklig motfråga till de uppväktande: "Han undrade vad vi skulle göra om ryssarna gick över mittlinjen med kanonbåtar?"

Om det är sådana egendomliga funderingar som sysselsätter regeringen finns det ju dubbel anledning att se till att territorialhavet blir tolv sjömil före årsskiftet, så att den grå zonen går åtminstone så långt från Gotlands kust.

Har utrikesministern någon kommentar till statssekreterare Eliassons mycket märkliga utspel i måndags?

Utrikesutskottet skrev i fjol höst: "Det kan också för svenska miljövärdintressen vara fördelaktigt att ha full kontroll över ett bredare territorialhav än hittills, särskilt med tanke på de oljeutsläpp som förekommer och riskerna för allt större tankfartygshaverier."

Den miljöförstörelse som ett ryskt tankfartyg nyligen ställde till med i Stockholms skärgård hade, om haveriet skett utanför den nuvarande fyramilsgränsen, förmodligen handlagts *ännu* sämre från svensk sida.

Tolvmilsgränsen brådskar!

Torsdagen den
10 november 1977

*Om utvidgning av
det svenska
territorialhavet*

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Regeringen tar med stort allvar de uppdrag som den får från riksdagen, och det är självklart att vi försöker utföra dem. Men det är också vår uppgift att sammanväga de olika uppdragen, så att vi får bästa möjliga slutresultat.

När riksdagen för snart ett år sedan fattade beslutet om utvidgning av det svenska territorialhavet hade regeringen redan påbörjat vissa utredningar för att klarlägga skälen för och emot en sådan utvidgning och konsekvenserna av den. Dessa utredningar, som man i utskottsbetänkandet också förutskickade skulle göras, är nu avslutade och vi har alltså en bättre grund för ett beslut än vi hade tidigare.

Samtidigt måste vi ta i beaktande den irritation som skulle kunna uppkomma om vi utvidgar territorialhavet samtidigt som vi är inne i så känsliga förhandlingar som en utvidgning av fiskezonen de facto är. Vi har ansett att det är utvidgningen av fiskezonen som är det mest brådskande, eftersom den är en livsnödvändighet för den svenska fiskerinäringen. Det är den bedömningen vi har gjort.

Även om vi inte ser särskilt optimistiskt på möjligheterna till framgång vid den havsrättskonferens som skall hållas i vår, har vi ändå bedömt det så, att det finns skäl att se vad som kan komma ut av den – om det eventuellt blir en ny havsrättskonvention. I annat fall kommer vi att vidta åtgärder när fiskeförhandlingarna är avslutade.

Vi bör också ta hänsyn till vår omvärld. Östersjöstaterna har ännu inte gjort denna utvidgning, med undantag för Sovjetunionen som för länge sedan gjorde den.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det besked som utrikesministern lämnar tyder på att vi får vänta till någon gång nästa höst innan något beslut kommer i den fråga som riksdagen har sagt skall behandlas skyndsamt. Riksdagen har också uttalat sig om hur man skall bedöma resultatet av havsrättskonferensens arbete. Det överensstämmer såvitt jag förstår inte med den handlingslinje som regeringen nu har valt. Om vi har tolv nautiska mils territorialhav vid årsskiftet kommer vårt rättsläge att vara likvärdigt med Sovjetunionens, och det är värdefullt.

Jag tycker det är egendomligt att utrikesministern inte tar upp det uttalande som statssekreterare Eliasson gjorde den 7 november, när han undrade vad vi skall göra om ryssarna går över mittlinjen med kanonbåtar. Det måste väl regeringen ändå ha tänkt över före den 11 augusti, då man bestämde sig för att från årsskiftet hävda svensk fiskezon från mittlinjen. Att göra sådana ängsliga uttalanden som statssekreterare Eliasson har gjort är väl ändå att inbjuda till kanonbåtsbesök efter den 1 januari?

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag tror det är en god regel att inte kommentera tidningsuttalanden av personer som man inte har fått höra i ett ärende.

Torsdagen den
10 november 1977

*Om utvidgning av
det svenska
territorialhavet*

Jag föredrar att kommentera sådant som har blivit verifierat.

När det gäller övervakningen av våra fiskegränser och ett eventuellt utvidgat territorialhav är Sture Ericson väl medveten om på vilket sätt vi skyddar våra kuster. Så kommer vi också framgent att handla oavsett andra länders tillvägagångssätt. Vi hoppas att de också kommer att följa de traditionella formerna.

Jag sade inte att vi kanske måste vänta med en utvidgning till nästa höst. Jag sade bara att vi måste beakta vad som eventuellt kommer till våren. Det kan mycket väl hända att vi, sedan fiskezonsförhandlingarna har avslutats, bedömer det så, att vi bör göra en utvidgning av territorialhavet redan tidigare.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! En utvidgning av det svenska territorialhavet till tolv sjömil kommer att förstärka den svenska förhandlingspositionen, inte att försvaga den. Det kommer att klargöra att den av Sovjetunionen föreslagna mittlinjen är helt orealistisk.

Vad som har hänt de senaste dagarna bör väl påminna oss om hur viktig miljövårdsaspekten är i sammanhanget. Hade den sovjetiska tankbåten gått på grund fyra sjömil utanför svenska kusten, hade vi haft en miljökatastrof utan att svenska myndigheter över huvud taget hade kunnat ingripa. Nu ingrep de för sent i alla fall.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 36 Anmälades och bordlades

Propositioner

1977/78:31 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden

1977/78:40 om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling

1977/78:41 om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) m. m.

1977/78:47 om åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin

1977/78:48 om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun

1977/78:50 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612), m. m.

1977/78:57 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland

1977/78:60 om ändrade skatteregler för aktiefonder, m. m.

1977/78:61 om ökat stöd till barnfamiljerna m. m.

§ 37 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:29 av *Hans Alsén m. fl.*

1977/78:30 av *Inger Lindquist och Håkan Winberg*

med anledning av propositionen 1977/78:1 om ändring i patentlagen (1967:837), m. m.

1977/78:31 av *Gunilla André m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m.

1977/78:32 av *Rune Carlstein* och *Gördis Hörnlund*

med anledning av propositionen 1977/78:42 om åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet

Nr 24

Torsdagen den
10 november 1977

*Anmälan av
interpellationer*

§ 38 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 10 november

1977/78:65 av *Per Bergman* (s) till bostadsministern om sammanläggning av statens planverk och bostadsstyrelsen:

Byggadministrationsutredningen lade i maj 1976 i sitt betänkande Bostadsverket, samordning – decentralisering (SOU 1976:26) fram förslag rörande ansvarsfördelning och organisation för uppgifter inom bostadspolitik, fysisk planering och byggnadsväsen. Förslagen innebar bl. a. att bostadsstyrelsen och statens planverk läggs samman till ett verk. Betänkandet har remissbehandlats.

Den 12 december 1976 uppgavs i en tidningsartikel att sammanslagningen av verken skulle komma att skjutas på framtiden, bl. a. med hänsyn till delningen av uppgifterna inom bostadsdepartementet på två statsråd. I senaste budgetpropositionen angavs att förslagen då bereddes inom bostadsdepartementet. Därefter har veterligen inte gjorts något offentligt uttalande från regeringshåll i ämnet. Avlämnad propositionsförteckning tydde inte heller på att förslag kommer att avges i höst.

Bostadsstyrelsens petita för nästa budgetår innehåller uppgiften att styrelsen under nästa år flyttar till nya lokaler. Enligt planverkets motsvarande petita stöder verket fortfarande grundtankarna på en sammanslagning enligt utredningsförslaget men föreslår också organisatoriska förändringar för det fall att förslaget inte genomförs.

I sammanhanget kan erinras om att på motsvarande grunder ett sammanhållet planerings- och bostadsdepartement föreslogs i motionen 1972:1430 (fp). Civilutskottet (CU 1972:18) noterade att fördelningen av ärenden departementen emellan inte låg under riksdagens prövning. Förslaget avstyrktes därför utan prövning av dess sakliga grund. Utskottet anförde dock enhälligt att "riksdagens uppfattning i fråga om det bakomliggande samordningsintresset har fått uttryck bl. a. i riksdagsstadgans regler om utskottsorganisationen". Det av föregående regering till-

Torsdagen den
10 november 1977

*Anmälan av
interpellationer*

skapade bostadsdepartementet organiserades efter motsvarande grundtankar.

Ett ställningstagande i organisationsfrågan är av uppenbart intresse inte endast för berörda verk utan också för riksdagen. Jag anhåller därför att till bostadsministern få ställa följande frågor:

1. Avser statsrådet att förorda att regeringen föreslår riksdagen att statens planverk och bostadsstyrelsen läggs samman till ett verk?

2. Avser statsrådet, för det fall att sådant förslag inte förläggs riksdagen, att i samband med budgetpropositionen ändock redogöra för regeringens överväganden i ämnet?

1977/78:66 av *Lars Henrikson* (s) till industriministern om sysselsättnings-situationen i Linköping:

Sysselsättningssituationen i Linköping har sedan avsevärd tid varit föremål för uppmärksamhet. Ett skäl härtill har bl. a. varit det stora beroendet av försvarspolitiska beslut som är utmärkande för kommunen.

Strävan har varit att söka medverka till att på sikt öka olika slag av civila verksamheter. Särskilt angeläget har man bedömt att kunna öka den civila industriproduktionen.

Den 31 maj 1974 tillsatte dåvarande industriministern, statsrådet Johansson, en arbetsgrupp med uppgift att bevaka sysselsättningen i Linköping samt föreslå lämpliga åtgärder för att främja densamma. Landshövdingen i Östergötlands län Per Eckerberg är ordförande i arbetsgruppen och i densamma ingår företrädare för departement och centrala myndigheter liksom för länsorgan och fackliga organisationer.

Arbetsgruppen har framlagt olika förslag i syfte att differentiera arbetsmarknaden i området och tillföra området mer civil produktion. En diskussionspromemoria upptagande ett antal förslag har utarbetats. Utgångspunkten för förslagen är att bygga på de särskilda resurser som finns i Linköping i form av högkvalificerad teknisk industri, hög utbildning och en god serviceutrustning.

I Linköping har förenade fabriksverken (FFV) sedan början av 1970-talet utvecklat den s. k. Stirlingmotorn, tills vidare främst för den amerikanska marknaden. Projektet har nu kommit så långt att det är dags att starta tillverkning i större skala. Inom FFV utreds f. n. hur projektet skall föras vidare. Den tidigare omnämnda arbetsgruppen har särskilt pekat på de möjligheter Stirlingprojektet erbjuder för att öka civil produktion i området.

Arbetsgruppen har framhållit att Stirlingprojektet även i fortsättningen bör ha sin ledning förlagd till Linköping. Man har också påpekat att en sådan lösning innebär att FFV:s anläggningar i Motala och Eskilstuna kan ges möjligheter att delta i produktionen.

Som inledningsvis framhållits framstår det som angeläget att försvarsberoendet successivt minskar i Linköping. Detta bör främst ske genom tillkomsten av civil produktion av olika slag. Stirlingprojektet represen-

terar därvidlag en viktig möjlighet. Enligt aktuella marknadsprognoser kommer det att kunna sysselsätta uppemot 500 personer inom ett antal år. Produkten är helt civil och bygger på en unik teknologi. Fortsatt utveckling och produktion kräver samverkan med laboratorier, teknisk högskola osv. enligt samma mönster som hittills varit fallet. Sådana resurser finns väl företrädda i Linköping och bör därför utnyttjas i sammanhanget.

Den tidigare omnämnda arbetsgruppen framhåller, att alla skäl talar för att Stirlingprojektets fortsatta utveckling och produktion bör ske med Linköping som baspunkt, även om projektet inte skulle förverkligas i den takt man i dag räknar med. Projektet kan verksamt bidra till att ge den i dag försvarsinriktade industrin en mer civil prägel och kan också erbjuda sysselsättningsmöjligheter utanför de nu dominerande företagen.

Under hänvisning till det anförda får jag ställa följande fråga:

Är industriministern beredd medverka till ett fullföljande av Stirlingprojektet i enlighet med arbetsgruppens för Linköpingsregionen förslag?

1977/78:67 av *Evert Svensson* (s) till utbildningsministern om undervisningen i religionskunskap i grundskolan:

Ämnet religionskunskap är åter uppe till diskussion genom att skolöverstyrelsen ämnar genomföra en ny läroplansrevision. Oro för att ämnet kommer på undantag har uttryckts i debatten. Det är därför önskvärt att statsrådet redogör för regeringens ståndpunkt i frågan.

Den 11 november 1975 var frågan om religionskunskap uppe i en interpellationsdebatt i riksdagen. Själv angav jag i sju punkter de riktlinjer som borde vara riktninggivande för det fortsatta arbetet med ämnet. Bakom låg ett uttalande från Broderskapsrörelsen (s).

1. Undervisningen bör ges av behöriga lärare.
2. Fortbildningen av lärare måste byggas ut.
3. För att förhindra en upprepning av samma ämnesstoff i flera årskurser bör nya anvisningar utarbetas.
4. För att levandegöra kunskapen om religionen är samarbete med trossamfunden nödvändigt.
5. Utrymme bör ges åt den aktuella livsåskådningsdebatten.
6. Skolan bör ge eleverna möjlighet att lära känna och uppleva det rika sång- och musikliv som utvecklas i trossamfunden.
7. Det är skolans uppgift att uppmärksamma invandrarnas religioner.

Vid den efterföljande debatten underströk statsrådet Lena Hjelm-Wallén att hon i stort kunde ställa sig bakom dessa punkter. För egen del konstaterade jag vidare att det förelåg enighet mellan såväl oss båda som interpellanten Linnéa Hörlén och Kristna lärarförbundet om att vi bör ha kvar den grund som riksdagen skapade år 1968 och att vi bör bygga vidare på den för att göra religionsundervisningen bättre.

Intentionerna i 1969 års läroplan blev också goda. Timantalet förblev ungefär i stort sett detsamma som tidigare. En jämförelse med 1919

och 1955 års undervisningsplaner visar att grundskoleplanerna i religionskunskap motsvarar – eller rent av överstiger – vad som tidigare gavs i kristendomskunskap. Däremot har det troligen skett en fördold försämring i undervisningen.

Om religionskunskapen på olika håll inte blivit vad man önskat, beror det sannolikt inte på att principer och timtilldelning är felaktiga och otillräckliga utan på att de inte tillämpas och används i full utsträckning. Skolutvecklingen har för religionskunskapens del nämligen inneburit två stora problem som allvarligt urholkat läroplanens föreskrifter och intentioner.

Det ena problemet hänger ihop med ämnesintegrationen. Speciellt på mellanstadiet har tiden för religionskunskap haft en tendens att ”komma bort” till förmån för andra ämnen. Det andra problemet beror på lärarutbildning och tjänstefördelning på högstadiet. Trots skolöverstyrelsens uttryckliga order om att timmar i religionskunskap inte får utnyttjas annat än undantagsvis för utfyllnad av tjänster är denna företeelse vanlig. Det förekommer med andra ord ett stort antal lärare i religionskunskap som inte har utbildning för ämnet. Inom parentes kan man iaktta att samhällsundervisningen brottas med liknande problem.

Inför kommande läroplansrevision är det viktigt att man från centralt håll försöker lösa de problem som skolan här ställs inför. Ämnet religionskunskap har i den allmänna opinionen en utomordentligt stark ställning, som bottnar i att man vill föra över religionens, och då främst kristendomens, etiska, kulturella och moraliska värden till den nya generationen.

Med det sagda som bakgrund anhåller jag om att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att inför kammaren redogöra för regeringens inställning till ämnet religionskunskap och dess plats och innehåll i den kommande läroplanen för grundskolan?

§ 39 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 november

1977/78:134 av *Åke Gillström* (s) till budgetministern om ett nytt arbetstidsavtal för lärare:

Under senare tid har i massmedia förmärkts en stigande oro inför möjligheterna att nästa läsår påbörja SIA-reformen. Bl. a. har hävdats att lärarna inte kommer att solidarisera sig med reformen, så länge inget arbetstidsavtal sluts mellan staten och personalorganisationerna. Samtidigt sprids också mer eller mindre väl underbyggda uttalanden från ansvarig utbildningsminister att förhandlingarna om sådant avtal skulle

vara slutförda före nyår. I själva verket har inga egentliga förhandlingar förts mellan parterna på månader. Den 3 augusti kom man visserligen överens om att i protokoll skriva in att "förhandlingarna skulle slutföras i god tid före förestående reformer", men därefter har inget hänt.

Varpå beror det att förhandlingarna om nytt arbetstidsavtal för lärarna ligger nere och vad ämnar statsrådet vidta för åtgärder för att snabbt få till stånd ett avtal?

den 10 november

1977/78:135 av *Sture Ericson* (s) till jordbruksministern om tilläggsdirektiv till utredningen om ändrad reglering av Hjälmarens:

Den Örebro-baserade kampanj under mottot Rädde Hjälmarens som föregick beslutet den 21 oktober 1976 att tillsätta en ny Hjälmareutredning hade som huvudsyfte att slå vakt om sjön som rekreationsområde. Allmänhetens möjligheter att utnyttja Hjälmarens hotas nu av att fritidsbåtarna får allt svårare att ta sig fram i Hemfjärden och Mellanfjärden. En mindre höjning av medelvattennivån är ingen lösning på dessa problem. Utredningen om ändrad reglering av Hjälmarens saknar direktiv att ta upp exempelvis frågorna om bottenförhållandena i Hemfjärden och Mellanfjärden.

Avser regeringen att ge utredningen om ändrad reglering av Hjälmarens sådana tilläggsdirektiv att den också kan utarbeta förslag om hur Hjälmarens skall göras mera tillgänglig för fritidsbåtarna och för andra fri-luftsverksamheter?

1977/78:136 av *Rune Carlstein* (s) till industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen i Borås:

AB Svenska Teko skall enligt pressuppgifter bildas genom sammanlagning av Algots, Eiser och SweTeco. Förslaget är ett steg i rätt riktning för att nå fram till en större planmässighet inom tekobranschen.

Det är angeläget att planerna inte fördröjs utan att sammanläggningen sker snabbast möjligt, bl. a. för att förhindra ytterligare nedläggningar.

Enligt uppgift föreligger det långtgående planer inom AB Eiser att koncentrera tillverkningen av damstrumpor till en enda ort med risk för nedläggning av tillverkningen i Borås. Ett sådant beslut skulle innebära ca 250 färre arbetstillfällen i Borås, samtidigt som regeringen beslutat att särskilda regionalpolitiska åtgärder skall sättas in för att klara sysselsättningsproblemen i Borås kommun.

Mot denna bakgrund vill jag fråga industriministern:

Vilka initiativ avser industriministern vidta antingen för att medverka till att en nedläggning av damstrumptillverkningen i Borås förhindras eller för att snabbt bereda dem som drabbas av nedläggningen ny och trygg sysselsättning i Borås?

Torsdagen den
10 november 1977

*Meddelande om
frågor*

1977/78:137 av *Barbro Engman* (s) till arbetsmarknadsministern om innebörden av uttalande angående uppskjutande av vissa kostnadskrävande reformer:

I propositionen 1977/78:45 under rubriken Finanspolitiken skriver regeringen:

”På den statliga budgetens utgiftssida innebär kravet på stramhet en mycket stark återhållsamhet med nya utgiftsåtaganden.

Även sådana kostnadskrävande reformer som framstår som utomordentligt angelägna måste uppskjutas tills det ekonomiska utrymmet för dem kan skapas.”

Samma sak framhöll arbetsmarknadsministern i ett uttalande för TV-aktuellt.

Vilka utomordentligt angelägna reformer är det som regeringen avser?

1977/78:138 av *Kjell-Olof Feldt* (s) till industriministern om innebörden av uttalanden angående den framtida produktionen av handelsstål:

Den 8 november presenterade industriministern uppgörelsen om bildandet av det nya statliga handelsstålbolaget. Därvid uttalades att frågorna om bolagets framtida struktur och produktionsinriktning skulle bli föremål för fortsatta utredningar och förhandlingar. Den 10 november uttalar industriministern i tidningen Dagens Industri: ”Vi får t. ex. acceptera att metallurgin i Domnarvet på sikt läggs ner – att den i NJA lever vidare och utvecklas”.

Med anledning härav vill jag fråga industriministern:

Vilket av dessa båda uttalanden gäller?

1977/78:139 av *Birger Rosqvist* (s) till handelsministern om åtgärder mot utflaggning av svenska handelsfartyg:

Sahlén-Invest har nyligen bildat ett dotterbolag i Liberia. Man har också begärt att få överföra två av sina svenska fartyg till detta bolag. Fartygen avses därmed komma under bekvämlighetsflagg. Kommerskollegium har behandlat Sahléns ansökan. Sjöfolksförbundet och Fartygsbefälsföreningen har i den referensgrupp som finns inom kommerskollegium motsatt sig utflaggningen. Ärendet skall nu avgöras av regeringen.

Är handelsministern och regeringe beredd att tillmötesgå de ombordanställdas krav att icke bevilja utflaggning?

§ 40 Kammaren åtskildes kl. 17.45.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert